

POLITICI EDUCAȚIONALE

HAHEU-MUNTEANU
EFROSINIA

SUPPORT DE CURS

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA**

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT
"ION CREANGĂ" DIN CHIȘINĂU**

HAHEU-MUNTEANU EFROSINIA

POLITICI EDUCAȚIONALE

SUPPORT DE CURS

**CHIȘINĂU
2019**

CZU 37.01(075.8)

H 15

Aprobat pentru editare de Senatul UPS „Ion Creangă” din Chișinău
(Proces-verbal nr. 12 din 30.05.2019)

Recenziți:

Chirica Galina, dr., conferențiar universitar, UST

Gînju Stela, dr., conferențiar universitar, UPS ”I. Creangă”

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Haheu-Munteanu, Eufrosinia.

Politici educaționale : Suport de curs / Haheu-Munteanu Eufrosinia ; Univ. Ped. de Stat "Ion Creangă" din Chișinău. – Chișinău : S. n., 2019 (Tipogr. "Garomont Studio"). – 120 p.

Bibliogr.: p. 103-109 (74 tit.). – Referințe bibliogr. în subsol.

ISBN 978-9975-134-57-6.

CZU 37.01(075.8)

H 15

CUPRINS

INTRODUCERE	4
ABREVIERI	6
1. DELIMITĂRI CONCEPTUALE PRIVIND POLITICILE EDUCAȚIONALE	
1.1. Definiri conceptuale.....	12
1.2. Elaborarea politicilor educaționale.....	15
1.3. Abordări teoretico-practice.....	22
2. ASPECTE EPISTEMOLOGÍCE A POLITICII EDUCAȚIONALE EUROPENE	
2.1. Calitatea educației la nivelul Uniunii Europene.....	25
2.2. Tendințe europene în asigurarea calității educației în Republica Moldova	36
2.2.1. Procesul Bologna.....	40
2.2.2. Codul Educației.....	44
2.2.3. Agenția Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional (ANACIP/ANACEC).....	49
2.3. Studii privind analiza politicilor educaționale din Republica Moldova.....	50
3. POLITICI PRIVIND DREPTUL LA EDUCAȚIE ȘI EGALITATEA ÎN EDUCAȚIE	
3.1. Politici privind educația pentru toți.....	56
3.1.1. Educația incluzivă.....	58
3.1.2. Educația interculturală.....	61
3.2. Politici privind învățarea de-a lungul întregii vieți.....	69
4. REFORMA EDUCAȚIEI TIMPURI	
4.1. Cadrul de referință al educației timpurii.....	79
4.2. Curriculum pentru educația timpurie.....	82
4.3. Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani	85
5. MONITORIZAREA IMPLEMENTĂRII POLITICILOR LA NIVEL DE EDUCAȚIE TIMPURI	
5.1. Politica privind educația incluzivă	89
5.2. Politica privind educația parentală.....	94
5.3. Politica privind protecția copilului.....	98
BIBLIOGRAFIE	103
ANEXE	110

INTRODUCERE

Prezentul suport de curs este axat pe instruirea și ghidarea specialiștilor în educație timpurie ce au responsabilități de organizare, ghidare și monitorizare a procesului educațiv la nivelul instituțiilor de educație timpurie.

Accentul este pus pe formarea competențelor necesare pentru instruirea profesioniștilor implicați direct în implementarea politicilor statului în domeniul educației timpurii.

Subiectele incluse în acest suport de curs, au fost identificate în cadrul evaluării necesităților de instruire ale masteranzilor de la Facultatea Științe ale Educației și Informatică, catedra Pedagogie Preșcolară Educație Fizică și Dans.

Educația, ca și politica, este un domeniu public al cărui organizare și reglementare se proiectează prin legi și se materializează prin instituții și reguli de conducere. (După L.Legrand, 1992). Așa dar, în sens restrâns, cu referire la demersurile central-guvernamentale, politica educațională se întreprinde prin decizii obiectivate în documente oficiale (legi, hotărâri de guvern, regulamente ministeriale, etc.).

În sens larg, cu referire la transferarea și multiplicarea deciziei prin descentralizare, până la nivelul instituțional, politica educațională poate fi asimilată cu planurile sau programele educaționale (politicile), concepute și aplicate global sau sectorial, inclusiv la nivelele de politici ale instituției de educație timpurie, ale școlii, ale grupei/clasei (v. Dye, 1975, Jones, 1977).

Suportul de curs include aspecte de aplicare a politicilor educaționale la toate cele trei nivele: 1) internațional, național, local, instituțional; 2) global (ex. politica educației în Republica Moldova, sau în universitatea/școala, grădinița x, analizată pe toate dimensiunile); 3) sectorial (politicile din domeniile curriculum-ului, pregătirii personalului didactic, ale educației pentru categoriile de copii/elevi cu nevoi speciale, politicile de parteneriat educațional, etc.).

Sperăm că suportul de curs vizat va contribui la formarea unui orizont larg de cultură juridică, filozofică, politologică, sociologică, psihologică și economică, care le-ar permite studenților, masteranzilor și cadrelor didactice să realizeze o abordare comparativă a politicilor educaționale în materie de educație; să-și formeze competențe de analiză și interpretare a politicilor educaționale europene, de promovare a unei educații centrate pe promovarea valorilor europene.

Autorul

ABREVIERI

APL -	Administrarea publică locală
CRET -	Cadrul de referință al educației tipurii
CES -	Cerințe educaționale speciale
EI -	Educație incluzivă
ET	Educație tipurie
EÎTC	Educație și îngrijire tipurie a copilului
ISCED	Clasifierea Internațională Standard a Educației (traducere din <i>limba engleză</i>)
MECC	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
OLSDÎ	Organul local de specialitate în domeniul învățământului
ONG	Organizație nonguvernamentală
SET	Sistemul educației tipurii
IET	Instituție de educație tipurie
IPET	Instituții publice de educație tipurie
IPRET	Instituții private de educație tipurie
PSSE	Pachet standard de servicii educaționale
TIC	Tehnologii informaționale de comunicat
SAP -	Serviciul de Asistență Psihopedagogică
SÎDC -	Standarde de învățare și dezvoltare
UNESCO -	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură)
TIC -	tehnologia informației și a comunicațiilor

POLITICI EDUCAȚIONALE EUROPENE¹

- Consiliul European extraordinar de la Lisabona (martie 2000): spre o Europă a inovației și a cunoașterii
- Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului. CM/Rec (2010)7
- Recomandarea Comitetului de Miniștri privind educația pentru cetățenie democratică. CM/Rec(2002)12
- Recomandarea Comitetului de Miniștri privind educația pentru drepturile omului în școli. CM/Rec(85)7
- Procesul de la Bologna: crearea spațiului european de învățământ superior
- Recomandarea Comitetului de Miniștri privind asigurarea educației de calitate. CM/Rec (2012)13
- Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului privind stabilirea unui sistem european de credite pentru educație și formare profesională (SECEFP). (2009/C 155/02)
- Recomandarea Comitetului de Miniștri referitoare la libertatea academică și autonomia universitară. CM/AS (2007) Rec1762 final
- Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului privind stabilirea unui cadru european de referință pentru asigurarea calității în educație și formare profesională. (2009/C 155/01)
- Recomandarea Comitetului de Miniștri privind educația copiilor romi/țigani în Europa. CM/Rec (2000) 4
- Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului cu privire la competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții (2006/962/CE)
- Cartea Verde privind Spațiul european de cercetare: perspective noi (SEC(2007)412)
- Decizia Comisiei privind Spațiul european de cercetare (2008/111/CE, Euroatom)

---

¹ <https://mecc.gov.md/ro/content/politici-0>

CADRUL EUROPEAN AL CALIFICĂRILOR²

- Cadrul European al Calificărilor (EQF) – Calificări acreditate
- Cadrul European al Calificărilor (EQF). Standarde Europene Active
- Cadrul European al Calificărilor (EQF) – Cedefop
- Recomandarea Consiliului Uniunii Europene din 22 mai 2017 privind Cadrul european al calificărilor pentru învățarea pe tot parcursul vieții și de abrogare a Recomandării Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind stabilirea Cadrului european al calificărilor pentru învățarea de-a lungul vieții (2017/C 189/03)
- Standardele și Liniile Directoare pentru Asigurarea Calității în Spațiul European al Învățământului Superior (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, ESG 2015), elaborate de Asociația Europeană pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior (ENQA)
- Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 18 iunie 2009 privind stabilirea unui cadru european de referință pentru asigurarea calității în educație și formare profesională (2009/C 155/01)

POLITICI EDUCAȚIONALE NAȚIONALE³

- Obiectivele de Dezvoltare Durabilă
- Programul activitate al Guvernului Republicii Moldova 2016-2018
- Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2016-2018
- Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”
- Strategia pentru reformă a administrației publice
- Acordul de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană

---

² <https://mecc.gov.md/ro/content/cadrul-european-al-calificarilor>

³ <https://mecc.gov.md/ro/content/politici-0>

- Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană 2017 – 2019
- Strategia națională de descentralizare și Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de descentralizare pentru anii 2012–2018
- Planul de acțiuni „Spre unitate în acțiune. Națiunile Unite – Republica Moldova”, cadru de parteneriat 2013-2017
- Planul de acțiuni pentru o guvernare deschisă pentru anii 2016-2018
- Planul de acțiuni privind reforma de modernizare a serviciilor publice pentru anii 2017-2021
- Planul de acțiuni privind dezvoltarea social-economică a unității teritoriale autonome Găgăuzia pentru perioada 2016-2019
- Strategia securității naționale a Republicii Moldova

POLITICI EDUCAȚIONALE SECTORIALE⁴

- Strategia sectorială de cheltuieli, 2018-2020 (educație)
- Strategia de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022
- Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația 2020”
- Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional/tehnic pe anii 2013-2020
- Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020
- Planul de acțiuni pentru restructurarea rețelei instituțiilor de învățământ profesional tehnic pe anii 2015 - 2020
- Programul național și Planul de acțiuni pentru îmbunătățirea calității învățării limbii române în instituțiile de învățământ

---

⁴ <https://mecc.gov.md/ro/content/politici-0>

general cu instruire în limbile minorităților naționale 2016-2020

- Planul de acțiuni pe anii 2015-2017 pentru implementarea Programului de dezvoltare a educației incluzive pe anii 2011-2020

POLITICI EDUCAȚIONALE INTERSECTORIALE

- Planul de acțiuni privind promovarea siguranței pe Internet a copiilor și adolescenților pentru anii 2017-2020
- Strategia națională de sănătate publică pe anii 2014-2020 și Planul de acțiuni
- Programul național strategic în domeniul securității demografice a Republicii Moldova (2011-2025)
- Programul național privind controlul alcoolului pe anii 2012-2020
- Strategia națională antidrog pe anii 2011-2018
- Programul național în domeniul nutriției și alimentației pentru anii 2014-2020
- Strategia pentru protecția copilului pe anii 2014-2020
- Strategia națională a protecției intelectuale până în anul 2020
- Strategia de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020
- Strategia națională în domeniul protecției consumatorilor pentru perioada 2013-2020
- Foaia de parcurs pentru ameliorarea competitivității Republicii Moldova
- Strategia de adaptare la schimbarea climei până în anul 2020
- Strategia inovațională a Republicii Moldova pentru perioada 2013-2020 „Inovații pentru competitivitate”
- Strategia de dezvoltare a turismului „Turism 2020”
- Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020
- Strategia națională pentru siguranță rutieră

- Programul național de imunizare pentru 2016-2020
- Programul național de control al tuberculozei pentru 2016-20
- Programul național de promovare a sănătății pentru 2016-20
- Plan de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă pe anii 2016 - 2020
- Strategia națională de dezvoltare a sectorului de tineret 2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia
- Strategia națională privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017-2021
- Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017 - 2027
- Strategia de mediu pentru anii 2014-2023 și Planul de acțiuni
- Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020”
- Programul pentru integrarea problemelor îmbătrânirii în politici
- Strategia de dezvoltare a culturii „Cultura 2020” și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia

PROPUNERI DE POLITICI PUBLICE⁵

- PPP "Dezvoltarea capacităților manageriale ale universităților prin extinderea autonomiei universitare"
- PPP "Computerizarea instituțiilor de învățământ secundar general"
- PPP "Învățământul secundar profesional-competențe adaptate pentru piata muncii"
- PPP "Ajustarea metodologiei de stabilire a taxei de cazare"
- PPP "Reconceptualizarea învățământului pedagogic în RM"
- PPP "Reconceptualizarea învățământului liceal"
- Elaborarea documentelor de politici

---

⁵ <https://mecc.gov.md/ro/content/politici-0>

1. DELIMITĂRI CONCEPTUALE PRIVIND ȘTIINȚA EDUCAȚIONALE

1.1. Definiri conceptuale

Politica în limbajul comun are multiple conotații. Politica este un concept container, incluzând aproape toate realitățile determinate direct sau intermediat, de guverne sau de alte organisme de conducere instituite la nivelele național și internațional.

Politica poate fi înțeleasă în mai multe accepțiuni. Două din cele mai cunoscute sunt implicarea în conducerea statului sau a cetății (polis), și arta de a governa oamenii ce trăiesc într-o societate.

Politica, într-o accepțiune mai restrânsă, sectorială și tehnică, poate fi interpretată ca fiind un ansamblu de intenții și decizii ce funcționează într-un cadru instituțional delimitat prin competențe profesionale specifice (politica educației, a sănătății, a relațiilor internaționale, etc.) cea mai recentă tendință manifestată în literatura pedagogică a politicii educației care conferă termenului de politică sensul de ceea ce fac organizațiile/ instituțiile și care sunt cauzele acelor activități (Reimers, 1997)

Politologia (gr. polis „stat”, „cetate” și logos „știință”) desemnează știința politică. Primele consemnări sunt în Germania unde termenul a fost propus de Eugen Fisher Baling și preluat de Gert von Eyneren într-o publicație din 1954, precum și în Franța, de către A. Therive. Dezvoltată inițial ca demers al filosofiei politice, politologia s-a specializat ulterior pe diferite areale ale investigației politice. Ramurile tradiționale ale științei politice (delimitate după Ph. Braud, 2001) sunt:

- *Teoria politică*
- *Sociologia politică*
- *Administrația publică sau politicile publice*
- *Relațiile internaționale*

Constantin Petrovici remarcă despre conceptul de politică că acesta „desemnează atât scopurile pe care deținătorii puterii si le fixează cât si modul concret, organizat, în care acțiunile sunt întreprinse pentru atingerea acestor scopuri. Limba engleză conține două cuvinte care permit diferențierea clară a celor două aspecte: *politics* pentru primul si *policy* pentru al doilea. Trecerea de la un termen la altul nu este usoară și de multe ori depinde de context.”⁶

Acestea sunt aspectele care marchează definiția dată de Girod politicii educaționale: "ansamblu coerent de decizii si de mijloace prin care o putere (si în mod special, o putere guvernamentală) asigură pe parcursul unei perioade date compatibilitatea între opțiunile educaționale fundamentale si constrângerile caracteristice câmpului social în care acestea se aplică" ⁷

Iar în accepția autorilor studiului *Reformă la firul ierbii*, „politica educațională reprezintă acel ansamblu de preocupări teoretice și aplicative, care, pornind de la datele și resursele reale ale unei anumite comunități umane, sintetizează opțiunile fundamentale (definitorii) ale acesteia vizând formarea/educarea eficientă a membrilor săi”⁸

Definiția generală a politicilor educaționale se referă la conducerea procesului de schimbare și a inovațiilor în sistemul educațional, reprezentând opțiuni materializate în documente oficiale. În literatura de specialitate pot fi identificate mai multe criterii de clasificare a tipurilor de politici educaționale⁹.

Astfel, se atestă: politică educațională pozitivă, care dă răspuns unei probleme date, sau negativă, care elimină efectele

---

⁶ <https://ru.scribd.com/document/48271069/Politici-Educaționale-Petrovici-07>

⁷ Girod R., 1981, în Landsheere Viviane de, Landsheere Gilbert de, 1992, p. 23

⁸ Crișan A. Reformă la firul ierbii. Programul *Educația 2000+* sau lecțiile unui proces de schimbare. Un studiu al politicii educaționale. București: Humanitas Educational, 2003

⁹ WADI D. HADDAD. *Education policy-planning process: an applied framework*. Paris 1995. UNESCO: International Institute for Educational Planning.

unor acțiuni; politică educațională explicită, care formulează coduri prestabilite, sau implicită (nu formulează, ci se bazează pe coduri nescrise, neexplicate prin regulamente); politică normativă, care stabilește condiții și criterii, sau procedurală (stabilește procedee, moduri de acțiune); politici publice care aparțin statului și politici nonpublice care aparțin societății civile; politici centralizate, care sunt coordonate și implementate de un for superior, de o instituție centrală, sau descentralizate, care se realizează la fiecare nivel, domeniu, zonă geografică prin responsabilitatea și altor instituții, zonale, locale¹⁰.

La general, conținutul politicii educaționale vizează organizarea sistemului de învățământ, funcționarea instituțiilor de toate nivelurile, finanțarea învățământului, evaluarea, managementul, curriculumul, selectarea, formarea, perfecționarea și promovarea personalului didactic.

Obiectul de studiu al disciplinei politica educației: “A studia politicile educației presupune a aborda modalitatea în care distribuția puterii și luarea deciziilor afectează rezultatele educației»¹¹

Acțiunea politică în educație este un proces în care se pun întrebări, se prezintă probleme, se oferă explicații și se sugerează soluții (Reich, 1993).

Politica educației poate fi imaginată *în sens de acțiune a grupărilor sau a personalităților politice*. Un set de principii, proceduri și procese acționale stabilite în statut, cod administrativ și reglementări instituționale care determină starea și orientarea de educabilitate a populației. Educația reprezintă un scop strategic al tuturor națiunilor, iar politica educației reflectă orientarea evoluției societății în ansamblu.¹²

În sens restrâns, cu referire la demersurile central-guvernamentale, politica educațională se întreprinde prin decizii obiectivate

---

¹⁰ UNESCO Handbook on Education. Policy Analysis and Programming. UNESCO 2013

¹¹ *Enciclopedia Internațională a Educației*, Husen, T.(coord.), 1985, 1995 (vol.3 p.397).

¹² Politici educaționale în spațiul universitar. C. Crețu, C. Dușe, O. Gavrilovici, V. Ișan, N.Seghedin (Ediție online, 2011)

în documente oficiale (legi, hotărâri de guvern, regulamente ministeriale, etc.).

În sens larg, cu referire la transferarea și multiplicarea deciziei prin descentralizare, până la nivelul instituțional, politica educațională poate fi asimilată cu planurile sau programele educaționale (politicile), concepute și aplicate global sau sectorial, inclusiv la nivelele de politici ale universității, ale școlii, ale clasei (v. Dye,1975,Jones, 1977).

1.2. Elaborarea politicilor educaționale

În sectorul educației, în rol de autori de politici se pot manifesta atât organele guvernamentale (inclusiv și mai ales, ministerul de resort), precum și cele neguvernamentale, autoritățile administrației publice locale, instituțiile de învățământ etc. Politica educațională se dezvoltă, practic, la toate nivelurile sistemului, politicile locale urmînd să aibă punctul lor de pornire în politica educațională dezvoltată la nivel național.

În acest context, putem vorbi despre politici educaționale **naționale, locale, instituționale** și chiar **interinstituționale**.

De aici și necesitatea școlarizării tuturor potențialilor autori de politici (comunității de politici) în probleme de elaborare, implementare, monitorizare și evaluare a politicilor.

Literatura de specialitate include diverse modele în funcție de contextul politicii care urmează a fi elaborată și implementată. Există însă unele principii și reguli indispensabile unui proces de elaborare a politicilor, care definesc așa-numitul „*ciclu al politicii publice*”, descris detaliat în viziunea autorilor Eoin Young și Lisa Quinn, invocați mai sus.¹³

---

¹³ Young E., Quinn L. Cum să scriem un document de politici publice. Ghid pentru consilierii de politici publice din Europa Centrală și de Est. Chișinău: Arc, 2007,p.10-13

De regulă, fazele procesului de politici includ:

- a) *elaborarea;*
- b) *implementarea;*
- c) *evaluarea.*

Fiecărei faze îi corespunde o serie de etape specifice:

A. Identificarea problemei/problemelor

Elaborarea unei politici pornește de la identificarea problemei/problemelor, care necesită soluționare. Problemă de politici publice constituie situația socio-economică sau de altă natură, care necesită intervenție și pe care autoritățile intenționează să o soluționeze (de ex., utilizarea nerațională a resurselor umane, materiale și financiare în învătămînt).

Pentru a plasa problema pe agenda factorilor de decizie (Guvern, minister, autorități publice locale, consilii profesionale etc.), sînt necesare argumentări clare și fundamentate, care să „specifice cauzele, efectele și gravitatea problemei în baza unei varietăți largi de surse de informare”. Odată acceptată pe agendă, urmează trasarea căilor posibile de soluționare, formularea celor mai probabile și realiste alternative și determinarea opțiunilor de politici.

Pentru a stabili soluția cea mai optimă, fiecare opțiune trebuie evaluată din perspectiva eficacității, eficienței, echității, fezabilității (posibilității implementării) și flexibilității (posibilității de perfecționare).

Pentru ca acest proces să se soldeze cu rezultatul scontat, este necesar să se răspundă, mai întîi, la următoarele întrebări:

- 1) De ce situația actuală este nesatisfăcătoare sau necesită a fi dezvoltată, modernizată?
- 2) Care este magnitudinea (dimensiunea) problemei/problemelor abordate?
- 3) Care este istoria/contextul problemei/problemelor ?
- 4) Este necesară intervenția în soluționarea problemei/problemelor identificate? Care este riscul lipsei intervenției?

- 5) Ce reglementări condiționează problema/problemele abordate? De ce este necesară o intervenție adițională?
- 6) Care sînt costurile problemei/problemelor pentru cei afectați?
- 7) Există cumva și alte probleme aferente, de care trebuie să fim conștienți?

În acest context, immanentă devine stabilirea diferenței dintre problemă și simptome, care deseori se confundă. Astfel, o problemă este motivul de bază pentru un eșec, iar un simptom este o consecință a acelei probleme de bază sau a eșecului. Confundarea simptomelor cu problema poate duce la un remediu greșit din cauza diagnozei incorecte. **Evitați să faci concluzii pripite!**

B. Colectarea și analiza informației

-Informație:

- cantitativă,
- calitativă
- Studii
- Sondaje
- Interviuri

Aici să nu uităm și de faptul că statistica a apărut din nevoia socială reală de a cunoaște în expresie numerică diferite fenomene și progrese ale activității umane. Deci – date statistice.

C. Formularea propunerii de politici

Propunerea de politici publice este un document care conține informații despre variantele de politici publice identificate, precum și o fundamentare atît a acestora, cît și a celei care este recomandată să fie adoptată spre implementare.

Relevant în acest sens este referențialul de analiză structurat pe următoarele întrebări:

- 1) Care este problema/problemele?
- 2) Este definită în mod corect problema/problemele?
- 3) Care este calea cea mai adecvată de soluționare?

- 4) Care sînt obiectivele ce trebuie atinse?
- 5) Care sînt mijloacele de atingere a obiectivelor?
- 6) Sînt justificate măsurile propuse?
- 7) Care este fundamentul juridic al politicii?
- 8) Care este impactul previzibil al politicii?
- 9) Au fost luate în considerare toate efectele socio-economice directe și indirecte?
- 10) Care este raportul cost-beneficiu al politicii?
- 11) Avantajele politicii îi justifică costurile?
- 12) Politica este clară, coerentă, ușor de înțeles și accesibilă?
- 13) Cum asigurăm implementarea efectivă, monitorizarea și evaluarea politicii?
- 14) Ce proces de consultare este prevăzut înainte de elaborarea și implementarea politicii?

După ce a fost identificată și acceptată varianta optimă de soluționare a problemei/problemelor abordate, opțiunea devine politică (în cazul nostru educațională), care urmează a fi formulată/elaborată și mai apoi aprobată.

Aprobarea documentului de politici.

Documentul de politici elaborat se aprobă printr-un act normativ (lege, hotărîre) de către instanța corespunzătoare (Parlament, Guvern, minister, autoritate publică locală) sau executoriu (ordin, dispoziție) de către organul de conducere respectiv, sau, eventual, printr-un act emis de un organ consultativ (Colegiu, senat, consiliu), care, ulterior, urmează a fi promulgat prin ordinul conducătorului instituției respective.

Caracteristicile politice generale ale acțiunii educaționale (După L.Legrand, 1992)

1. Educația, ca și politica, este un domeniu public al cărui organizare și reglementare se proiectează prin legi și se materializează prin instituții și reguli de conducere.

2. Demersul politic este în esență anticipativ, o proiecție în viitor cu scopul de a determina, ameliora, ajusta, crea realități conforme cu o anumită voință sau cu valorile actualizate sau operante la un moment dat. Educația este prin excelență un proiect, un act teleologic.
3. Politica este legată în mod necesar de putere, fie că se exprimă ca exercițiul puterii, contestare a puterii sau ca luptă pentru putere legitim recunoscută. Și educația este legată de putere, exprimându-se prin legi, decrete, regulamente, programe și instrucțiuni. Aplicarea lor este impulsionată și controlată de o ierarhie prestabilită iar nerespectarea lor atrage sancțiuni.

Cele mai multe contribuții de analiză teoretică pertinentă și de metodologie relevantă pentru constituirea domeniului politicii educației au venit din sferele filosofiei, istoriei, sociologiei și politologiei. Dacă astăzi, politica educației este un domeniu de studiu prin excelență interdisciplinar, începuturile sale sunt legate de valorizările multidisciplinare ale cercetărilor, relativ distincte, ale altor discipline.

Principiile elaborării, implementării, monitorizării și evaluării unei politici¹⁴

Practica internațională, în special cea europeană, definește următoarele principii de formulare a politicilor publice:

- a) *participare, previzibilitate, transparență decizională și de implementare*: la planificarea politicilor publice participă ONG-urile, sectorul privat, autoritățile administrației publice locale, organismele internaționale etc., societatea civilă fiind bine informată cu privire la proces;
- b) *eficacitate a costurilor*: actele normative trebuie să opteze pentru soluția celui mai mic cost al unei probleme clar definite;

---

¹⁴ Andrițchi V., Cojocar T. Programul de dezvoltare al sistemului educațional raional/municipal: Ghid metodologic. – Chișinău: CEP USM, 2014, p.20

- c) *flexibilitate și orientare spre performanță*: actele normative stabilesc performanțele ce trebuie obținute de către cei afectați și nu pot fi argumentate prin implementarea de tehnici și metode necesare pentru obținerea acelor performanțe;
- d) *proporționalitate*: actele normative trebuie să fie proporționale asigurării intereselor;
- e) *continuitate și coordonare*: prin procesul de politici se asigură atât actualizarea politicilor curente, cât și coordonarea acestora cu alte inițiative;
- f) *responsabilitate*: politica publică fiind orientată spre obținerea de rezultate, responsabilitatea aparține tuturor nivelurilor factorilor implicați în implementarea acesteia;
- g) *subsidiaritate*: identificarea celui mai adecvat nivel de implementare;
- h) *buna guvernare*: organul de conducere de profil trebuie să stabilească acțiuni clare și eficiente pentru atingerea obiectivelor și să fie capabil să răspundă operativ la noile necesități sociale;
- i) *cooperare și coerență*: disponibilitatea instituției-autor al propunerii de politici de a colabora cu alte instituții publice, cu societatea civilă, cu grupurile care ar putea fi afectate de implementarea politicii, asigurând o corelare coerentă între obiective și măsurile de realizare a acestora.

***Atribuțiile și responsabilitățile organelor manageriale/
factorilor manageriali în probleme de politici¹⁵***

Pentru ca procesul de elaborare și implementare a politicilor în educație să fie unul eficient și rezultativ, responsabilii de acest proces vor exercita un șir de atribuții, care vizează:

- a) asigurarea coordonării activității de elaborare, implementare, monitorizare și evaluare a politicilor la nivel sectorial, local sau instituțional;

---

¹⁵ Andrițchi V., Cojocaru T. Programul de dezvoltare al sistemului educațional raional/municipal: Ghid metodologic. – Chișinău: CEP USM, 2014, p.21

- b) examinarea multilaterală a impactului social, economic, financiar al politicilor elaborate;
- c) crearea și consolidarea unui sistem eficient și durabil de interacțiune a procesului de elaborare a politicilor cu procesul bugetar;
- d) consolidarea capacităților de planificare strategică, analiză, monitorizare și evaluare a politicilor;
- e) facilitarea activității de elaborare a documentelor de politici de către instituțiile din subordine;
- f) asigurarea concordanței acestor politici cu concepțiile, strategiile, programele și planurile naționale, sectoriale și locale;
- g) coordonarea, în comun cu instituția-autor, a elaborării politicilor cu alte autorități ale administrației publice locale, centrale și cu alți factori interesați;
- h) efectuarea diverselor studii în domeniu;
- i) înaintarea propunerilor privind ajustarea și actualizarea documentelor de politici existente;
- j) gestionarea bazei de date necesară pentru monitorizarea și evaluarea politicilor;
- k) facilitarea participării tuturor factorilor interesați la procesul de elaborare, analiză, monitorizare și evaluare a politicilor.

Totodată, factorii manageriali mai sunt responsabili pentru:

- a) analiza opțiunilor de politici și prezentarea către autoritățile administrației publice de nivelul respectiv a propunerilor cu privire la opțiunea optimă;
- b) analiza costurilor și beneficiilor opțiunilor de politici;
- c) analiza impactului politicilor;
- d) elaborarea rapoartelor privind implementarea politicilor;
- e) prezentarea către autoritățile administrației publice de nivelul respectiv a propunerilor privind îmbunătățirea calității documentelor elaborate.

1.3. Abordări teoretico-practice

Politicile educaționale și instituționale se constituie din elemente și procese ale învățământului superior, care tind să asigure conexiunea și continuitatea între și intra cicluri de învățământ din perspectiva Cadrului Național al Calificărilor și clasificatorului de ocupații în scopul ajustării pregătirii profesionale la cerințele în schimbare ale societății și formării de valori¹⁶. Aceste politici se referă la: adaptarea formării profesionale la cerințele pieței muncii și tehnologiilor avansate, stabilirea scopurilor educaționale clare în termeni de competențe/standarde, dezvoltarea unei culturi antreprenoriale și redimensionarea antreprenoriatului (în calitate de disciplină de studii, modul, unitate de conținut), orientarea formării profesionale spre problemele economice, sociale, culturale (relevanța mondială a educației universitare), implementarea unor mecanisme de selectare a celor mai buni candidați (inclusiv prin instituționalizarea marketingului educațional), punerea accentului mai mult pe stimularea gândirii studentului decât pe capacitatea de acumulare a informației, îmbunătățirea serviciilor de sprijin pentru proiectarea carierei, revizuirea/ajustarea specializărilor la Cadrul Național al Calificărilor, direcționarea cercetării științifice spre soluționarea problemelor sociale, economice, culturale ale țării¹⁷.

Tranziția la economia de piață și-a pus amprenta asupra caracteristicilor pieței muncii, determinând modificări semnificative de volum și structură privind principalii indicatori ai forței de muncă. În condițiile actuale, șomajul, care este un fenomen social cu influențe negative asupra dezvoltării societății, este rezultatul direct al proceselor de restructurare și adaptare a economiei naționale la cerințele unei economii de piață deschise.

Schimbările de anvergură, ce urmează a fi întreprinse în sistemul de administrare a Republicii Moldova în rezultatul

---

¹⁶ GUȚU, VI. (coord). *Cadrul de referință al curriculumului universitar*. Chișinău: CEP USM, 2015. ISBN 978-9975-71 -689-5.

¹⁷ GUȚU, VI. *Curriculum Educațional*. Chișinău: CEP USM, 2014. ISBN 978-9975-71 -526-3

implementării Codului Educației, Strategiei de Dezvoltare a Învățământului *Educația – 2020* și a altor documente relevante, plasează accentele manageriale pe aspecte mai puțin obișnuite pentru actuala conjunctură politico-administrativă.

Acest demers reformator trebuie să se axeze pe „încredere, acces la informație, transparență, responsabilitate, performanță, respectare a constrângerilor bugetare și continuitate”, necesitând:

- a) definirea clară a rolurilor și funcțiilor de bază ale tuturor actanților manageriali;
- b) excluderea paralelismului și a dublării funcțiilor în administrarea sistemului educației;
- c) separarea funcțiilor de elaborare și promovare a politicilor de funcțiile de control și prestare a serviciilor educaționale;
- d) delegarea/partajarea rezonabilă a competențelor ce țin de implementarea politicilor educaționale autorităților administrației publice locale, instituțiilor de învățământ, altor subdiviziuni structurale abilitate;
- e) raționalizarea sistemelor de raportare și management.

Descentralizarea structurii decizionale implică o nouă viziune a managementului sistemului, axat pe politici generale (de țară), cât și sectoriale (pe domenii de activitate), care, la rândul lor, având un impact direct asupra societății, trebuie să fie rezultatul unei gândiri colective. Este vorba deci de așa-numita „*comunitate de politici publice*, care constă din diverși actori interesați”¹⁸.

Pentru ca politicile în educație să fie eficiente, factorii de decizie implicați în acest proces vor exercita un șir de atribuții, care vizează asigurarea coordonării activității de elaborare, implementare, monitorizare și evaluare a politicilor la nivel sectorial, local sau instituțional: analiza opțiunilor de politici și prezentarea propunerilor cu privire la varianta optimă; analiza costurilor și beneficiilor

---

¹⁸ Young E., Quinn I. Cum să scriem un document de politici publice. Ghid pentru consilierii de politici publice din Europa Centrală și de Est. Chișinău: Arc, 2007

opțiunilor de politici; analiza impactului politicilor; elaborarea rapoartelor privind implementarea politicilor; prezentarea măsurilor de îmbunătățire a calității documentelor elaborate¹⁹.

În studiile sale, savantul Vlad Pîslaru constată, că problema fundamentală a învățământului din Republica Moldova nu este criza domeniului, căci în învățământ s-au realizat cele mai valoroase reforme, devenite între timp ireversibile datorită întemeierii lui pe cultura națională și limba maternă și re-integrării în conceptul educațional european, care este unul congenital pentru noi. Problema fundamentală a învățământului din Republica Moldova o reprezintă opoziția dintre valorile promovate de teoria și practica educațională moderne, stabilite datorită efortului intelectualității pedagogice, și lipsa politicilor educaționale în domeniu, care reduc simțitor acest efort. De asemenea, o problemă de primă importanță a politicilor educaționale, menționează savantul, o prezintă chestiunea cu privire la concepția și autorii demersurilor politice ale educației²⁰.

---

¹⁹ Tudor Cojocaru. Politici educaționale: concept și tendințe. Didactica PRO nr.1 (85) 2015

²⁰ Pîslaru, Vl., Politici educaționale și reforma învățământului în Republica Moldova// Didactica Pro..., 2004, nr. 5-6 (27-28)

2. ASPECTE EPISTEMOLOGICE A POLITICII EDUCAȚIONALE EUROPENE

2.1. Calitatea educației la nivelul Uniunii Europene

Politica educațională a Uniunii Europene are ca obiectiv creșterea competitivității sistemelor educative ale tuturor statelor-membre. Actualmente, reforma educațională se fundamentează pe „valorile europene”. Convenția culturală europeană definește cadrul activităților Consiliului Europei în materie de educație, cultură, patrimoniu, sport și tineret, atât pentru România, cât și pentru Republica Moldova²¹.

Republica Moldova a aderat la Convenția culturală europeană la 24 mai 1994. Programele Consiliului Europei în materie de educație și de cultură sunt administrate de Consiliul pentru cooperare culturală (CDCC), ajutat în această misiune de patru comitete specializate însărcinate cu învățământul, învățământul superior și cercetarea, cultura și, respectiv, cu patrimoniul cultural. Studiile dedicate dimensiunii culturale și spirituale a Europei au arătat că integrarea economică nu este suficientă pentru a asigura coeziunea politică și culturală²².

În prezent, suntem martorii unei interacțiuni crescânde, economice și sociale, politice și culturale între națiuni și popoare, care nu ține seama de hotarele geografice. A devenit populară noțiunea de „stat global” care vine să sublinieze interdependențele tuturor locuitorilor de pe Pământ²³.

---

²¹ Țibulac M. Tendințe europene în asigurarea calității culturii și educației în republica Moldova și România

²² Buletinul Biroului de informare al Consiliului Europei în Moldova. - 2005. - Chișinău. - Nr.1. - P.3

²³ Tiron, S., *Politica europeană în domeniul calității*, studiu elaborat în cadrul proiectului „Politici educaționale”, 2001

Procesul de mondializare sau, cum se mai spune, de globalizare, internaționalizare este în plină desfășurare. Acest proces a fost accelerat de evenimentele și progresele care au avut loc recent și care au schimbat substanțial structura lumii în ansamblu, și anume, de revoluția tehnologică și de schimbările politice dramatice²⁴.

Una din dimensiunile procesului de globalizare este și mondializarea culturii, inclusiv a învățământului. Răspândirea rapidă a noilor forme de expresie culturală, educația realizată la scară mondială prin intermediul universităților „virtuale” sunt trăsături caracteristice ale procesului de globalizare. Are loc o cooperare intensă a universităților în cadrul rețelelor științifice internaționale care nu țin cont de frontiere.

Impactul mondializării asupra educației și formării profesionale se manifestă în primul rând prin extinderea educației transnaționale, a universităților „virtuale” în care învață astăzi peste un milion de studenți, prin schimbarea relațiilor student-profesor, prin necesitatea cunoașterii mai profunde a cel puțin două limbi străine de circulație internațională, prin plasarea accentului în educație pe multiculturalism, prin răspândirea învățământului deschis și la distanță și a învățământului pe tot parcursul vieții, prin necesitatea revizuirii curriculei în vederea internaționalizării conținuturilor și proceselor academice²⁵.

În Europa de astăzi, există riscul de slăbire a coeziunii sociale din mai multe cauze, printre care mai importante sunt șomajul unei părți considerabile a populației și îndeosebi a tinerilor, neîncrederea populației în instituțiile democratice, naționalismul, corupția, conflictele violente care au loc în unele părți ale continentului și decalajul în creștere între bogați și săraci.

De aceea, se pune problema întăririi coeziunii sociale care este necesară la diferite niveluri, îndeosebi pentru a garanta egalitatea

---

²⁴ Militaru C. Pavel A. Zafir Politici în domeniul calității educației la nivelul Uniunii Europene, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București, 2011

²⁵ Tiron, S., *Politica europeană în domeniul calității*, studiu elaborat în cadrul proiectului „Politici educaționale”, Chișinău, 2001

tuturor cetățenilor în ceea ce privește accesul la educație, dialogul social între diferite grupuri și națiuni, participarea activă a tuturor cetățenilor la viața socială, economică și culturală, precum și la procesele decizionale²⁶.

În țările Europei, societățile sunt foarte diverse datorită prezenței diferitelor minorități etnice și culturale și a comunităților de imigranți, precum și a unei mobilități în creștere a persoanelor. Această diversitate crescândă nu este lipsita de riscuri, deoarece viața devine mai complexă, relațiile sociale devin mai diverse, iar școala se confruntă cu prezența elevilor și studenților străini, precum și cu o creștere a manifestărilor de violență.

Educația și formarea profesională se desfășoară în condițiile când ia amploare mobilitatea la scară internațională a elevilor, studenților și salariaților, când se resimte tot mai mult impactul noilor tehnologii, când se produce schimbarea radicală a muncii odată cu apariția unei piețe de muncă europene și a întreprinderilor multinaționale, când instruirea nu se mai poate limita numai la anumite perioade în viața individului, ci trebuie să se desfășoare pe tot parcursul vieții, când educația nu se mai poate realiza fără participarea comunității locale. *Toate acestea au determinat faptul că, la ora actuală, politicile și strategiile educaționale europene sunt orientate în primul rând spre educația în spiritul cetățeniei democratice și al coeziunii sociale.*

Sistemele de învățământ trebuie să facă față la diverse provocări, evoluții și probleme legate atât de domeniul propriu al învățământului, cât și de societatea în ansamblu. În aceste condiții crește rolul educației ca factor ce contribuie în mod hotărâtor la coeziunea socială. Educația poate să contribuie în diverse moduri la cetățenia democratică și la coeziunea socială.

---

²⁶ Militaru C., (2005), „Managementul Calității și procesul de la Bologna în învățământul superior românesc” în „Analele Universității, Facultatea de Relații Economice Internaționale”, București, Editura Sylvi

Educația pentru o cetățenie activă și conștientă începe la școală și continuă pe tot parcursul vieții prin promovarea următoarelor valori fundamentale²⁷:

- inserția, nu excluderea;
- toleranța, nu predispoziția pentru conflict;
- simțul responsabilității, nu pasivitatea;
- rațiunea și obiectivitatea, nu subiectivitatea și iraționalul.

Totuși trebuie să fim conștienți de faptul că educația nu este un panaceu universal, ea nu poate rezolva de una singură ansamblul de probleme ale societății.

Uniunea Europeană are o îndelungată tradiție de cooperare cu țări terțe pe baza unui pachet de politici și instrumente în cadrul cărora învățământul superior joacă un rol din ce în ce mai însemnat. Acordurile de cooperare cu parteneri din întreaga lume includ adesea sprijin pentru programele de infrastructură și cooperare în învățământul superior, precum și cadre pentru dialoguri de politică în acest domeniu. Cooperarea în învățământul superior este de asemenea marcată cu proeminență în cadrele de cooperare multilaterală precum Uniunea pentru Mediterană, Dimensiunea nordică sau Parteneriatul estic²⁸.

Astăzi, învățământul nu se limitează numai la tineret. Învățământul pe tot parcursul vieții este o nouă cerință fundamentală. Formarea profesională și învățământul pe întreg parcursul vieții devin elemente esențiale ale sistemului educativ. Procesul educativ este tot mai puțin închis într-un spațiu-timp dat, cum era alta dată. Problema locului de studii nu mai este atât de importantă pentru foarte mulți studenți și elevi. Astăzi problema majoră este „ce și cum să înveți?”, precum și problema dezvoltării

---

²⁷ Militaru C., (2005), „Modele de excelență în educația europeană” în „Provocările cunoașterii în contextul integrării europene”, București, Editura Fundația România de Măine

²⁸ Jurnalul oficial al UE, Concluziile Consiliului privind internaționalizarea învățământului superior, 26.05.2010.

talentelor fiecăruia. Din acest motiv, în sectorul educativ accentul se pune mai mult pe cerere, decât pe ofertă²⁹.

Încadrarea în muncă este primul factor de integrare socială. Astăzi însă piața muncii este mai dinamică și mai flexibilă. Se constată tot mai mult că nu mai există garanția unei încadrări pe viață. Aceste mutații au ca efect nu numai faptul că provoacă dispariția unui mare număr de meserii, dar și faptul că afectează chiar caracterul și organizarea muncii. Piața muncii cere achiziționarea de noi competențe atât la nivel de individ, cât și la scara întreprinderii, ceea ce atrage după sine necesitatea unei actualizări permanente a competențelor.

Își fac apariția diverse modele de îmbinare a învățământului cu lucrul care șterg linia de demarcație tradițională între educație și formarea inițială sau post-inițială ori la întreprindere. Au fost introduse ori sunt în curs de elaborare noi metode de învățământ, care au la bază autonomia învățământului și dezvoltarea școlii și a universității în calitate de „gestionari” ai cunoștințelor și informației.

Astăzi, școala și universitatea nu mai constituie destinația finală pe calea educativă. Ele sunt pe calea integrării într-un sistem de educație și instruire permanentă.

În general, se consideră că educația este aceea care trebuie să oprească dezintegrarea socială. Însă toate țările se confruntă în prezent cu problema eșecului școlar și a abandonului prematur al studiilor. După unele sondaje efectuate la scară internațională, procentul abandonului școlar în unele sisteme educative este destul de înalt. Or, nefrecventarea instituțiilor educative și abandonul prematur al studiilor constituie deseori prima formă de ruptură cu structurile sociale și aceste fenomene pot antrena excluderea socială (I. Antonesei, 2000).

---

²⁹ Brătianu, C., (coord), (2000), *Ghid pentru elaborarea documentației sistemului de management al calității în învățământul superior*, „Vasile Goldiș” Arad, University Press. 2. Brătianu, C., (coord), (2004), *Ghidul calității în învățământul superior*, București, Editura Universității.

Având în vedere că funcția educativă a familiei și a comunităților locale a scăzut, crește considerabil rolul și responsabilitatea sistemului educativ în aceasta problemă. Prin lupta contra fenomenului de eșec școlar, educația poate să contribuie la coeziunea socială, garantând fiecăruia calificări de bază care să permită de a avea un venit suficient pentru a trăi o viață independentă și a participa la viața societății.

Pentru a asigura principiul egalității de șanse pentru toate categoriile sociale, soluția nu este de a coborî nivelul educației. Este necesară, mai degrabă, o diversificare a educației care ar întări capacitatea fiecărei instituții educative de a răspunde la cerințele particulare ale mediului său social.

Se consideră că această diversificare se poate realiza prin (G.M. Atanasiu, 2000):

- o educație mai puțin academică și mai inovatoare, bazată pe noi metode pedagogice, care favorizează autonomia celui care învață, datorită utilizării noilor tehnologii de informare și de comunicare;
- o școală mai „comunitară”, care să știe a îmbina misiunile educativă, culturală, socială, sportivă și altele, în strânsă colaborare cu partenerii externi. Acest tip de așezământ ori mai degrabă de „centru educativ” ar putea rămâne deschis seara și în timpul zilelor de odihnă la sfârșitul săptămânii și ar propune tot felul de activități părinților și membrilor comunității. Lucrătorii sociali care au de a-face cu tinerii, funcționarii și un personal specializat, remunerați de colectivitățile locale, ar putea oferi servicii speciale ce ar permite de a păstra misiunea educativă a școlii;
- „școli pentru cea de a doua șansă”, care propun o educație pe măsura puterilor tinerilor și adulților care au părăsit școala fără calificări suficiente;
- filiere educative diferențiate, cum ar fi instruirea profesională prin parteneriate cu întreprinderile, care prin îmbinarea lucrului în întreprindere și a formării teoretice ar

putea atrage tinerii care au părăsit prematur școala sau care riscă să o facă.

Așadar, problema principală este de a garanta ca tinerii s nu părăsească școala fără calificările de bază. A doua problemă constă în a oferi suficiente posibilități de a urma studiile fie la nivel superior, fie în cadrul formării profesionale ori permanente și aceasta pentru a spori șansele pe piața muncii.

La ora actuală, pe prim plan se pune problema calității, echității și a eficacității în învățământ. Ameliorarea calității și a procesului de evaluare a sistemului de învățământ este problema centrală în sfera educativă. Pentru a funcționa bine, întreg sistemul educativ trebuie să se sprijine pe un nivel de calitate foarte înalt. În orice societate dezvoltată, calitatea permite fiecăruia să-și descopere, să amplifice și să utilizeze propriile sale aptitudini. Fără această calitate accesul la educație nu mai are niciun sens.

Decizia nr. 1298/2008/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2008 a stabilit programul de acțiune Erasmus Mundus 2009-2013 pentru ameliorarea calității învățământului superior și promovarea înțelegerii interculturale prin cooperare cu țări terțe. Programul Tempus IV (2007-2013) sprijină modernizarea învățământului superior în țările partenere din Europa de Est, Asia Centrală, Balcanii de Vest și regiunea mediteraneană, în principal prin proiecte și parteneriate de cooperare universitară. Alte programe, precum programele de cooperare cu țări industrializate sau Edulink, Nyerere și Alfa, se referă la activități de cooperare la nivel universitar cu alte regiuni ale lumii. Acțiunile Marie Curie din cadrul celui de al șaptelea Program - cadru pentru activități de cercetare și dezvoltare tehnologică promovează excelența și mobilitatea în domeniul cercetării europene și furnizează o asistență amplă pentru dezvoltarea de resurse umane dinamice de anvergură

mondială în cadrul sistemului european de cercetare, ținând seama de dimensiunea internațională inerentă a cercetării³⁰.

Autoritățile publice au pretutindeni rolul de garant al calității sistemului educativ, ele trebuie să garanteze respectarea de către fiecare instituție educativă a normelor de calitate.

Normele de calitate nu mai țin în exclusivitate de competența autorităților și instituțiilor educative. Ele sunt definite în relație directă cu alți factori implicați în educație și formare profesională. Se recunoaște de către toți necesitatea elaborării unor norme naționale sau internaționale de calitate în învățământ.

Este recunoscut de toți că echitatea este o condiție prealabilă pentru coeziunea socială, iar lipsa egalității de șanse în materie de acces la educație ar avea ca urmare excluderea, adică subminarea coeziunii sociale. Fiecare cetățean are dreptul să aibă acces la o educație de înaltă calitate și să beneficieze de aceasta. Cu toate acestea, în materie de educație egalitatea de șanse rămâne o problemă fundamentală (E. Joita, 2000)³¹.

Pentru integrare în Europa, sunt necesare noi competențe atât persoanelor individuale, cât și societății în ansamblu. Printre aceste competențe, mai importante sunt³² (S. Tiron, 2001):

- spiritul de întreprinzător;
- spiritul de cooperare;
- capacități de comunicare, de viață în societate și de participare;
- capacitatea de a rezolva problemele;
- facultatea de a organiza lucrul propriu în mod autonom;

---

³⁰ *Jurnalul oficial al UUE, Concluziile Consiliului privind competențele în sprijinul învățării pe tot parcursul vieții și inițiativa „Noi competențe pentru noi locuri de muncă”, 26.05.2010.*

³¹ Militaru C. Pavel A. Zanfir Politici în domeniul calității educației la nivelul Uniunii Europene, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București, 2011

³² Tiron, S., - (2001), *Politica europeană în domeniul calității*, studiu elaborat în cadrul proiectului „Politici educaționale”, Chișinău.

- capacitatea de colaborare cu colegii de origine culturală și națională diferită;
- capacitatea de a utiliza noile tehnologii de informare și de comunicare;
- competențe lingvistice.

Competențele menționate mai sus trebuie să fie achiziționate în cadrul studiilor generale și în cadrul formării profesionale. Școala și universitatea trebuie, de asemenea, să permită tinerilor să capete competențe antreprenoriale și participative.

Astăzi, se recunoaște că accentul trebuie pus mai mult pe competențe, decât pe diplome ori certificate oficiale. În viitor, ar putea lua naștere așa numitele „academii de competente”, abilitate să elibereze un „pașaport de formare”, care cuprinde descrierea formării urmate și competențele achiziționate.

Cererea crescândă de forțe de muncă înalt calificate și foarte diversificate constituie o adevărată problemă pentru sectorul educativ. Tendința de diversificare a acestui sector a fost accentuată prin deschiderea de cicluri scurte de formare.

Însă, în urma acestui proces de diversificare guvernele sunt confruntate cu noi probleme, cum ar fi recunoașterea ciclurilor scurte, definiția profilurilor, caracterul diplomelor și certificatelor, evaluarea competențelor achiziționate în timpul experienței profesionale, relațiile cu lumea întreprinzătorilor și finanțarea studiilor.

Instituțiile de învățământ superior de stat trebuie să facă față concurenței instituțiilor private, prezente pe „piață” și care propun alte filiere educative, dar și fenomenelor de mondializare (universităților „virtuale”), susținute de cererea sporită de formare și de perspectivele oferite de noile tehnologii de informare și de comunicare (R.B. Clark, 2000).

Politica unei organizații și, în special, politica de calitate este legată în mod intrinsec de cultura instituțională a organizației, în timp ce strategia este legată de managementul strategic. Această

nuanțare este foarte importantă pentru acele organizații care se caracterizează prin culturi instituționale puternice³³.

Standardele ISO 9000 definesc politica în domeniul calității prin obiectivele și orientările generale ale unei organizații în ceea ce privește calitatea așa cum sunt ele oficial exprimate de managementul de la nivelul cel mai înalt. Standardele ISO 9000 au fost elaborate pentru companiile comerciale și industriale, dar ele pot fi adaptate sistemului educațional astfel încât acesta să-și poată optimiza entropic nivelul de calitate al procesului de învățământ și să obțină certificarea internațională pe baza acestor standarde. În același context, managementul calității se definește prin ansamblul activităților generale de management, care determină politica în domeniul calității, obiectivele și responsabilitățile fundamentale ale organizației și care le implementează în cadrul sistemelor calității prin mijloace specifice cum sunt: planificarea calității, controlul calității, asigurarea calității și îmbunătățirea calității.

Cultura universității este un termen dificil de definit într-un paragraf sau două, totuși, mediul fizic și comportamental al universității este cel care definește angajamentul constituenților față de misiunea universității și care descrie relațiile interpersonale și organizaționale. Componenta umană a culturii depinde de principiile directe și de talentele oamenilor care croiesc valorile muncii, eticii și chimiei interpersonale. Conducerea trebuie să se asigure că mediile universității au relațiile corecte între valori, viziune și rezultate.³⁴

Sistemele de educație și formare profesională contribuie în mod semnificativ la promovarea coeziunii sociale, a cetățeniei active și a realizării personale în societățile europene. Acestea au

---

³³ Brătianu, C., (coord), (2001), *Ghid pentru elaborarea documentației sistemului de management al calității în învățământul superior*, „Vasile Goldiș” Arad, University Press. 14. Brătianu, C., (coord), (2004), *Ghidul calității în învățământul superior*, București, Editura Universității.

³⁴ Militaru C. Pavel A. Zanfir Politici în domeniul calității educației la nivelul Uniunii Europene, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București, 2011

potențialul de a promova mobilitatea socială ascendentă și de a întrerupe ciclul de sărăcie, dezavantaje sociale și excluziune. Rolul acestora ar putea fi consolidat în continuare prin adaptarea lor la diversitatea mediilor de proveniență ale cetățenilor în ceea ce privește bogăția culturală, cunoștințele și competențele existente, precum și cerințele de învățare.

Datorită calității instituțiilor de învățământ superior din Europa, a varietății și a nivelului aprofundat al studiilor oferite, aceste instituții sunt deosebit de atractive pentru mediul universitar internațional, atât ca destinații pentru studii, cât și ca parteneri pentru proiecte educaționale și de cercetare comune. În plus, succesul înregistrat de Europa în ceea ce privește crearea unor instrumente precum cadrul comun de referință, prin care se realizează o corespondență între sistemele și cadrele naționale de calificări pe baza unei referințe europene comune (Cadrul european al calificărilor), precum și în ceea ce privește crearea unor principii comune în domenii precum asigurarea calității, generează un interes tot mai mare în rândul partenerilor internaționali.

Programele de cooperare internațională și dialogurile politice cu țările terțe în domeniul învățământului superior înlesnesc transmiterea de cunoștințe într-un mod mai liber, contribuind, de asemenea, la îmbunătățirea calității și a reputației internaționale a învățământului superior european, la stimularea cercetării și a inovării, la sporirea mobilității și a dialogului intercultural, precum și la promovarea dezvoltării internaționale în conformitate cu obiectivele UE în materie de politică externă³⁵.

Consiliul Europei a întreprins realizarea unor serii de programe speciale pentru a ajuta Republica Moldova, precum și țările în tranziție democratică, să dezvolte noi programe de studii și învățământ privind subiectele esențiale de pe agenda europeană. Un număr important de factori decizionali și de educatori au urmat o

---

³⁵ *Jurnalul oficial al UE, Concluziile Consiliului privind internaționalizarea învățământului superior, 26.05.2010.*

pregătire în acest sens în noile programe. Aceste proiecte definesc modul în care școlile trebuie să-i pregătească pe tineri pentru studii, calificare, muncă, mobilitate, timp liber și pentru viața de toate zilele.

2.2. Tendințe europene în asigurarea calității educației în Republica Moldova

Pe parcursul ultimelor două decenii, traiectoria evolutivă a Republicii Moldova a fost marcată de mai multe evenimente de ordin politic, socioeconomic și cultural. Începând cu anul 1989, atunci când mișcarea de renaștere națională a condus la trezirea conștiinței naționale, în societate au avut loc schimbări radicale. Ulterior, la 27 august 1991, Republica Moldova se declară țară independentă, eveniment istoric precedat de un mare număr de mitinguri, marșuri de protest, greve, revendicările protestatarilor vizând recunoașterea oficială a identității lingvistice și culturale române, revenirea la alfabetul latin, decretarea limbii române în calitate de limbă de stat, reformarea sistemului de învățământ.

Au urmat mai multe evenimente de importanță majoră pentru viitorul european al țării noastre și anume: admiterea Republicii Moldova în calitate de membru al Consiliului Europei (1995), intrarea în vigoare a Acordul de Parteneriat și Cooperare cu Uniunea Europeană (1998), oferirea statutului de membru cu drepturi depline al Organizației Mondiale a Comerțului (2001), aderarea la Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (2001), includerea Republicii Moldova în Parteneriatul Estic, semnarea a zeci de tratate și convenții interguvernamentale, care au încurajat cooperarea în domeniile educației, științei și culturii, fiind posibilă deschiderea spre alte formațiuni socioculturale și medii educaționale.³⁶

---

³⁶ S. Spînu, Dimensiunea europeană a educației interculturale în învățământul superior din Republica Moldova/ Administrarea Publică, nr. 3, 2017

În domeniul educației, instituțiile UE devin un model pentru Moldova, datorită calității învățământului superior, a varietății și a nivelului aprofundat al studiilor oferite. În scopul îmbunătățirii și armonizării sistemului educațional național cu cel european, în mai 2005, Republica Moldova aderă la Procesul de la Bologna, o inițiativă interguvernamentală care și-a pus drept scop să asigure calitatea, compatibilitatea calificărilor, precum și promovarea mobilității studenților și a corpului profesoral prin crearea către 2010 a unui Spațiu European al Învățământului Superior (SEÎS).

Educația pentru drepturile omului și calitatea de cetățean activ și responsabil sunt de o însemnătate crucială pentru dezvoltarea democrațiilor pluraliste europene. În acest sens a fost publicat un „Ghid al învățământului secundar în Europa” constituit din monografia descriind situația fiecărei țări europene³⁷.

Introducerea dimensiunii europene în programele de învățământ a fost ilustrată de o serie de publicații care dau exemple de inițiative concrete; de altfel, a fost elaborat material pedagogic privind diverse teme europene. În sfârșit, a fost înființată o rețea de agenții naționale cu misiunea de a promova legăturile și schimburile de experiență școlară. Aceste proiecte au intrat în faza de difuzare a concluziilor sale prin intermediul seminariilor naționale și regionale. Aceste activități subliniază rolul de forum european privilegiat pe care îl are Consiliul Europei în privința problemelor din domeniul politicilor educaționale abordate din perspectiva securității democratice și a coeziunii sociale.

Scopul acestor activități a fost de a contribui la reglementarea problemelor de actualitate, și îndeosebi să evidențieze tendințele, orientările și alternativele politicilor educaționale din statele-membre, să faciliteze la scară europeană dialogul dintre partenerii implicați (factori decizionali, personal educativ, părinți, ONG-uri), printr-un schimb de informații și prin difuzarea noilor idei și a

---

³⁷ Buletinul Biroului de informare al Consiliului Europei în Moldova. - 2005. - Chișinău. - Nr.1. - P.3.

exemplilor pozitive. Direcțiile ce sunt urmărite în rapoartele publicate cuprind următoarele probleme: diminuarea violenței în școală, provocările predării științelor, noile tehnologii și școala, egalitatea în școală, strategii ale reformelor educaționale³⁸.

Apariția conceptului de calitate a educației, centrat pe cel ce învață a avut, în mod evident, o profundă și semnificativă influență asupra reformei educației naționale. Un anumit nivel sau grad de excelență, cât de „bună” este o școală sau educația, nu se pot defini în sine, ci în funcție de valorile promovate, de tradițiile și de situația concretă din fiecare societate. Mai mult decât atât, definiția calității depinde și de politicile și strategiile de reformă: o școală „bună” este cea care funcționează și, mai ales, care se dezvoltă în direcțiile preconizate prin respectivele curriculum-uri.

Prin urmare, documentele europene oficiale menționează explicit legătura dintre modul de concepere a „calității educației” și valorile asupra cărora partenerii vecini pun preț. Un viitor sistem european de asigurare a calității va trebui să fie fundamentat pe valori comune dintre care să derive criteriile, standarde și indicatori comuni.

În anul 2000 a apărut documentul european „Recomandarea Parlamentului și Consiliului privind cooperarea europeană în evaluarea calității educației școlare”³⁹, care recomandă ca statele-membre ale Uniunii Europene să sprijine îmbunătățirea calității educației școlare prin:

- Sprijinirea și, acolo unde este cazul, stabilirea unor sisteme transparente cu obiective de calitate.
- Încurajarea autoevaluării ca metodă de învățare și dezvoltare instituțională, ca parte a unui sistem echilibrat care îmbină autoevaluarea cu evaluarea externă.

---

³⁸ Țibulac M. Tendințe europene în asigurarea calității culturii și educației în republica Moldova și România/ *STUDIA UNIVERSITATIS Revistă științifică a Universității de Stat din Moldova, 2007, nr.10*

³⁹ Iosifescu Șerban. Tendințe europene în asigurarea calității educației // *Tribuna învățământului*. - 2006. - București. Nr.869. - P.11.

Clarificarea scopurilor și condițiilor pentru autoevaluare la nivelul unităților școlare și asigurarea compatibilității modului de abordare a autoevaluării cu restul cadrului legislativ.

- Sprijinirea și dezvoltarea sistemelor de evaluare, monitorizarea, oferirea de sprijin metodologic și încurajarea autoevaluării, oferirea unei imagini independente a instituției de învățământ, asigurând, totodată, permanența procesului de dezvoltare și optimizare.
- Asigurarea asumării responsabilității comune pentru dezvoltarea și optimizarea instituțională.
- Sprijinirea formării manageriale și în domeniul autoevaluării cu scopul diseminării eficiente a exemplelor de bună practică și a noilor instrumente de autoevaluare.
- Formarea rețelelor de sprijin reciproc și dezvoltarea evaluării externe.
- Încurajarea cooperării dintre autoritățile responsabile pentru calitate în educația școlară și promovarea rețelelor europene.

Cooperarea inițiată va acoperi următoarele arii:

- a) schimbul de informații și experiențe;
- b) dezvoltarea unor sisteme de date în vederea comparării punctelor tari, a slăbiciunilor și a bunelor practici;
- c) promovarea contractelor internaționale dintre experți.

În același document pot fi identificate toate direcțiile care prefigurează cadrul comun european al asigurării calității educației: învățarea permanentă, individuală și organizațională, cooperarea internațională, implicarea tuturor actorilor educaționali în definirea și asigurarea calității, promovarea responsabilității etc.

Sprijinirea inițiativelor, programelor și mai ales colaborarea instituțiilor contribuie mult la prezentarea convingătoare și eficace a valorilor educaționale românești peste hotare. Pentru a desfășura o activitate viabilă în acest sens, s-au creat Departamente pentru Relații Internaționale, a căror misiune de bază constă în inițierea,

derularea și finalizarea proiectelor interuniversitare europene, cu sprijin integral sau parțial din partea comunității europene.

Începând cu anul 1998, Universitățile au fost acelea care au deschis calea colaborărilor în parteneriat la proiectele europene, prin implicarea lor în diverse programe, precum ar fi: TEMPUS, SOCRATES, ERASMUS, Leonardo DA VINCI, George SOROS etc. În ceea ce privește colaborarea științifică a instituțiilor universitare, putem menționa apartenența lor la rețeaua Institutului de Cercetări pentru Dezvoltare Internațională și Agenția Internațională a Francofoniei⁴⁰.

De menționat că și Codul Educației al Republicii Moldova, elaborat în 2014 este axat pe organizarea, funcționarea și dezvoltarea sistemului educațional din Republica Moldova, în conformitate cu rigorile sistemului educațional european. Una dintre misiunile educației devine promovarea dialogului intercultural, a spiritului de toleranță, a nediscriminării și incluziunii sociale, idealul educațional constând în formarea personalității cu spirit de inițiativă, deschis pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate⁴¹.

O dimensiune a politicilor educaționale interculturale are în vizor curriculumul școlar și cel universitar. În acest context, prin Hotărârea de Guvern nr. 944 din 14 noiembrie 2014, a fost aprobat principalul document de politici în domeniul educației - Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația - 2020”, unde este semnalată necesitatea de dezvoltare de curricula pentru educația interculturală în învățământul primar, gimnazial, liceal și superior.

2.2.1. Procesul Bologna

Uniunea Europeană și-a propus un proces de modernizare a sistemului educațional, prioritatea de bază fiind dezvoltarea

---

⁴⁰ Țîbulac M. Tendințe europene în asigurarea calității culturii și educației în republica Moldova și România/ *STUDIA UNIVERSITATIS Revistă științifică a Universității de Stat din Moldova, 2007, nr.10*

⁴¹ Codul Educației al Republicii Moldova

potențialului uman. Scopul acestui proces este transformarea economiei europene în una dintre cele mai puternice economii mondiale bazată pe cunoștințe și dezvoltarea potențialului uman⁴² Deoarece Republica Moldova este în proces de aderare la UE, un pas ce ar grăbi această aderare este racordarea sistemului educațional la cel european. Europeanizarea sistemului educațional din Republica Moldova a început în anul 2005, prin aderarea la Procesul Bologna. Odată cu aderarea la acest proces, calitatea sistemului educațional a devenit o prioritate, iar în structura învățământului universitar au intervenit schimbări majore:

1. Introducerea studiilor superioare bazate pe 3 cicluri – licență, masterat și doctorat, introducerea suplimentului la Diplomă și a Sistemului European de Credite Transferabile (ECTS). Acest model de studii superioare și postuniversitare vine în schimbul modelului potrivit căruia absolvenții școlilor medii generale urmau 5 ani de studii la universitate, iar absolvenții liceelor studiau pe parcursul a 4 ani în cadrul instituțiilor de învățământ superior.
2. Înmatricularea candidaților în instituțiile de învățământ superior doar în baza mediei obținute la examenele de bacalaureat;
3. Organizarea sistemului de evaluare și monitorizare internă și externă a calității prin crearea unei Agenții de Asigurare a Calității, independente de Guvern, și a centrelor de management al calității la fiecare universitate în parte;
4. Racordarea ofertei universitare la cerințele pieței prin urmărirea traseului absolvenților, crearea legăturilor cu angajatorii, profesionalizarea învățământului⁴³.

---

⁴² SECRIERU, D. *Integrarea sistemului educațional din Republica Moldova în spațiul european*. Studiu elaborat în cadrul Programului „Politici Educaționale”. Chișinău, 2007. 54 p. Material disponibil în varianta electronică la adresa: <http://www.ipp.md/lib.php?l=ro&idc=169>. [Accesat: 13.05.2019]

⁴³ CIUREA, C. și al. *Sistemul de învățământ superior din Republica Moldova în contextul Procesului Bologna: 2005-2011*, Chișinău, 2012. 93 p. Studiu elaborat la inițiativa și cu susținerea financiară a Fundației Soros-Moldova, în cadrul Proiectului „Studii aprofundate cu tematici europene”. Material disponibil în variantă electronică la

Obiectivele strategice generale ale învățământului superior în rezultatul aplicării Procesului Bologna devin:

- Modernizarea învățământului superior, astfel încât acesta să satisfacă cerințele unei societăți a cunoașterii, în condițiile unei piețe competitive economice, unei societăți bazate pe valori democratice europene.
- Sporirea calității învățământului superior în concordanță cu standardele europene și internaționale.
- Creșterea gradului de cuprindere a tinerilor în învățământul superior și stimularea accesului larg la învățământul superior al tinerilor care aparțin categoriilor sociale defavorizate economic.
- Asigurarea comparabilității și compatibilității sistemului de învățământ superior național în cadrul învățământului superior european.
- Creșterea competitivității învățământului superior național pe plan internațional⁴⁴.

Astfel, efectele racordării sistemului de învățământ superior la cerințele Procesului Bologna pot fi concretizate în:

- Admiterea la instituțiile superioare a fost permisă doar în baza mediei obținute la examenele de BAC, obligând astfel ca toți candidații să aprobeze clasele liceale.
- Trecerea de la perioada de studii de 4, 5, 6 ani la formatul 3+2 sau 4+1,5 nu permite pregătirea profesională la nivel înalt a studenților, dar oferă posibilitatea aprofundării competențelor prin angajarea în câmpul muncii și simultan înscrierea la programul de masterat. Totodată, angajatorii pot participa în procesul de formare a competențelor la angajații lor.

---

adresa: <https://www.soros.md/files/publications/documents/Studiu%20Procesul%20Bologna%202005-2011.pdf>. [Accesat: 22.05.2019]

⁴⁴ Codul Educației al Republicii Moldova, nr.152 din 17.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.319-324, art.634.

- Adaptarea noii structuri de 3+2 sau 4+1,5 a condiționat necesitatea revizuirii și reformatării planurilor de învățământ. Conținutul celor 4 – 5, 6 ani de studii a fost inclus fără mari modificări în 3 ani de studii, iar durata de predare a unei discipline este de un semestru. În rezultat, numărul de ore de contact direct s-a redus, dar s-a mărit numărul de ore pentru lucrul individual, studenții nefiind încă pregătiți pentru așa volum mare de lucru.
- Admiterea la Ciclul II este permisă în bază de concurs, tuturor candidaților deținători de diplomă de licență sau de masterat, indiferent de domeniul de formare. Important este să dețină certificatul care confirmă cele 30 de credite de compensare a studiilor. Din această cauză, este posibilă repetarea unor teme de la Ciclul I la Ciclul II, provocând astfel nemulțumirea unor masteranzi.
- Simplificarea programelor de studii a asigurat compatibilitatea programelor de studii de la diverse universități, sporind astfel mobilitatea studenților și schimbul de cunoștințe și practici menite să îmbunătățească calitatea procesului educațional.
- Reducerea sau excluderea definitivă a disciplinelor generale s-a soldat cu reducerea numărului de specializări pentru unele domenii de formare, determinând astfel reducerea normei didactice a profesorilor.
- Aprobarea Ciclului III, Școla Doctorală, conform prevederilor Procesului Bologna, a avut loc mult mai târziu, un motiv fiind necesitatea schimbării cadrului legal, care prevedea doar cele două cicluri. Un altul era Academia de Științe, care împiedica procesul de reformare a sistemului universitar, deoarece prefera să mențină controlul asupra doctoratului și a cercetării universitare.⁴⁵

---

⁴⁵ Retrospectiva politicilor educaționale implementate în sectorul învățământului superior din Republica Moldova, N.GAVRILAȘ U SM, / Revista S T U D I A U N I V E R S I T A T I S M O L D A V I A E , 2017, nr.2(102) Seria “științe exacte și economice” ISSN 1857-2073 ISSN online 2345-1033 p.208-215

Implementarea principiilor Procesului de la Bologna a contribuit la apropierea sistemului național universitar de standardele europene, principalele reforme vizând trei domenii prioritare:

- Schimbarea structurii sistemului universitar, prin organizarea învățământului superior în trei cicluri, introducerea Suplimentului la diplomă și introducerea Sistemului European de Credite Transferabile;
- Organizarea sistemului de evaluare și monitorizare internă și externă a calității prin crearea unei Agenții de Asigurare a Calității, independente de guvern, și a centrelor de management al calității la fiecare universitate, în parte;
- Racordarea ofertei universitare la cerințele pieței prin urmărirea traseului absolvenților, crearea legăturilor cu angajatorii, profesionalizarea învățământului etc⁴⁶.

Modernizarea și racordarea învățământului superior la standardele europene sporește progresul atât al populației, cât și al țării în general. Doar educarea unei societăți competente, capabile să facă față condițiilor pieței muncii, va ridica nivelul de trai și va permite Republicii Moldova să concureze cu țările înalt dezvoltate.

2.2.2. Codul Educației

După două încercări nereușite – în anul 2008, când nu a fost promulgat de președintele Voronin, și în 2010, când de asemenea a fost blocat din cauza anumitor grupuri de interese – la 7 iulie 2014 a fost în sfârșit aprobat Codul Educației, iar la 23 noiembrie 2014 acesta a fost pus în aplicare. Odată cu aprobarea Codului Educației, Legea învățământului a fost abrogată. Ministerul Educației și-a propus o nouă abordare a procesului de educație, menită să modernizeze sistemul de învățământ în contextul

---

⁴⁶ Ciurea, Corneliu; Berbeca, Veaceslav; Lipcean, Sergiu; Gurin, Marin, Sistemul de învățământ superior din Republica Moldova în contextul Procesului de la Bologna: 2005–2011, Chișinău, 2012.

procesului de integrare europeană a Republicii Moldova, în conformitate cu Procesul Bologna.

Codul Educației își propune să pună temelia unei noi doctrine în învățământ, care presupune întâi de toate accesul la educație de calitate pentru fiecare, dar și depășirea ireversibilă a implicării factorului politic. Conform Codului Educației, misiunea învățământului superior este:

- ✓ crearea, păstrarea și diseminarea cunoașterii la cel mai înalt nivel de excelență;
- ✓ formarea specialiștilor de înaltă calificare competitivi pe piața națională și internațională a muncii;
- ✓ crearea oportunităților de formare profesională pe parcursul întregii vieți;
- ✓ păstrarea, dezvoltarea și promovarea valorilor naționale cultural-istorice în contextul diversității culturale⁴⁷.

În Codul Educației se menționează că sistemul de notare de zece puncte poate fi completat cu cel în baza literelor (A, B, C, D, E, FX, F), calificative recomandate în Sistemul European de Credite Transferabile.

Articolul 82 al Codului precizează că universitățile vor fi gradate pe categorii, în funcție de nivelul studiilor pe care îl vor putea oferi. Categoriile care pot fi atribuite sunt: A, B, C.

De asemenea, s-a aprobat noul concept al programelor de doctorat la Ciclul III al învățământului superior, acesta regăsindu-se și printre cerințele Procesului Bologna. Astfel, studiile superioare de doctorat (Ciclul III) se organizează doar în cadrul programelor de studii din Școlile Doctorale ale instituțiilor de învățământ superior și ale consorțiilor sau parteneriatelor naționale și internaționale autorizate provizoriu sau acreditate, conform legii de către ANACIP⁴⁸.

---

⁴⁷ Codul Educației al Republicii Moldova, nr.152 din 17.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.319-324, art.634.

⁴⁸ VELIȘCO, N. *Realizarea Spațiului European Comun în Învățământul Superior din Republica Moldova: Realități și Perspective*. Chișinău, 2016. 37 p. Material disponibil în variantă electronică la adresa: <http://www.erasmusplus.md/> [Accesat: 22.05.2019]

Un program de studii doctorale cu frecvență la zi și frecvență redusă constituie 180 de credite transferabile de studiu. Durata fiind de 3 ani pentru frecvența la zi și, respectiv, de 4 ani pentru frecvența redusă. Studiile doctorale se realizează prin două tipuri de programe: doctorat științific și doctorat profesional. Pentru implementarea programelor de doctorat Ciclul III au fost elaborate un set de acte normative, care vin în susținerea organizării eficiente a acestui proces, printre care: Regulamentul privind organizarea studiilor superioare de doctorat; Metodologia de organizare a competițiilor proiectelor științifice pentru repartizarea între Școlile Doctorale a granturilor doctorale de la bugetul de stat⁴⁹.

Implementarea Codului Educației a determinat elaborarea unui șir de *Regulamente-cadre destinate să asigure o bună funcționare și o calitate înaltă a învățământului superior*:

Regulamentul-cadru privind organizarea examenului de finalizare a studiilor superioare de licență, care stabilește regulile generale privind organizarea și desfășurarea examenului de finalizare a studiilor superioare de licență (în continuare – examenul de licență) în instituțiile de învățământ superior de stat și privat și reflectă cerințele de bază pentru desfășurarea examenului de licență în diferite domenii generale de studiu/domenii de formare profesională la Ciclul I.

Regulamentul-cadru cu privire la normarea activității științifico-didactice și de cercetare în învățământul superior, axat pe îmbinarea armonioasă a predării și cercetării, pe fundamentarea cercetării universitare ca una dintre condițiile obligatorii pentru procesul de predare cu impact.

De asemenea, a fost aprobat un nou *Regulament-cadru de ocupare a funcțiilor didactice, științifico-didactice și științifice în învățământul superior* bazate pe standarde de performanță.

---

⁴⁹ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea studiilor superioare de doctorat, Ciclul III, nr.1007 din 01.12.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.386-396, art.1101.

Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea organelor de conducere ale instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova.

Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea învățământului superior la distanță.

Regulamentul-cadru privind organizarea studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu.

Planul-cadru pentru studii superioare, care vizează cele trei cicluri: Ciclul I – Licență, Ciclul II – Masterat, studii integrate, Ciclul III – Doctorat. Acesta a fost elaborat în scopul: asigurării calității în învățământul superior; perfecționării managementului educațional; modernizării învățământului superior în perspectiva integrării în Spațiul Comun European al Învățământului Superior; perfecționării, raționalizării și compatibilizării planurilor de învățământ la nivel național și european; creării condițiilor pentru o mobilitate academică reală și recunoașterea reciprocă a perioadelor și actelor de studii. În baza Planului-cadru, instituțiile de învățământ superior elaborează propriile planuri de învățământ, realizând particularitățile și orientările fiecărui domeniu de formare profesională /specialități, program de masterat, program de doctorat. Odată cu aprobarea lui a fost abrogat Planul-cadru pentru studii superioare din 3 iunie 2011⁵⁰.

Prin prisma recomandărilor evaluărilor externe internaționale au fost îmbunătățite planurile de învățământ, fiind modificată ponderea unităților de curs în favoarea celor de specialitate și majorat numărul de ore pentru stagiile de practică. De asemenea, este în proces de aprobare *noul Nomenclator al domeniilor de formare profesională și al specialităților în învățământul superior*, care va oferi tinerilor mai multe posibilități de angajare în câmpul muncii și va permite armonizarea legislației naționale, pentru ca actele de studii eliberate de către instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova să fie recunoscute peste hotare.

---

⁵⁰ http://www.edu.gov.md/sites/default/files/ordinul_nr._1045_din_29.10.2015_plan-cadru_pentru_studii_superioare_ciclul_i_-_licenta_ciclul_ii_-_master_studii_integrate_ciclul_iii_-_doctorat.pdf. [Accesat: 13.05.2019]

EUniAM. Un proiect destul de ambițios care vizează sectorul de învățământ superior din Republica Moldova este proiectul Consolidarea Autonomiei Universitare în Moldova (EUniAM). Acest proiect este finanțat de UE prin programul Tempus, fiind elaborat de profesorul Romeo V. Țurcan de la Universitatea din Aalborg (Danemarca), împreună cu un grup de specialiști din țara noastră și din UE. Scopul acestui proiect este sporirea autonomiei universitare în Republica Moldova prin propunerea de modificări legislative în cadrul legal al învățământului superior. Timp de trei ani a fost studiată situația din țara noastră, în comparație cu reformele realizate în învățământul superior din Danemarca, Suedia, Lituania și din alte state. Iar în baza rezultatelor a fost elaborat un raport cu propuneri legislative privind modernizarea acestui sector. Acest raport a fost propus Ministerului Educației încă din anul 2015, dar a fost finalizat abia în 2017. În conținutul raportului se regăsea:

- ✓ formula de finanțare a învățământului superior, bazată pe indicatori de performanță în activitatea de predare și cercetare;
- ✓ obiectivele propunerilor legislative;
- ✓ analiza riscurilor și provocărilor cu care se confruntă și se va confrunta sectorul învățământului superior din Republica Moldova în următorii 10-15 ani;
- ✓ principiile de bază pe care se vor întemeia procesele de raționalizare a învățământului superior;
- ✓ o structură nouă pentru sectorul învățământului superior;
- ✓ prerogativele și responsabilitățile universităților, sugerând o separare distinctă între guvernare și management;
- ✓ un nou Cadru Național al Calificărilor [17].

Proiectul EuniAM contribuie la dezvoltarea și consolidarea atât a instituțiilor de învățământ, cât și a sistemelor educaționale din

Republica Moldova⁵¹. Deci, Republica Moldova își dorește foarte mult o societate creativă multilateral dezvoltată și capabilă de a face față cerințelor pieței muncii. Această dorință este demonstrată prin implementarea diverselor politici, strategii, proiecte întru racordarea învățământului superior la cerințele europene.

2.2.3. Agenția Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional (ANACIP/ANACEC)

Structura învățământului superior a suferit schimbări majore în urma aderării la Procesul Bologna. A fost fondată Agenția Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional/ Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare; a fost instituită Școala Doctorală în instituțiile de învățământ superior și consorțiile sau parteneriatele naționale și internaționale, autorizate provizoriu de ANACIP/ANACEC. Autonomia universitară a căpătat contur după parcurgerea unui drum anevoios. Mobilitatea studenților și a cadrelor didactice a luat amploare. Învățământul superior a trecut la o treaptă mai înaltă, însă procesul de modernizare a acestuia încă nu a luat sfârșit. Pentru ca rezultatele politicilor educaționale implementate în acest sector să fie pe măsura așteptărilor, să fie simțite de societate și de economia Republicii Moldova, este necesar să fie respectate cu strictețe prevederile acestora, iar ingerința factorului politic să fie redusă la minimum.

Conform articolului 115 din Codul Educației, Agenția este autoritate administrativă de interes național, cu personalitate juridică, autonomă față de Guvern, independentă în decizii și organizare, finanțată din bugetul de stat și din venituri proprii. Crearea Agenției a fost aprobată prin Hotărârea de Guvern nr.652 din 13.08.2014. Iar în 2015, la 22 aprilie, prin Hotărârea de

---

⁵¹ Retrospectiva politicilor educaționale implementate în sectorul învățământului superior din Republica Moldova, N.GAVRILAȘ U SM, / Revista S T U D I A U N I V E R S I T A T I S M O L D A V I A E , 2017, nr.2(102) Seria "științe exacte și economice" ISSN 1857-2073 ISSN online 2345-1033 p.213-214

Guvern nr.191 a fost aprobat Regulamentul de organizare și funcționare a ANACIP.

Misiunea Agenției este de a dezvolta și promova cultura calității în domeniul învățământului profesional tehnic, superior și în formarea continuă, contribuind astfel la sporirea competitivității economice și a coeziunii sociale în Republica Moldova⁵².

În 2016, ANACIP a elaborat „Metodologia de evaluare externă a calității în vederea autorizării de funcționare provizorie și acreditării programelor de studii și a instituțiilor de învățământ profesional tehnic, superior și de formare continuă”, aceasta fiind aprobată în același an prin Hotărârea Guvernului nr.616 din 18 mai. Metodologia reglementează cadrul conceptual, normativ și procedural de evaluare externă a calității în vederea autorizării de funcționare provizorie și acreditării programelor de studii și a instituțiilor de învățământ profesional tehnic, superior și de formare continuă de toate tipurile și formele de organizare a învățământului, pe niveluri și cicluri, în conformitate cu Codul Educației și cu Clasificarea Internațională Standard a Educației⁵³.

2.3. Studii privind analiza politicilor educaționale din Republica Moldova

În studiul „Reformarea sistemului educațional în contextul integrării europene”, elaborat în cadrul proiectului „Politici educaționale „ Vl. Pîslaru, expert în educație, menționează că un argument forte pentru implicarea R. Moldova în examinarea-producerea-realizarea unor politici europene în domeniul educației și învățământului îl reprezintă întâi de toate faptul că echipele de intelectuali care sunt angajate în educație și învățământ au reușit să conceptualizeze, să proiecteze și să realizeze reforma în învățământ

---

⁵² <http://anacip.md/index.php/ro/home-ro-ro/misiune>. [Accesat: 26.05.2019]

⁵³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.134-139, art.671 .
http://www.usefs.md/PDF/metodologia_01.pdf. [Accesat: 23.05.2019]

la parametri pe care n-a reușit să-i atingă nici un domeniu al vieții publice. Au fost elaborate Concepția dezvoltării învățământului în Republica Moldova, Programul național de dezvoltare a învățământului în Republica Moldova, Concepția educației în Republica Moldova, concepțiile tuturor disciplinelor școlare, Concepția evaluării rezultatelor școlare în instituțiile de învățământ preuniversitar din Republica Moldova ș.a.⁵⁴.

Realitățile constatate în învățământul din R. Moldova predispun la o colaborare pe plan internațional în domeniu care să valorifice experiențele și potențialul intelectual al țării, operând concomitent dezvoltări în propriul domeniu educațional prin studiul experiențelor altor state europene - acesta ar fi principiul dirigitor de participare a R. Moldova la elaborarea și transpunerea în viață a politicilor europene în domeniul educației și învățământului. Or, R. Moldova n-ar trebui să aspire la o integrare europeană pentru a se salva - identitatea țărilor și a popoarelor nu admit o astfel de integrare căci ea nu duce la rezultatul scontat ci la dispariția prin asimilare a celui „ajutat,; R. Moldova ar trebui să-și propună o integrare firească prin expansiunea propriilor valori, pe care să le completeze - prin interacțiune! cu valorile educației ale altor țări și popoare. În sensul preocupat, compatibilizarea sistemelor de învățământ ale statelor europene pune cu necesitate o serie întreagă de probleme, obiectul de examinare al cărora îl formează studiul „Reformarea sistemului educațional în contextul integrării europene,„⁵⁵

În 2014 Institutul de Politici Publice a supus unei analize ample politicile de reformare a educației din Republica Moldova și a oferit tuturor părților interesate posibilitatea să-și expună opiniile față de reformele din educație și să contribuie la îmbunătățirea și dezvoltarea acestora. Activitățile au făcut parte din proiectul „Consolidarea politicilor educaționale și creșterea

---

⁵⁴ VI. Pîslaru, Studiul „Reformarea sistemului educațional în contextul integrării europene,„ elaborat în cadrul proiectului „Politici educaționale

⁵⁵ Ibidem, p.

nivelului de susținere a acestora de către beneficiarii direcți și indirecti ai sistemului educațional”, susținut de către Fundațiile pentru o Societate Deschisă prin intermediul Fundației Soros-Moldova.

Implementat în perioada iunie 2014 – mai 2015, proiectul „Consolidarea politicilor educaționale și creșterea nivelului de susținere a acestora de către beneficiarii direcți și indirecti ai sistemului educațional” a avut drept obiective analiza politicilor educaționale curente și de perspectivă, consolidarea capacităților umane în promovarea reformelor, creșterea transparenței în sectorul educației și informarea și mobilizarea cetățenilor.

În cadrul proiectului au fost elaborate patru studii de politici educaționale, în care au fost abordate principalele problemele stringente cu care se confruntă învățământul din Republica Moldova, accentul punându-se pe identificarea unor soluții, orientate spre interesul și necesitățile fiecărui elev: modernizarea curriculei, dezvoltarea parteneriatelor școală-comunitate, extinderea modelului de școli prietenoase copilului, asigurarea instituțiilor de învățământ cu cadre didactice și manageriale calificate, creșterea autonomiei și responsabilității publice a instituțiilor de învățământ.

Promovarea reformelor în educație trebuie să se bazeze pe o analiză critică a ceea ce s-a făcut, ce se preconizează să se facă și ceea ce nu s-a făcut, dar ar fi fost necesar să se facă în acest domeniu. O astfel de analiză a fost efectuată de experți independenți foarte calificați, care au indicat atât punctele forte, cât și cele slabe ale reformelor⁵⁶.

Astfel, în studiul doctorului, conferențiar universitar Mihail Paiu *“Analiza politicilor educaționale din învățământul general”* s-a constatat că reformele din ultimii doi ani au avut un rezultat pozitiv asupra creșterii relevanței și eficienței educației, a crescut autonomia instituțiilor de învățământ, care au devenit persoane

---

⁵⁶ Anatol Gremalschi. http://moldova-suverana.md/article/proiectul-consolidarea-politicilor-educationale-si-creterea-nivelului-de-sustinere-a-acestora-de-catre-beneficiarii-directi-si-indirecti-ai-sistemului-educational_10306

juridice cu drepturi depline, ce-și pot gestiona în mod de sine stătător bugetele. Instituțiile de învățământ sînt orientate spre asigurarea calității studiilor, sînt încurajate să implementeze metode moderne de predare-învățare-evaluare, bazate pe utilizarea noilor tehnologii ale informației și comunicațiilor.

În prezent, școlile au mai multă libertate în ce privește activitățile educaționale de zi cu zi, cum ar fi alegerea metodelor didactice și a manualelor, gruparea elevilor pentru activitățile de învățare și organizarea evaluării interne. În cadrul școlilor, cadrele didactice au o libertate mai mare în luarea deciziilor privind metodele didactice, stabilirea criteriilor de evaluare internă.

Un alt studiu elaborat în cadrul proiectului a fost "*Politici educaționale în evaluarea rezultatelor școlare*" (autor dr.conf.univ., Spinei Ion). În acest studiu au fost scoase în evidență avantajele incontestabile ale unei evaluări obiective și relevante: încurajarea elevilor să învețe, punerea în evidență a contribuției fiecărui cadru didactic și a școlii în ansamblu la progresul fiecărui elev, posibilitatea de a sugera fiecărui elev domeniile de instruire profesională ulterioară, mai potrivite pentru el.

Studiul trei "Accesul, relevanța și calitatea educației în instituțiile de educație timpurie", a fost elaborat de doctorul habilitat, profesorul universitar Aglaida Boloboceanu. Scopul studiului a fost de a evalua accesul, relevanța și calitatea educației în instituțiile de educație tipurie din Republica Moldova. Finalitatea studiului o constituie concluziile referitor la realizările și problemele de soluționat în domeniul educației tipurii. Studiul scoate în evidență scopul educației tipurii conform Codului educației și obiectivele de dezvoltare a subsectorului prevăzute de Strategia națională de dezvoltare „Moldova-2020”, care coincid în mare măsură cu obiectivele de dezvoltare ale mileniului (ODM)⁵⁷. Locul educației

---

⁵⁷ Declarația mileniului, adoptată în septembrie 2000 la Summit-ul Mileniului, de 191 țări, a fixat opt obiective de dezvoltare ale mileniului (ODM) în domeniul dezvoltării globale, de atins până în 2015. Unul dintre ele, ODM nr. 2, este: *realizarea accesului universal la educația primară*, a se vedea www.un.org/millenniumgoals/.

tipurii în structura sistemului educațional al Republicii Moldova, scopul, principiile și obiectivele educației la acest nivel sunt descrise în conformitate cu cercetările recente în domeniu și cu practiile existente, în concordanță cu documentele relevante care reflectă situația la zi în domeniul educației tipurii. De asemenea, studiul se referă și la baza legislației a accesului la educație în Republica Moldova, reflectată în Constituția Republicii Moldova, Codul educației, actele naționale și internaționale privind drepturile omului și drepturile copilului. În partea a doua este analizată starea de lucruri la nivel local, în instituțiile de educație tipurie. Reflectă și rezultatele cercetării literaturii și ale examinării documentelor de politici, normativ și executive referitor la relevanța educației.

În urma analizei documentelor și surselor literare, este definită relevanța educației, sunt prezentate documentele de politici, baza normativă și acțiunile care au fost realizate în vederea creșterii relevanței educației. Sunt prezentate elemente de istorie și sensurile noțiunii „calitatea educației”, pentru a înțelege mai bine cum ar trebui să fi educația de calitate, sunt analizate documentele de politici, obiectivele dezvoltării educației de calitate și baza normativă necesară pentru îmbunătățirea calității educației.⁵⁸

Studiul reflectă și anumite constrângeri în domeniul educației și dezvoltării tipurii a copilului:

- nu este soluționată problema instituțiilor preșcolare în localitățile rurale de dimensiuni mici (9% din numărul total de localități);
- există un deficiț substanțial de locuri în instituțiile preșcolare din municipiul Chișinău;
- degradarea clădirilor, a bazei materiale și didacticometodice a grădinițelor închise și a celor care activează în regim sezonier;

---

⁵⁸ Accesul, relevanța și calitatea educației în instituțiile de educație timpurie : Studiu de politici publice / Aglaida Bolboceanu ; Inst. De Politici Publice. – Chișinău : Lexon-Prim, 2014

- condițiile nesatisfăcătoare din multe instituții preșcolare care funcționează: condiții igienico-sanitare precare, lipsa sau insuficiența materialelor ilustrati-didactice, jucăriilor, mobilei;
- discrepanțe mari între copiii care frecventează instituțiile preșcolare în mediul urban și cei din mediul rural, atât în ce privește accesul la diferite resurse, cât și în ce privește
- condițiile de educație, calificarea cadrelor didactice, posibilitatea participării la diferite activități extracurriculare;
- gresiunea verbală și fiică sunt fenomene prezente în toate instituțiile educaționale, inclusiv cele de educație tipurie;
- bugetul limitat și gestionarea ineficientă la nivel local a resurselor alocate pentru învățământul preșcolar ș.a.

În cadrul Proiectului „Consolidarea politicilor educaționale și creșterea nivelului de susținere a acestora de către beneficiarii direcți și indirecti ai sistemului educațional” a fost realizat și studiul privind educația inclusivă. Acest studiu, intitulat *“Reforma educației incluzive în Republica Moldova”* și realizat de doctorul, conferențiarul universitar Angela Cara, conține atât o analiză profundă a realizărilor, cât și a constrângerilor din acest domeniu. Lecțiile învățate, identificate au fost: rezistența din partea unor părinți și cadre didactice, implementarea de paradă a educației incluzive în unele instituții de învățământ, lipsa în mai multe instituții de învățământ a condițiilor pentru persoanele cu necesități speciale, stereotipuri preconcepuate de gândire și de comportament ș.a.

Majoritatea propunerilor și recomandărilor acestor studii ample s-au regăsit în documentele de politici educaționale: Codul Educației, proiectului Codului de etică al cadrului didactic, Propunerea de politică publică de reformare a învățământului liceal ș.a.

TEMA 3. POLITICI PRIVIND DREPTUL LA EDUCAȚIE ȘI EGALITATEA ÎN EDUCAȚIE

3.1. Politici privind educația pentru toți

Acțiunile întreprinse în ultimul deceniu, în vederea reformării învățământului și racordării lui la imperativele societății în schimbare, au creat premise adecvate pentru modernizarea continuă a sistemului de învățământ, în raport cu provocările mediului educațional național și internațional. Un suport important în promovarea politicii educaționale europene l-au constituit Programul național de dezvoltare a învățământului pentru perioada 1996-2005, implementarea Proiectului de reformare a învățământului general obligatoriu (1997-2003), cofinanțat de Banca Mondială, Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei pentru anii 2004-2006, adoptată de Parlament, Strategia națională "Educație pentru toți" și Planul Național de Acțiuni Educație pentru Toți pentru anii 2004-2008, aprobat HG. Nr. 410 la 04.04.2003

Practicile educaționale din Republica Moldova demonstrează exemple elocvente de colaborare între factorii educaționali formali și non-formali. Astfel, din inițiativa unor organizații naționale și internaționale (fundația SOROS, UNICEF, UNESCO, Consiliul Europei, Centrul de informare și documentare pentru drepturile copiilor, Consiliul național al tineretului, Liga națională de dezbateri preuniversitare, școlile asociate UNESCO), au fost realizate un șir de programe educaționale destinate copiilor de anumite vârste și unor grupuri specifice ale populației. În baza valorilor educaționale ale acestor programe au fost elaborate noi cursuri școlare, de exemplu, "Educația pentru sănătate", "Educația familială și a vieții", "Dezbaterile", "Noi și Legea" ș. a. În același timp, ONG-urile au un potențial relativ mare, care mai rămâne neutilizat în măsură deplină în domeniul educației.

În conformitate cu prevederile Cadrului de acțiuni de la Dakar, experiența acumulată de ONG-uri urmează a fi evaluată, aprofundată și implementată la nivel național.

Ca urmare a Forului mondial de la Dakar (2000), la Chișinău, în perioada 3-5 decembrie 2001, și-a ținut lucrările Conferința națională "Educație pentru toți". Participanții la conferință au determinat prioritățile Republicii Moldova în domeniul educației pentru toți, au format Consiliul național și au stabilit termenele-limită pentru elaborarea Strategiei naționale și a Planului național de acțiuni "Educație pentru toți".

Principiile fundamentale ale Strategiei naționale "Educație pentru toți" sunt⁵⁹:

- principiul "interesului superior al copilului";
- principiul drepturilor egale în domeniul educației și dezvoltarea la maxim a potențialului fiecărui copil;
- principiul nondiscriminării și al accesului liber la educația de calitate pentru toți copiii, indiferent de locul de trai (urban sau rural), nivelul de dezvoltare, veniturile familiei, sex, origine etnică etc.;
- principiul abordării holiste/integrate a tuturor aspectelor ce țin de educația copilului: îngrijirea, alimentarea, instruirea, recuperarea, ocrotirea și fortificarea sănătății, dezvoltarea cognitivă și psihosocială;
- principiul parteneriatului social, intervenției multisectoriale, interdisciplinare și timpurii în dezvoltarea copilului;
- principiul integrării persoanelor cu cerințe educaționale speciale în sistemul general de învățământ;
- principiul flexibilității programelor educaționale, modernizarea lor în funcție de necesitățile actuale și de resursele bugetare disponibile, de posibilitățile cognitive ale fiecărui copil etc.;
- principiul descentralizării serviciilor educaționale;

---

⁵⁹ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=301786>

- principiul integrării învățământului național în sistemul educațional din Europa.

Pe parcursul ultimilor ani, eforturile Guvernului și asistența oferită din partea partenerilor de dezvoltare a țării în domeniul educației au fost importante, atât în materie de intervenții, cât și în contextul resurselor financiare alocate. În acest context, implementarea documentelor de politici publice în domeniul educației a contribuit la sporirea calității și îmbunătățirea accesului la educație, la fel ca și proiectele de asistență tehnică și consultativă, oferite de către partenerii de dezvoltare a țării.

3.1.1. Educația incluzivă

Unul din obiectivele Strategiei „Educația-2020” este „promovarea și asigurarea educației incluzive la nivel de sistem educațional.” În consens cu documentul strategic, Guvernul Republicii Moldova a aprobat Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020⁶⁰, care definește educația incluzivă: „...o nouă orientare care pune accentul pe cooperare, parteneriat, educație socială și valorizarea relațiilor interumane. Sunt reconsiderate scopurile, obiectivele și formele de organizare a educației, este reevaluată atitudinea statului și societății față de copiii, tinerii, adulții excluși și/sau marginalizați. Educația incluzivă susține integrarea educațională, socială, profesională a tuturor copiilor în comunitate, pornind de la valorile pe care i le poate oferi familia”

Acțiunile întreprinse pentru asigurarea unei educații incluzive de calitate pentru toți copiii în Republica Moldova vizează:

- identificarea și evaluarea copiilor cu probleme de dezvoltare pentru asigurarea dezvoltării copilului conform particularităților de vârstă;

---

⁶⁰ Hotărârea nr. 523 din 11.07.2011 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, Monitorul Oficial, nr. 114-116, 15.05.2019

- asigurarea șanselor egale pentru toți copiii pentru încadrarea acestora în instituții generale de învățământ;
- acordarea serviciilor de suport pentru incluziunea socială și educațională a copiilor cu cerințe educaționale speciale;
- crearea unui mediu centrat pe copil, stimulativ, sigur și sănătos, prin aplicarea metodelor de învățare și predare active, centrate pe copil;
- formarea cadrelor didactice pentru a preda în medii diferite de învățare, valorificarea potențialului și punctelor forte ale fiecărui copil, evaluarea fiecărui copil în raport cu propriile rezultate.

În conformitate cu Programul de dezvoltare a educației incluzive pentru anii 2011-2020, procesul de implementare a educației incluzive este complex și implică participarea tuturor actorilor⁶¹:

- autoritățile publice centrale: elaborează și promovează politici relevante care asigură implementarea educației incluzive;
- instituțiile de învățământ general: creează mediul educațional incluziv, care să abordeze cultura, principiile și practicile școlii, astfel încât să asigure existența condițiilor de bază în care să poată participa și învăța toți copiii;
- familia: participă la procesul de evaluare a copilului, este responsabilă de școlarizarea copilului; este implicată în luarea deciziilor vizând copilul și în programele de abilitare/reabilitare continuă a dezvoltării copilului; participă la activitățile școlare și comunitare de promovare a educației incluzive; creează asociații de părinți și grupuri de sprijin pentru promovarea respectării drepturilor copiilor;
- instituțiile de formare profesională inițială și continuă: sincronizează formarea profesională a cadrelor didactice și

---

⁶¹ Hotărârea Guvernului RM nr. 523 din 11.07.2011 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020. În: Monitorul Oficial al RM, 15.07.2011, nr. 114-116/589.

de conducere cu principiile educației inclusive, promovate prin documentele de politici naționale și internaționale;

- asociațiile obștești sunt partenerii autorităților în implementarea educației incluzive.

În acest context, asigurarea unei educații de calitate pentru toți copiii reclamă conjugarea eforturilor tuturor actorilor implicați în acest proces: autorități la nivel central și local, școală, părinți, copii, societate civilă⁶².

Acest fapt reclamă o modificare a strategiei de coordonare și implicare activă a cadrelor didactice, părinților, elevilor și comunității în procesul decizional și în polițiile de dezvoltare a școlii. În cadrul acestor perspective, parteneriatul școală -familie-comunitate trebuie să devină o prioritate a strategiilor orientate către dezvoltarea educației și asigurarea unei educații de calitate pentru toți copiii.

Beneficiarii educației incluzive, conform documentului citat mai sus, sunt toți copiii, indiferent de starea materială a familiei, mediul de reședință, apartenența etnică, limba vorbită, sex, vârstă, de apartenența politică sau religioasă, starea de sănătate, de caracteristicile de învățare, de antecedentele penale.

Sensul pedagogic nou al educației incluzive este că un sistem educațional este incluziv dacă prevede propria schimbare și adaptare, pentru a răspunde diversității copiilor și nevoilor ce decurg din aceasta, pentru a oferi educație de calitate tuturor în contexte integrate și medii de învățare în comun⁶³.

Obiectivele generale ale Programului de dezvoltare a educației incluzive 2011-2020 sunt:

---

⁶² Creșterea rolului părinților și comunităților în guvernarea educației: Studii de politici educaționale / Inst. de Politici Publice; resp. ed.: Anatol Gremalschi. – Chișinău: S. n., 2017, Responsabil de ediție: Anatol Gremalschi, Material disponibil în varianta electronică [Accesat: 15.05.2019]

⁶³ Accesul, relevanța și calitatea educației în instituțiile de educație timpurie : Studiu de politici publice / Aglaida Bolboceanu ; Inst. De Politici Publice. Chișinău Material disponibil în varianta electronică [Accesat: 15.05.2019]

- a) promovarea educației incluzive drept prioritate educațională în vederea evitării excluderii și/sau marginalizării copiilor, tinerilor și adulților;
- b) dezvoltarea cadrului normativ și didactico-metodic pentru promovarea și asigurarea implementării educației incluzive;
- c) formarea unui mediu educațional prietenos, accesibil, capabil să răspundă așteptărilor și cerințelor speciale ale beneficiarilor;
- d) formarea unei culturi și a unei societăți incluzive

În scopul asigurării dreptului la educația de calitate pentru toți copiii, la nivel național a fost instituit Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică (CRAP), iar la nivel raional/municipal a fost creat Serviciul raional de asistență psihopedagogică (SAP), misiunea ambelor instituții constă în asigurarea dreptului la educație de calitate al tuturor copiilor. La nivel instituțional, fiecare unitate școlară are propria comisie multidisciplinară intrașcolară, responsabilă de evaluarea inițială a copiilor și referirea către Serviciul de Asistență Psihopedagogică.

3.1.2. Educația interculturală

Coerent cu documentele internaționale, Constituția Republicii Moldova, în articolul 35, declară dreptul la studii al tuturor copiilor, indiferent de originea etnică, limba vorbită, apartenența religioasă și starea materială a familiei. Fiecărui copil îi este garantat dreptul la educație de calitate, totodată fiind stipulate și căile de asigurare a lui.

Spre deosebire de Legea învățământului, care declara asigurarea dreptului la educația de calitate, în Codul educației concepția accesului a fost dezvoltată în raport cu necesitățile personalității contemporane și cerințele social-economice actuale. Asigurarea accesului la educație este concretizată în capitolul 3, articolele 5 și 6 ale CI, care se referă la condițiile de acces și limba de predare. Fiecare punct din articolul 5 reprezintă o condiție care lărgeste accesul la educația de calitate a cetățenilor din Republica Moldova, precum și a cetățenilor altor state și a apatrizilor.

Educația interculturală și-a făcut apariția pe agenda politică a Europei odată cu școlarizarea copiilor imigranților din societățile vest-europene.⁶⁴ S-a conștientizat atunci pentru prima dată că existența unor grupuri provenite dintr-un fond cultural diferit de cel al populației majoritare poate constitui o provocare. În acest prim stadiu al educației interculturale, diferența este percepută și tratată ca o țară. Urmează apoi stadiul în care copiii imigranților li se recunoaște dreptul de a beneficia de ore de studiu al propriilor limbi, culturi și religii, însă în afara procesului de școlarizare din sistemul de învățământ formal, și în afara oricărui dialog intercultural cu elevii majoritari. În cel de-al treilea stadiu, paradigma actuală a educației interculturale, diferența constituie o bogăție și se promovează dialogul intercultural între diferitele grupuri din societate.

La nivelul legislației internaționale, se observă un interes pentru rolul educației în dialogul intercultural începând cu anul 1966, când se semnează în cadrul Înalțului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului Convenția Internațională privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale⁶⁵. Articolul 13 al acestui text stipulează că „educația va permite tuturor persoanelor să participe efectiv într-o societate liberă, să promoveze înțelegerea, toleranța și prietenia între toate națiunile și toate grupurile rasiale, etnice sau religioase”

La nivel european, anul 1970 marchează interesul pentru asigurarea dreptului la educație al copiilor imigranților din societățile occidentale, odată cu Rezoluția (70) 35⁶⁶. Până în anii 80, preocuparea Uniunii Europene în domeniul interculturalității

---

⁶⁴ Institutul Intercultural Timișoara, *EURROM – Integrarea culturii romilor în educația școlară și extrașcolară, Timișoara, 2000*, p. 14

⁶⁵ Articolul 13 al *Convenției Internaționale privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale*, traducere proprie („*education shall enable all persons to participate effectively in a free society, promote understanding, tolerance and friendship among all nations and all racial, ethnic or religious groups*”).

⁶⁶ Consiliul Europei, Comitetul Director pentru Educație, *Répertoire analytique des textes officiels et projets du Conseil de l'Europe dans le domaine de l'éducation interculturelle*, (DGIV/EDU/DIAL 2004 (10)), p. 8

rămâne cantonată la situația populațiilor rezultate în urma mișcărilor migratorii din Europa de Vest. Anul 1984 marchează însă o schimbare de paradigmă, în cadrul căreia se recunoaște fără echivoc caracterul pozitiv al integrării populațiilor rezultate în urma migrației și contribuția lor la dezvoltarea societăților „gază”. Odată cu acest câștig de legitimitate al acestor grupuri, se recunoaște necesitatea introducerii în învățământ a unui dialog intercultural, și formarea inițială și continuă a cadrelor didactice în domeniul interculturalității. Aceasta nu se mai limitează doar la grupurile percepute ca minoritare, ci se extinde la toți elevii, atât majoritari, cât și minoritari. Prin afirmarea centralității educației în dialogul intercultural se pune astfel accentul pe responsabilitatea guvernelor de a implementa măsuri de politică națională în domeniul învățământului, menite să promoveze dialogul intercultural. Acestea privesc atât formarea inițială și continuă a cadrelor didactice în domeniul interculturalității, cât și crearea suporturilor pedagogice destinate educației interculturale⁶⁷.

Anul 1989 reprezintă momentul conștientizării dificultăților cu care se confruntă principiile educației interculturale în practică. Astfel, Recomandarea 1093 (1989) reiterează importanța aplicării principiilor educației interculturale, ca unic instrument de pregătire a generațiilor viitoare la conviețuirea în cadrul unor „societăți pluriculturale”, și recomandă intensificarea programelor de cercetare în domeniul aplicării educației interculturale în școli și la nivelul formării inițiale a cadrelor didactice. Schimbările politice din 1989 introduc Europa de Est pe agenda Uniunii Europene, din punct de vedere al cooperării în domeniul interculturalității. Prefigurând

---

⁶⁷ Recomandarea nr. R (84) 18 a Comitetului de Miniștri ai Statelor Membre referitoare la formarea cadrelor didactice în educația pentru înțelegerea interculturală, în special în contextul migrației. Sursă: Consiliul Europei, Comitetul Director pentru Educație, *Répertoire analytique des textes officiels et projets du Conseil de l'Europe dans le domaine de l'éducation interculturelle*, (DGIV/EDU/DIAL 2004 (10)), p. 9-10

lărgirea Uniunii înspre Est, Recomandarea 1111 (1989) insistă asupra valorificării dimensiunii europene în educația interculturală⁶⁸.

Către sfârșitul anilor 90 se conștientizează, în acest context european lărgit, deficiențele politicilor publice ale unor state membre în aplicarea principiilor educației interculturale, principii ce se regăsesc și în textele fundamentale internaționale privind drepturile omului. Astfel, Recomandarea 1346 (1997) privind educația referitoare la drepturile omului afirmă că la baza atitudinilor rasiste, xenofobe și discriminatorii se află ignoranța principiilor drepturilor omului, dar și a grupurilor și culturilor diferite de cea proprie, iar aceste atitudini se manifestă încă în spațiul european atât din cauza unor atitudini individuale, cât și din cauza deficiențelor politicilor publice în promovarea educației interculturale⁶⁹. Exemplele conturate în această recomandare se referă în special la atitudinile rasiste cu care se confruntă romii, musulmanii și evreii în spațiul european. Recomandarea invită statele membre să revizuiască programele școlare în vederea eliminării stereotipurilor negative, a promovării aspectelor pozitive ale diferitelor culturi și moduri de viață, și a introducerii unor elemente menite să promoveze toleranța și respectul față de persoane provenite din medii culturale diverse.

Anii 2000 marchează o aprofundare a principiilor educației interculturale la nivelul textelor Uniunii Europene, în sensul elaborării unor metodologii specifice de implementare de facto a acestora în pedagogia școlară. Astfel, Recomandarea 12 (2002) prezintă într-o anexă separată obiectivele pedagogice și metodele educației pentru o cetățenie democratică, în cadrul căreia dialogul

---

⁶⁸ Recomandarea 1093 (1989) privind educația copiilor migranților, și Recomandarea 1111 (1989) privind dimensiunea europeană a educației. Sursă: Consiliul Europei, Comitetul Director pentru Educație, *Répertoire analytique des textes officiels et projets du Conseil de l'Europe dans le domaine de l'éducation interculturelle*, (DGIV/EDU/DIAL 2004 (10)), p. 10-11.

⁶⁹ Consiliul Europei, Comitetul Director pentru Educație, *Répertoire analytique des textes officiels et projets du Conseil de l'Europe dans le domaine de l'éducation interculturelle*, (DGIV/EDU/DIAL 2004 (10)), p. 12.

intercultural, recunoașterea și respectarea diferențelor și construirea unui climat de toleranță și respect reciproc sunt concepte centrale. La fel, Rezoluția 7 (2003) subliniază ca temă prioritară în educația tinerilor promovarea dialogului intercultural⁷⁰.

Interesul Uniunii Europene pentru dialogul intercultural culminează cu declararea anului 2008 ca an al dialogului intercultural, prin Decizia 1983 (2006)⁷¹. Documentul stipulează că dialogul intercultural trebuie să fie o prioritate orizontală și trans-sectorială în politicile europene, reiterând totodată rolul central al educației în promovarea diversității.

Faptul că dialogul intercultural este o temă intersectorială reiese și din preocuparea altor documente europene, din domenii conexe, pentru promovarea dialogului intercultural cum ar fi: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Cartea Albă, privind dialogul intercultural, Trăind împreună în demnitate, adoptată de Consiliul Europei (Strasbourg, 2008), Declarația Miniștrilor Europeni ai Culturii, privind dialogul intercultural și prevenirea conflictelor (Opatija, Croația, 2003), Declarația Principiilor Toleranței, adoptată de statele membre ale Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (Paris, 1995), Recomandarea 2006/962/CE privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții, "Educație și formare profesională 2010", urmat de un cadru strategic Educație și formare 2020 etc.

Codul Educației din Republica Moldova, votat de Parlament la 7 iulie 2014 care este axat pe organizarea, funcționarea și dezvoltarea sistemului educațional din Republica Moldova, a contribuit la reformarea sistemului de învățământ în conformitate cu rigorile sistemului educațional european. Una dintre misiunile

---

⁷⁰ Consiliul Europei, Comitetul Director pentru Educație, *Répertoire analytique des textes officiels et projets du Conseil de l'Europe dans le domaine de l'éducation interculturelle*, (DGIV/EDU/DIAL 2004 (10)), p. 15-16.

⁷¹ Documentul se poate consulta la adresa http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_412/l_41220061230en00440050.pdf, accesat în 15 aprilie 2019

educației devine promovarea dialogului intercultural, a spiritului de toleranță, a nediscriminării și incluziunii sociale, idealul educațional constând în formarea personalității cu spirit de inițiativă, deschis pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate.

Promovarea interculturalității în politicile educaționale a fost justificată de mediul educațional pluriethnic din Republica Moldova (conform datelor Biroului Național de Statistică, la 31 martie 2017 numărul populației stabile era de 2 998 235 persoane, dintre care etnia titulară constituia 71,49%, ucrainenii – 11,23%, rușii – 9,39%, găgăuzii – 3,85%, bulgarii – 2,02%, țiganii – 0,32%, alte etnii – 1,69%), problema limbii de comunicare interetnică, conflictele interetnice din societate, creșterea lentă a numărului de imigranți, în special, de origine chineză și arabă⁷².

La nivel Național avem Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020⁷³, publicat : 17.06.2016 în MO. Nr. 163-168 art. Nr : 796.

O dimensiune a politicilor educaționale interculturale are în vizor curriculumul școlar și cel universitar. În acest context, prin Hotărârea de Guvern nr. 944 din 14 noiembrie 2014, a fost aprobat principalul document de politici în domeniul educației - Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația - 2020”⁷⁴, unde este semnalată necesitatea de dezvoltare de curricula pentru educația interculturală în învățământul primar, gimnazial, liceal și superior.

---

⁷² Biroului Național de Statistică, accesat la <http://statistica.gov.md/>

⁷³ Planul de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020⁷³, publicat:17.06.2016 în MO. Nr.163-168 art. Nr : 796

⁷⁴ Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”

Curriculumul școlar/universitar devine un instrument prioritar în promovarea educației interculturale. Obiectivele promovate de acest tip de educație au devenit⁷⁵:

- cunoașterea și respectarea propriei culturi, conștientizarea tangențelor și divergențelor culturilor cu care se intră în contact;
- identificarea principalelor surse de diversitate în lume și respectarea diversității;
- depășirea egocentrismului/etnocentrismului;
- dezvoltarea gândirii independente și critice asupra semnificației interculturalității;
- depășirea prejudecăților și stereotipurilor;
- tolerarea și acceptarea alterității;
- formarea competențelor interculturale (cognitive, afective și comportamentale);
- abordarea conflictelor etnopolitice și socioculturale.

În prezent, disciplina Educația interculturală este implementată ca disciplină opțională în instituțiile de învățământ primar, gimnazial și superior. Curriculumul școlar pentru clasele I – IX a fost elaborat de Institutul de Științe ale Educației. În Preliminarii este semnalat: „Școala este chemată să ofere, prin intermediul educației interculturale, un model al conviețuirii pașnice și constructive într-o societate în care locuiesc împreună membrii mai multor grupuri etnice”⁷⁶.

La nivel universitar, conținutul curricular trebuie să ia în calcul cunoștințele pe care studenții le-au obținut anterior, incluzând subiecte actuale, de importanță majoră, cum ar fi⁷⁷:

---

⁷⁵ S. Spînu, Dimensiunea europeană a educației interculturale în învățământul superior din Republica Moldova/ Administrarea Publică, nr. 3, 2017, Material disponibil în varianta electronică [Accesat: 15.05.2019]

⁷⁶ Pogolșa, Lilia; Petrovski, Nina; Samoilenko, Valentina; Uzicov Nina. Educație interculturală. Curriculum școlar. Clasele I – IX. Chișinău, 2012

⁷⁷ S. Spînu, Dimensiunea europeană a educației interculturale în învățământul superior din Republica Moldova/ Administrarea Publică, nr. 3, 2017, Material disponibil în varianta electronică [Accesat: 15.05.2019]

- definirea conceptelor de multiculturalitate, interculturalitate și transculturalitate;
- abordarea interculturalității din perspectivă istorică;
- analiza dimensiunii identitare și a provocărilor identității în contextul globalizării și migrației;
- modele și metode de comunicare în perspectiva interculturală;
- barierele în comunicarea interculturală, provocate de stereotipuri, prejudecăți, discriminare, etnocentrism și xenofobie;
- strategiile de prevenire și rezolvare a conflictelor interetnice;
- conflictul interetnic din Republica Moldova;
- strategii de mediere și negociere interculturală;
- valori și dimensiuni ale educației interculturale;
- forme și metodologii de realizare a educației interculturale.

Criteriile de succes în realizarea educației interculturale la nivel universitar pot deveni⁷⁸:

- asigurarea unui echilibru între diferitele finalități majore ale educației (scopuri culturale, profesionale de calificare, sociale, de dezvoltare personală);
- asigurarea de oportunități pentru comunicare și pentru cooperare, chiar între grupuri diferențiate;
- asigurarea de șanse egale de educație (participarea la interacțiunile în grupuri, abordarea procesului formal de educație pe fundamentele inteligențelor multiple etc.);
- reflectarea diverselor realități specifice societăților multiculturale prin toate tipurile de curriculum;
- prezentarea informațiilor din cât mai multe perspective pentru a stimula conștiința diversității și a unității prin diversitate. (Chiriac, 2012, p. 94).

Datele analizate, în cadrul cercetărilor realizate de către S.Spînu, în rândurile studenților din cadrul Universității AȘM, privind contribuția disciplinei Educația interculturală la formarea

---

⁷⁸ Chiriac, Argentina, Conceptualizarea educației interculturale în contextul învățământului superior. Chișinău, 2012.

și dezvoltarea competențelor interculturale, indică necesitatea educării toleranței tinerilor față de conaționali, depășirea prejudecăților și stereotipurilor, conștientizarea diversității culturale. În acest context, promovarea educației interculturale este o soluție întru depășirea barierelor culturale⁷⁹.

Profesorul are, de asemenea, un rol-cheie în pregătirea elevilor în a deveni cetățeni ai U.E. astfel, ei trebuie să cunoască și, să respecte diferitele culturi și în același timp să identifice valorile comune. Se dă, deci, prioritate dezvoltării respectului reciproc și recunoașterii competențelor și calificărilor profesorilor între statele membre.

3.2. Politici privind învățarea de-a lungul întregii vieți

Nivel European. Cadrul conceptual al învățării pe tot parcursul vieții a fost stabilit de Faure în 1972 prin cunoscuta sintagma „A învăța să fi”: „Numai educația pe tot parcursul vieții poate produce genul de om complet pentru care este mai importantă creșterea decât ruperea în bucăți individuale. Noi ar trebui nu să obținem asiduu cunoștințe odată pentru totdeauna, dar să învățăm cum să construim un corp de cunoștințe în continuă evoluție pe tot parcursul vieții”⁸⁰.

În 1996, în Raportul UNESCO „Learning: Th treasure within”, cunoscut ca raportul Delors, conceptul de învățare pe tot parcursul vieții a fost validat. Ca urmare, în Strategia de la Lisabona (2001), învățarea pe tot parcursul vieții este definită ca: „orice activitate de învățare întreprinsă de-a lungul vieții, cu scopul de a îmbunătăți cunoștințele, abilitățile și competențele într-o perspectivă

---

⁷⁹ S. Spînu, Dimensiunea europeană a educației interculturale în învățământul superior din Republica Moldova/ Administrarea Publică, nr. 3, 2017, Material disponibil în varianta electronică [Accesat: 15.05.2019]

⁸⁰ Streatfield D., Markless S. *What is impact assessment and why is it important?* In: Performance Measurement and Metrics, 2009, Vol. 10 (2), p. 134-141

personală, civică, socială și de angajare în câmpul muncii”⁸¹. Patru obiective majore – realizarea personală, cetățenia activă, incluziunea socială și capacitatea de inserție/adaptabilitate – au fost identificați ca piloni ai educației. Ulterior, conceptul se afirmă prin titlul Programul de învățare pe tot parcursul vieții al Uniunii Europene (UE) al cărui obiectiv este favorizarea schimburilor reciproce, cooperării și mobilității academice între sistemele de educație și instruire. Comisia Europeană a reunit inițiativele sale privind educația și instruirea sub o singură umbrelă. Acesta are patru subprograme - Comenius (pentru învățământul preuniversitar), Erasmus (pentru învățământul superior), Leonardo da Vinci (pentru educație și formare profesională) și Grundtvig (pentru educația adulților) – și oferă persoanelor de orice vârstă oportunități de a studia oriunde în Europa.

Prioritatea centrală a Programului de Învățare pe tot Parcursul Vieții este să întărească contribuția adusă de educație și formarea profesională în atingerea obiectivului Lisabona de transformare a Uniunii Europene "în cea mai competitivă economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă de o creștere economică durabilă însoțită de o creștere cantitativă și calitativă a numărului locurilor de muncă și de o mai mare coeziune socială", potrivit unui document al Comisiei Europene.

Acest program a fost aprobat prin Decizia 1720/2006/CE, pentru perioada 1.1.2007-31.12.2013, apoi modificat prin Decizia 1357/2008/CE și aprobat pentru perioada 31.12.2008-31.12.2013. Din 1 ianuarie 2014, acest program a fost integrat ca parte componentă în Erasmus+ pentru perioada 2014-2020. Prin urmare, Erasmus+ este un program al UE în domeniul educației, formării profesionale, tineretului și sportului.

Printre obiectivele programului se enumeră: contribuirea la creșterea participării în învățarea pe tot parcursul vieții a

---

⁸¹ European Commission. *Better Regulation „Toolbox”*, 2015. Available at: http://ec.europa.eu/smart-regulation/guidelines/toc_tool_en.htm;

persoanelor de toate vârstele; promovarea învățării limbilor străine; sprijinul dezvoltării resurselor bazate pe Tehnologii de Informare și Comunicare (TIC); promovarea asigurării și îmbunătățirii calității în toate sectoarele educației și formării profesionale și altele⁸².

Un document de o valoare teoretică și practică deosebită care pune accent pe formarea inițială, dar și cea continuă a pedagogilor, a fost dat publicității de către Comisia Europeană în iunie 2005⁸³. Acest text prezintă principiile europene comune pentru competențele și calificările profesorului, care au fost elaborate ca răspuns la provocările formulate în Raportul interimar Comun de către Consiliul Educației și Comisia Europeană privind progresul către Educația și Pregătirea Profesională 2010. Ele au ca scop sprijinirea dezvoltării de noi politici la nivel național sau regional, după caz.

Documentul specifică faptul că profesorii joacă un rol crucial în sprijinirea experienței de învățare a tinerilor și a adulților. Ei sunt actorii cheie în evoluția sistemelor de educație și în implementarea reformelor. Această profesiune are o puternică influență asupra societății și joacă un rol vital în dezvoltarea potențialului uman și în formarea generațiilor viitoare. Prin urmare, pentru a-și atinge obiectivul său ambițios, Uniunea Europeană trebuie să privească rolul profesorilor, pregătirea lor de o viață și dezvoltarea carierei lor ca pe niște priorități cheie⁸⁴.

Profesorii ar trebui să fie capabili să răspundă la provocările mereu în evoluție ale societății, dar să și participe activ în această societate și să pregătească elevi care să învețe autonom toată viața

---

⁸² E. Railean *Învățarea pe tot parcursul vieții în context european: impactul economic, social și de mediu din perspectivă metasistemică/ UNIVERS PEDAGOGIC NR 1 (49) 2016/* Material disponibil în varianta electronică [Accesat: 08.05.2019]

⁸³ Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications, European commission, june 2005, Brussels, Material disponibil în varianta electronică la adresa www.europa.eu.int/comm/education/policies/2010[Accesat: 25.05.2019]

⁸⁴ C.Petrovici. Politici educationale de formare evaluare si atestare profesionala a cadrelor didactice. Material disponibil în varianta electronică la adresa <https://www.researchgate.net/publication/280099200> [Accesat: 10.05.2019]

lor. Ei ar trebui, deci, să poată arăta în procesul de predare-învățare, o angajare continuă a materiei de studiu cu conținutul curricular, pedagogia, inovația, cercetarea și cu dimensiunile sociale și culturale ale educației. Formarea profesorului trebuie să fie la un nivel înalt și sprijinită de instituțiile unde profesorul este sau va fi angajat.

Profesorii nu pot acționa singuri. Propria lor educație superioară trebuie susținută de politici naționale sau regionale, politici ce se referă la educația inițială profesională și la dezvoltarea profesională continuă, dar trebuie, de asemenea, încadrată într-un context mai larg al politicii educaționale în general. Educația profesorilor are un impact asupra calității învățării și deci trebuie să fie parte a sistemelor naționale sau regionale care se concentrează asupra îmbunătățirii și evaluării calității educației⁸⁵.

Profesie amplasată în contextul învățării permanente (de-a lungul vieții) - dezvoltarea profesională trebuie să continue pe toată durata carierei și trebuie sprijinită și încurajată de sisteme coerente la nivel național, regional, și/sau local, după caz. Profesorii trebuie să contribuie la procesul prin care elevii lor vor deveni ei înșiși oameni care să învețe singuri toată viața.

Același document adaugă și competențele cheie caracteristice profesiei didactice. Predarea și educația trebuie văzute în sensul lor cel mai larg. Ele se adaugă nu numai la aspectele economice dar și cele culturale ale societății. Profesorii trebuie să poată să lucreze efectiv în 3 arii care se suprapun. Ei trebuie să poată:

- să lucreze cu informația, tehnologia și cunoașterea;
- să lucreze cu semenii lor: elevi, colegi și alți parteneri în educație;

---

⁸⁵ Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications, European commission, june 2005, Brussels, Material disponibil în varianta electronică la adresa www.europa.eu.int/comm/education/policies/2010[Accesat: 25.05.2019]

- și să lucreze cu și în societate - la nivel local, regional, național, european și, mai larg, global.

Munca lor în toate aceste arii, trebuie să fie întărită de o continuă pregătire profesională și calificarea și realizările lor trebuie înțelese prin prisma Cadrului de Calificări Europene.

Dezvoltarea competențelor profesionale ar trebui văzute ca o pregătire profesională continuă. Nu toți profesorii care au o educație profesională inițială, ar fi de așteptat să posede toate competențele necesare. Totuși, provocarea pentru managerii din educație este de a asigura ca astfel de competențe să fie prezente la nivel colectiv, instituțional.

Profesorii trebuie să poată să: - lucreze cu cunoștințele, tehnologia și informația: trebuie să poată să lucreze cu o varietate de tipuri de cunoaștere. Profesorii, prin educația lor, trebuie să aibă acces la cunoaștere, trebuie să analizeze, să reflecteze, să valideze și să transmită cunoștințele și atunci când este necesar să facă uz de tehnologie. Măiestria lor pedagogică trebuie să le permită să mențină/sustină libertatea intelectuală, inovația și creativitatea. Folosirea TIC și integrarea acesteia în predare și învățare, prin îndrumarea și sprijinirea elevilor în a găsi și construi rețele de informare. Profesorii trebuie să cunoască foarte bine disciplina pe care o predau, abilitățile lor teoretice și practice trebuie să le permită să învețe din propria lor experiență dar să și folosească o gamă largă de strategii de predare-învățare potrivite cu nevoile elevilor.

Munca profesorilor se bazează pe valorile sociale și pe instruirea fiecărui elev în parte. Ei trebuie să cunoască natura umană și să aibă încredere (de sine) în munca cu ceilalți. Elevii trebuie tratați ca indivizi separați și ajutați să devină membri activi ai societății. Profesorii trebuie de asemenea, să pregătească și să dezvolte activități în colaborare pentru a îmbunătăți inteligența colectivă a elevilor, ei trebuie să coopereze și să colaboreze cu colegii lor pentru a-și dezvolta propriul lor sistem de predare-învățare.

Ei mai trebuie contribuie la pregătirea elevilor pentru rolul lor de cetățeni ai U.E. și îi ajută pe elevi să înțeleagă importanța învățării permanente. Ei trebuie să promoveze mobilitatea și cooperarea în Europa, și să încurajeze respectul și înțelegerea interculturală. Ei trebuie să cunoască contribuția pe care educația o are în dezvoltarea coeziunii societăților și trebuie să înțeleagă echilibrul dintre a respecta și a fi conștient de diversitatea culturilor elevilor și a identifica valori comune. Ei trebuie să înțeleagă factorii care creează coeziunea și excluderea în societate și să cunoască dimensiunile etice ale societății. Profesorii trebuie să lucreze eficient cu comunitatea locală, cu parteneri, acționari, părinți, instituții, grupuri reprezentative⁸⁶.

Pentru a implementa principiile comune europene, se fac următoarele recomandări celor responsabili de politicile la nivel național sau regional: profesorii trebuie să fie absolvenți ai instituțiilor de învățământ superior sau echivalentul acestora.

Programele de educare a profesorilor trebuie distribuite în toate cele 3 cicluri (conform procesului Bologna) de învățământ superior pentru a le asigura locul în învățământul superior European și pentru a crește oportunitatea de avansare și mobilitate în cadrul profesiei.

Contribuția în cercetare și în rezolvarea problemelor practice care duc la dezvoltarea noilor cunoștințe privind educația și pregătirea profesională trebuie promovate.

Parteneriate între instituțiile unde profesorii sunt angajați, industrie, cei ce asigură pregătirea profesională și instituțiile de învățământ superior, trebuie încurajate să sprijine pregătirea de înaltă calitate, și practica efectivă și să dezvolte rețele de inovație la nivel local și regional.

---

⁸⁶ Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications, European commission, june 2005, Brussels, Material disponibil în varianta electronică la adresa www.europa.eu.int/comm/education/policies/2010[Accesat: 25.05.2019]

Strategii de învățare permanentă (de-a lungul vieții) prin resurse coerente și adecvate, care să cuprindă activități de dezvoltare formale și informale, sunt necesare pentru a asigura dezvoltarea profesională continuă a profesorilor. Aceste activități, care includ pregătirile de specialitate și pedagogice, trebuie puse la dispoziție pe întregul parcurs al carierei lor și trebuie recunoscute în mod corespunzător. Conținutul programelor de formare profesională inițială și continuă trebuie să reflecte importanța abordărilor interdisciplinare și în colaborare pentru învățare.

Proiectele de mobilitate pentru profesori trebuie facilitate și promovate ca parte integrantă a programelor de formare profesională inițială și continuă.

Programele de formare profesională inițială și continuă trebuie să asigure faptul ca profesorii să aibă cunoștințe și experiență în cooperarea europeană pentru a le permite să aprecieze și să respecte diversitatea culturală și să-i educe pe elevi pentru a deveni cetățeni ai U.E.

Oportunitățile pentru a studia limbile europene, inclusiv vocabularul de specialitate, pe parcursul formării inițiale a profesorilor și a programelor de formare profesională continuă, trebuie să fie disponibile și promovate.

Trebuie dată prioritatea dezvoltării încrederii și transparenței mai mari a calificărilor profesorilor în Europa pentru a permite o recunoaștere reciprocă și o mobilitate crescândă⁸⁷.

Toate țările europene, în funcție de condițiile lor social-economice particulare, acordă o atenție considerabilă stagiului de inițiere practică (formării calificate, stagiaturii), titularizării și apoi perfecționării continue, care se înscrie în conceptul general de educație permanentă. Mai mult decât atât, învățarea permanentă/continuă este susținută de mai multe programe europene care

---

⁸⁷ Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications, European commission, june 2005, Brussels, Material disponibil în varianta electronică la adresa www.europa.eu.int/comm/education/policies/2010[Accesat: 25.05.2019]

oferă oportunități de dezvoltare profesională prin mobilitate, cercetare și/sau voluntariat.

Nivel Național. Politicile educaționale din Republica Moldova, ca și din statele Uniunii Europene, acordă formării continue a cadrelor didactice un loc prioritar în strategiile de optimizare a procesului de învățământ pe termen mediu și lung. În speță, considerăm că pregătirea continuă și riguroasă a profesorilor, în vederea adaptării la provocările sociale și epistemice, pentru un învățământ calitativ este cel puțin la fel de importantă ca reforma curriculară. La nivel național sistemul de formare profesională continuă a adulților întrunește totalitatea reglementărilor, mecanismelor, proceselor, programelor și a furnizorilor de formare a adulților care asigură și realizează formarea și/sau dezvoltarea competențelor profesionale ale adulților care au o calificare inițială prin specializare, recalificare, policalificare, calificare suplimentară sau alt criteriu similar.

În prezent, orice pedagog înțelege ideea de continuitate a demersurilor educative, indiferent de forma în care se realizează acestea (formal, nonformal sau informal). Nu întâmplător, multe dintre definițiile moderne de analiză a educației abordează, direct sau tangențial, principiul permanenței acesteia. I. Nicola definește educația ca „activitate socială complexă, care se realizează printr-un lanț nesfârșit de acțiuni exercitate în mod conștient, sistematic și organizat, cu scopul de a forma o personalitate activă și creatoare, corespunzătoare condițiilor sociale și istorice prezente”⁸⁸.

Învățarea pe tot parcursul vieții „dizolvă” frontierele dintre educația formală, informală și non-formală, politicile educaționale, scopul educațional, pedagogic și personal. În același timp, învățarea pe tot parcursul vieții depinde de motivația intrinsecă a fiecăruia de a poseda cunoștințe și a avea formate deprinderi, priceperi și abilități pentru acomodare și adaptare în diverse medii, capacitatea de a

---

⁸⁸ Nicola I. *Tratat de pedagogie școlară*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1996. 490 p.

identifica și a utiliza oportunitățile în raport cu necesitățile sale. Astfel, „cunoștințele specifice domeniului de formare trebuie suplimentate cu dorința de a învăța, încrederea în sine, abilitatea de a stăpâni schimbarea și a fi în siguranță în situații de incertitudine”⁸⁹.

Prin urmare, susține E. Railean, învățarea pe tot parcursul vieții, ca fenomen social, se manifestă prin: internaționalizarea educației formale (anularea limitei de vârstă pentru studiile universitare cu frecvență, internaționalizarea programelor, curricula, cursurilor universitare, predarea în limba engleză fi în alte limbi de circulație internațională, bilingvismul academic, acceptarea creditelor pentru studii obținute extern, creșterea numărului de studenți/ profesori care au beneficiat de programe de mobilitate academică/ cercetare și altele).

Formarea continuă a adulților, în contextul învățării pe tot parcursul vieții, constituie totalitatea proceselor în dezvoltare ale învățării formale, nonformale și informale cu ajutorul cărora adulții își dezvoltă capacitățile, își îmbogățesc cunoștințele și își perfecționează calificarea profesională și tehnică sau le aplică în alt mod pentru utilitate personală și socială. Accesul la formarea profesională a adulților este garantat prin drepturi egale, fără discriminări pe criterii de vârstă, sex, rasă, origine etnică, apartenență politică sau religioasă⁹⁰.

Formarea continuă a adulților poate fi realizată conform Codului educației al Republicii Moldova de către furnizorii de formare continuă a adulților, care oferă servicii de educație generală și formare profesională continuă.

---

⁸⁹ E. Railean *Învățarea pe tot parcursul vieții în context european: impactul economic, social și de mediu din perspectivă metasistemică/ UNIVERS PEDAGOGIC NR 1 (49) 2016/* Material disponibil în varianta electronică [Accesat: 08.05.2019]

⁹⁰ Regulamentu privire la formarea continuă a adulților Aprobata prin Hotărârea Guvernului nr.193 din 24 martie 2017 Material disponibil în varianta electronică [Accesat: 08.05.2019]
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=369645>

Formarea continuă a adulților urmărește finalități educaționale sub formă de competențe-cheie incluse în cadrul de referință din Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 18 decembrie 2006 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții și stipulate în art. 11 alin. (2) din Codul educației al Republicii Moldova. Succesul pe piața muncii este determinat de diferite dimensiuni ale setului de competențe al unei persoane, combinând competențele cognitive, socio-emoționale cu competențele specifice activității/postului.

La 27.02.2019 în vederea realizării prevederilor art. 126 din Codul educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17 iulie 2014 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 319-324, art. 634), Guvernul RM a aprobat modificări la Regulamentul cu privire la formarea continuă a adulților, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.193 din 24 martie 2017⁹¹:

1. Ministerele care au în subordine instituții de învățământ sau centre de formare profesională continuă asigură desfășurarea formării continue a adulților în conformitate cu Regulamentul nominalizat.
2. Furnizorii de educație a adulților vor organiza activitatea lor educațională în conformitate cu Regulamentul menționat și legislația în vigoare.
3. În republică există 15 instituții specializate în formarea continuă a cadrelor didactice care sunt supuse evaluării din partea ANACEC. Începând cu anul 2018 statul își asumă plata pentru formarea continuă a cadrelor didactice prin transferuri de la Bugetul de stat către instituțiile de formare continuă.

---

⁹¹ Regulamentul cu privire la formarea continuă a adulților, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.193 din 24 martie 2017

4. REFORMA EDUCAȚIEI TIMPURII

4.1. Cadrul de referință al educației timpurii (*CRET*)

Dat fiind faptul că trăim într-o societate în care ritmul rapid de desfășurare a evenimentelor determină schimbări permanente a realității, sistemul preșcolar vine și el spre a se alia la noutățile curriculare, fiind elaborate, în acest sens, documente de politici educaționale naționale în domeniul educației timpurii: *Cadrul de referință al educației timpurii (CRET)*, *Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani (SÎDC)* și *Curriculumul pentru educația timpurie (CET)*.

Pentru o implementare reușită a noilor documente de politici educaționale a fost elaborat și Ghidul⁹², care vine să întregască setul de documente de politică educațională, care definesc spațiul educației timpurii de la 0 la 7 ani, trasează concepția despre educația timpurie și importanța ei prin *CRET*, *SÎDC* și *CET*. El își propune, de asemenea, să detalieze fiecare dintre aceste documente, demonstrând corelarea, interdependența lor, oferind, în același timp, exemple concrete privind atât abordarea teoretică, cât și practică a acestora.

Cadrul de referință al educației timpurii (CRET) conceptualizează paradigma educației timpurii, drept parte componentă a sistemului educațional din Republica Moldova, care este gestionat de un cadru normativ de ordin internațional și național.

CRET, în calitate de „document de politici educaționale”, nu reprezintă un document legislativ, ci îndeplinește următoarele funcții: *de fundamentare, reglatoare/normativă și integratoare*.

---

⁹² Ghid de implementare a *Curriculumului pentru educația timpurie*, a *Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani* din perspectiva *Cadrului de referință pentru educația timpurie*, Chișinău, 2018

Documentul prezintă viziunea de ansamblu cu privire la importanța pe care o are vârsta de 0-7 ani în dezvoltarea adultului și, respectiv, a sprijinului acordat de timpuriu copilului în devenirea sa prin instrumentele educației timpurii, precum și necesitatea coerenței și a calității serviciilor educaționale și conexe (de îngrijire, asistență medicală, alimentație, supraveghere, somn).

Totodată, documentul valorifică concepția actuală despre *copil, copilărie, educație timpurie* și, din punct de vedere teoretic, metodologic și praxiologic, CRET se axează pe:

Abordări fundamentale Psihologice:

- Teoria stadială a dezvoltării cognitive a copilului (J. Piaget).
- Teoria învățării socioculturale și zona proximei dezvoltări (L. Vâgotsky).
- Teoria dezvoltării psihosociale (E. Erikson).
- Teoria jocului (D.B. Elkonin).
- Teoria privind învățarea și dezvoltarea socială (J. Bowlby).
- Teoriile privind dezvoltarea comportamentală și învățării sociale (J.B. Watson, I. Pavlov, B.F. Skinner, A. Bandura).
- Teoria inteligențelor multiple (H. Gardner).
- Teoria învățării umaniste (A. Maslow, C.B. Rogers).
- Teoria învățării experiențiale (J. Dewey).

Abordări fundamentale Pedagogice

- Copiii traversează aceleași etape în dezvoltarea lor, dar o fac cu pași diferiți. Cu fiecare etapă copilul învață anumite operații ca structuri mintale organizate
- *Zona proximei dezvoltări* vizează spațiul în care copilul ajunge să soluționeze problema, dar numai cu ajutorul adultului. Orientarea procesului educațional spre zona proximei dezvoltări este condiție prioritară pentru educația copilului
- Fiecare etapă de dezvoltare se concentrează pe depășirea unui conflict. Succesul sau eșecul acestuia la fiecare etapă poate afecta funcționarea de ansamblu.

- Jocul reprezintă activitatea ludică de bază la vârsta timpurie, stimulează dezvoltarea, efortul de perfecționare, favorizează apariția și dezvoltarea posibilităților de învățare sistematică și a celor de muncă.
- Educația timpurie este condiționată de starea de bine a copilului și mediul educațional.
- Educația este centrată pe copil (este subiect al învățării: poziție activă, opinie personală, responsabilitate; are noi roluri: partener, interlocutor, prieten etc.)
- Educația incluzivă se bazează pe dreptul tuturor copiilor la o educație de calitate care satisface necesitățile de bază de învățare și îmbogățește viața, urmărește să dezvolte întregul potențial al fiecărui individ.
- Dezvoltarea holistică se axează pe abordarea tuturor nevoilor copiilor, din punct de vedere al domeniilor de dezvoltare fizic, socio-emoțional, cognitiv, lingvistic ce funcționează interdependent în evoluția personalității copilului.
- Mediul de învățare trebuie să stimuleze activitatea și creativitatea copiilor, dorința de a se implica în activități, să sugereze și să motiveze comportamente cognitive, de colaborare, de participare și de cultură igienică.
- Toți copiii beneficiază de dreptul la educație de calitate.
- Continuitatea reprezintă un concept decisiv în educația copilului etc.

Abordări fundamentale Curriculare

Crearea unui sistem curricular pentru *educație timpurie*, corelat cu *Cadrul de referință al Curriculumului Național* și cu *Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7ani (SÎDC)*

- Curriculum centrat pe competențe (valori și comportamente).
- Curriculum centrat pe interconexiunea domeniilor de activitate și a domeniilor de dezvoltare a copilului.
- Curriculumul centrat pe activități integrate.

S-a precizat că educația timpurie este marcată de momente cruciale pentru succesul său de mai târziu. Ea constituie o preocupare tot mai vizibilă, dobândind statut din ce în ce mai semnificativ, nu doar ca parte componentă a sistemului educațional, ca treaptă necesară și indispensabilă în procesul de dezvoltare a copilului, ci, în mod evident, ca fază inițială a învățării pe tot parcursul vieții și care își are începuturile în copilărie. Din acest considerent, sistemul educației timpurii a necesitat a fi gestionat de un cadru normativ de ordin național care ar susține viziunea de ansamblu cu privire la importanța educației timpurii și necesitatea coerenței și a calității serviciilor în interiorul nivelului dat. În acest context, un atare document îl constituie CRET, care creează o perspectivă favorabilă și flexibilă pentru conturarea și evoluția, în continuare, a educației timpurii.

CRET distinge, de asemenea, necesitatea dezvoltării personale și profesionale a resurselor umane din sistemul de educație timpurie. El constituie realizarea unei corelații terminologice și conceptuale a educației timpurii, având în vedere valorificarea sistematică a legăturii reciproce dintre *Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani (SÎDC)* și *Curriculumul pentru educație timpurie (CET)*, dar și necesitatea corelării și sincronizării domeniului educației timpurii și al învățământului primar⁹³.

4.2. Curriculum pentru educația timpurie (CET)

Un alt document redactat, *Curriculumul pentru educația timpurie (CET)*, alături de *CRET* și *SÎDC*, conceput în concordanță cu *Cadrul de Referință al Curriculumului Național*, și-a propus să realizeze o reactualizare și o restructurare a abordării curriculare centrate pe copil, pe *abordarea holistică a dezvoltării copilului* în

---

⁹³ Ghid de implementare a *Curriculumului pentru educația timpurie*, a *Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani* din perspectiva *Cadrului de referință pentru educația timpurie*, Chișinău, 2018

procesul educațional ș.a. Anume CRET a permis sincronizarea a două documente principale din cadrul sistemului național de educație timpurie – SÎDC și CET, a domeniilor de dezvoltare și a celor de activitate.

Prezentul document se distinge și printr-o nouă perspectivă conceptuală - Curriculum pentru educația timpurie axat pe competențe. Învățarea, din perspectiva competențelor, marchează o schimbare strategică dinspre obiectivele pedagogice spre competențele preșcolare și o mutație de accent dinspre evaluarea sumativă/normativă spre evaluarea formativă și formatoare, sugerând o abordare integratoare a activității de formare-evaluare a competențelor preșcolare și realizarea acestora după cerințele instruirii și evaluării autentice.

Astfel, componenta-cheie a Curriculumului pentru Educație Timpurie o constituie sistemul de finalități exprimate în termeni de competențe. Noua structură a *Curriculumului pentru Educație Timpurie* concretizează la nivel național finalitățile educației timpurii derivate din CRET și reperele pentru transpunerea didactică a fundamentelor axiologice și psihopedagogice ale educației timpurii în raport cu SÎDC.

Pentru racordarea educației copilului de vârstă preșcolară în cadrul instituțiilor de educație timpurie la tendințele moderne în proiectarea activităților și dezvoltarea personalității copilului a fost necesar de o analiză amplă a cadrului de politici educaționale curriculare din perspectiva standardelor educaționale preșcolare la nivel național. Urmare a acestora au și fost determinate noile viziuni privind educația timpurie.

Astfel, concepția CET se axează pe următoarele elemente de noutate⁹⁴:

---

⁹⁴ *Curriculum pentru Educație Timpurie*. /coord.: V. Guțu; autori: M. Pavlenco, [et. al.]. Aprobate de către Consiliul Național pentru Curriculum, 01 noiembrie 2018, MECC, Chișinău

- corelarea cu celelalte niveluri de învățământ, pentru realizarea coerenței la nivelul sistemului educațional național;
- racordarea *SÎDC la CET*, concepută pentru a crea un sistem global, comun, de referință în educația timpurie a copilului și care conduce la dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a personalității copilului în funcție de ritmul său individual;
- abordarea *centrată pe copil* pentru instituirea unei instituții prietenoase copilului;
- asigurarea șanselor de învățare pentru toți copiii și pentru fiecare, fără nici un fel de discriminare – socială, religioasă, de gen etc;
- abordarea *centrată pe competențe* prezentată prin modul în care copiii știu să gândească, să acționeze, să învețe etc.;
- promovarea valorilor naționale și abordarea multiculturală în conținuturile activităților;
- Asigurarea șanselor de învățare pentru toți copiii și pentru fiecare, fără nici un fel de discriminare etc. [CRET].

Deci, noul curriculumul axat pe competențe prefigurează *experiențele de formare prin care trece „cel care învață”* gradual de la o etapă la alta, în conformitate cu particularitățile dezvoltării copilului, asigurând structurile conceptuale cognitive, socio-afective și psihomotrice în formarea *competențelor* care îi vor permite o bună integrare socială și o realizare deplină în plan personal.

Curriculum se bazează pe o abordare holistică care se concentrează atât pe dezvoltarea cognitivă, cât și pe evoluția fizică, sănătate și igienă personală, pe dezvoltarea socio-emoțională și, nu în ultimul rând, pe cea a limbajului și a comunicării. Acesta stabilește competențele generale și specifice domeniilor de activitate. Deci, domeniile de dezvoltare din SÎDC își găsesc corespondența în domeniile de activitate stabilite în CET.

Grație faptului că CET a fost elaborat în conformitate cu CRET și SÎDC, curriculumul devine un document de tip proiectiv care

orientează și monitorizează proiectarea, organizarea și desfășurarea eficientă a procesului educațional și prezintă o structură bine determinată. Ba mai mult, structura și conținutul *Curriculumului pentru educație timpurie*, care derivă din CRET, prezintă transpunerea viziunii asupra *Copilului, Copilăriei și Educației timpurii* în parcursul educațional al copilului de la 1,5 ani până la 7 ani⁹⁵.

Deși structurat pe domenii de activitate, CET vizează și dezvoltarea copilului în ansamblul său, fiind corelate între ele și cu domeniile de dezvoltare. Cadrele didactice vor utiliza CET drept document obligatoriu în proiectarea, organizarea și desfășurarea demersului educațional.

4.3. Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani (SÎDC)

În urma reformei politicilor din ET au fost reactualizate și Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani din perspectiva Cadrului de referință al educației timpurii și a experiențelor de implementare.

În demersul reactualizării curriculare, asigurarea dezvoltării și învățării copiilor „din leagănul copilăriei până la școală” sau din perioada „celor șapte ani de acasă” constituie o abordare holistică, multiaspectuală și complexă fapt ce, actualmente, poate produce o schimbare majoră în practicile tradiționale de îngrijire, creștere și educare a copilului.

Acest demers oferă stabilirea unei corespondențe suficiente în reactualizarea dezvoltării curriculare *dar, totodată, și prin experiențele de implementare a SÎDC* de către cadrele didactice din educația timpurie pe parcursul unui deceniu.

---

⁹⁵ Ghid de implementare a *Curriculumului pentru educația timpurie*,

a *Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani* din perspectiva *Cadrului de referință pentru educația timpurie, Chișinău, 2018*

SÎDC, din perspectiva CRET, reprezintă un document oficial, ce reflectă un cadru de referință privind așteptările despre ceea ce ar putea copiii să știe și să facă⁹⁶.

Standardele constituie o resursă importantă ce orientează acțiunile educative în scopul sprijinirii și stimulării învățării, dezvoltării normale și depline. Ele au menirea de a orienta actorii actului educațional în creșterea și dezvoltarea copiilor de la naștere până la intrarea în școală, atât în mediul familial, cât și în cadrul altor instituții de educație timpurie.

SÎDC - oferă un cadru comun de referință în abordarea integrată a copilului prin toate serviciile: *de sănătate, îngrijire, protecție și educație* care îl deservește; reflectă o anumită perspectivă asupra copilului și asupra dezvoltării lui, care să permită îmbunătățirea serviciilor destinate copiilor în perioada timpurie și monitorizarea sistematică a progreselor realizate⁹⁷.

Acestea constituie un set de afirmații care reflectă așteptările privind ce vace ar trebui copiii să știe și să poată să facă, un document ce informează pe toți actorii educaționali asupra așteptărilor pe care le pot avea în privința copiilor, așteptări înalte și nu cerințe minime. Ele reprezintă finalitățile acțiunilor noastre și ne orientează și îmbunătățesc practicile în acord cu specificul dezvoltării copilului în această perioadă. Deci, am putea remarca, că standardul are statut de etalon pentru evaluarea nivelului de pregătire a copiilor⁹⁸.

Din acest considerent, SÎDC promovează abordarea individuală a copilului în sprijinirea lui în procesul de educație. Elaborarea standardelor vizează sporirea calității în educație. Acestea contribuie prin multiplele utilizări pe care le presupun la o educație, îngrijire

---

⁹⁶ *Cadrul de referință al Educației Timpurii.* /coord.: V. Guțu; [et. al.]. Aprobate de către Consiliul Național pentru Curriculum, 25 octombrie 2018, MECC, Chișinău.

⁹⁷ Vasian T. (coord.). *Aspecte ale politicilor educaționale în educația timpurie*” *Studiu analitic.* Chișinău: IȘE, 2017

⁹⁸ Ghid de implementare a *Curriculumului pentru educația timpurie, a Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani din perspectiva Cadrului de referință pentru educația timpurie, Chișinău, 2018*

și dezvoltare cât mai sănătoasă a copilului, în acord cu finalitățile educației.

Standardele sunt structurate pe domeniile de dezvoltare ale copilului⁹⁹.

- *Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății*
- *Dezvoltarea personală, emoțională și socială*
- *Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii*
- *Dezvoltarea cognitivă*

Scopul unei astfel de structurări a standardelor constă în surprinderea specificului acestor domenii, cât și urmărirea dezvoltării holistice a copilului. Fiecare domeniu are un anumit specific și de aceea există standarde particulare, caracteristice unui domeniu, dar realizarea lor implică standarde și din celelalte domenii.

Structurarea standardelor pe domenii are ca scop valorificarea specificului acestor domenii și, concomitent, vizează dezvoltarea armonioasă și complexă a copilului. Deci, evoluția unui domeniu favorizează neapărat dezvoltarea copilului într-un alt domeniu, fapt ce vorbește despre corelarea, inter condiționarea acestora. Or, experiențele de învățare sunt cu atât mai semnificative pentru progresul copilului cu cât ele se adresează simultan tuturor domeniilor dezvoltării. Deși toți copiii parcurg aceleași domenii, ritmul dezvoltării fiecărui domeniu este diferit de la copil la copil. Diferențele individuale importante între ritmurile de dezvoltare ale copiilor au și contribuit la faptul ca standardele să fie flexibile, permițând mici variații de la copil la copil.

Fiecare domeniu de dezvoltare cuprinde *subdomenii* (2 sau 3) și *aspecte specifice* subdomeniilor (de la 1 la 4), cu excepția domeniului cognitiv, în scopul asigurării coerenței în interiorul

---

⁹⁹ *Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani.* /coord. Guțu V., Vrâncianu M.; autori: Pavlenco M. [et. al.]. Aprobate de către Consiliul Național pentru Curriculum, 25 octombrie 2018, MECC, Chișinău

domeniului, dar, mai ales, întru cuprinderea tuturor aspectelor definitorii pentru domeniul respectiv (a se vedea SÎDC, p, 9).

Standardele sunt așteptări înalte, și nu cerințe minime. Acestea sunt urmate de indicatori, care includ acțiuni și comportamente observabile sau alte dovezi, care indică prezența, starea sau condiția unor elemente legate de standard.

Indicatorii definesc, în anumită măsură, gradualitatea dezvoltării copilului, conform particularităților de vârstă¹⁰⁰.

Cadrele didactice, părinții trebuie să cunoască acest lucru și să întreprindă măsuri pentru a sprijini educația copilului. Pentru fiecare indicator sunt sugerate *practici de sprijin* pe care adultul le poate utiliza pentru a sprijini atingerea așteptărilor formulate prin standard. Indicatorii au menirea de a acoperi întregul standard, iar, la rândul său, toate standardele acoperă complet întregul domeniu de dezvoltare.

---

¹⁰⁰ Ghid de implementare a Curriculumului pentru educația timpurie, a Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani din perspectiva Cadrului de referință pentru educația timpurie, Chișinău, 2018

5. MONITORIZAREA IMPLEMENTĂRII POLITICILOR LA NIVEL DE EDUCAȚIE TIMPURIE

5.1. Politica privind educația incluzivă (EI)

Unul din principalele obiective ale reformei sistemului educațional în Moldova este ajustarea acestuia la standardele europene. Din cauza nivelului scăzut al dezvoltării economice și sociale din Moldova, realizarea EI fără susținere din exterior este foarte dificilă. Guvernul a realizat deja un lucru considerabil în procesul reformei educaționale, cu susținerea organizațiilor internaționale. Moldova a beneficiat de susținere financiară și contribuții din partea Băncii Mondiale, Fundației Europene de Formare (ETF), UNICEF, Fundației Soros, etc. Această asistentă a fost realizată în special prin intermediul derulării diferitor proiecte.

Încercările de integrare și incluziune a copiilor cu necesități speciale în grădinițe și școli de cultură generală, pe parcursul ultimilor câțiva ani în Moldova, nu s-au încununat cu succes din cauza susținerii insuficiente din partea autorităților și a atitudinii inflexibile din partea părinților și a cadrelor didactice. Procesul de integrare a copiilor cu CES în grădinițe și școlile de cultură generală este foarte lent.

EI poate și trebuie să-și aibă începuturile de la ciclul ET. Ne-o demonstrează studiile psihopedagogice, care argumentează de ce este important să fie ajutați copiii să înțeleagă, să accepte și să aprecieze diferențele. Deja de la 2-3 ani micuții încep să-și pună întrebări și să evalueze cu privire la diferențele pe care le observă. Se constată că copiii mici pot recunoaște aceste diferențe și în continuare pot dezvolta prejudecăți în jurul acestora. De fapt, copiii nu se nasc cu aceste constructe formate, ci curiozitatea lor firească îi face să pună întrebări cu referire la ceea ce observă în jurul lor, iar răspunsul adultului din preajmă îi învață că unele

diferențe nu sunt acceptabile, iar oamenii pot fi etichetați în această bază. Părintele, cadrul didactic devin astfel importanți „formatori de atitudine”¹⁰¹. Acest lucru este demonstrat și de practicile naționale, dezvoltate în unele grădinițe din țară, puține la număr deocamdată, în care copiii învață că diversitatea este parte din viața noastră

La nivel național, este aprobat *Programul de dezvoltare a EI în R. Moldova pentru anii 2011-2020* (Monitorul Oficial al R. Moldova, nr. 114-16, 11. 07. 2011, art. 523), care stipulează câteva obiective: promovarea EI drept prioritate educațională în vederea evitării excluderii și marginalizării copiilor; dezvoltarea cadrului normativ și didactico-metodic pentru promovarea și asigurarea implementării EI; formarea unui mediu educațional prietenos, accesibil, capabil să răspundă așteptărilor și CES ale beneficiarilor; formarea unei culturi și a unei societăți incluzive¹⁰².

Și Strategia „Educația-2020” promovează acțiuni ce vizează incluziunea copiilor cu CES: identificarea timpurie a necesităților individuale ale copiilor pe domenii de dezvoltare și elaborarea mecanismelor și programelor de intervenție în vederea reabilitării acestora; diversificarea serviciilor de ET pentru a răspunde mai bine necesităților individuale ale copilului și celor locale.¹⁰³

EI în R. Moldova se bazează pe: principiul drepturilor egale, prin care se asigură accesul la educație al tuturor copiilor; principiul egalității șanselor; principiul intervenției educaționale precoce; principiul abordării globale și individualizate a copiilor cu nevoi speciale; principiul asigurării serviciilor și a structurilor de sprijin. Sunt importante în acest sens serviciile de sprijin de care să beneficieze copiii cu CES în instituțiile de învățământ. Redirecționarea resurselor financiare în cadrul reformării instituțiilor

---

¹⁰¹ Vasian T. (coord.). Aspecte ale politicilor educaționale în educația timpurie” Studiu analitic. Chișinău: IȘE, 2018.

¹⁰² *Programul de dezvoltare a EI în R. Moldova pentru anii 2011-2020* (Monitorul Oficial al R. Moldova, nr. 114-16, 11. 07. 2011, art. 523)

¹⁰³ Strategia „Educația-2020”

rezidențiale a permis acordarea unui pachet minim de servicii sociale și de *servicii de EI*, ultimul incluzând:

- Serviciul raional de Asistență Psihopedagogică (SAP);
- servicii de suport la nivelul instituției de învățământ preșcolar, primar și secundar general;
- cadrul didactic de sprijin;
- centrul de resurse pentru ET;
- suportul educațional în pregătirea temelor;
- alimentație gratuită, manuale, conform legislației în vigoare.

Instituția de învățământ, inclusiv cea preșcolară, trebuie să acorde educație specializată copiilor cu CES¹⁰⁴.

Serviciile de sprijin dezvoltate în sprijinul incluziunii copiilor cu CES în învățământul general românesc este mai diversificat, fiind constituit din: centrele logopedice interșcolare care oferă terapii specifice pentru depășirea dificultăților de vorbire; centralele de asistență psihopedagogică în care activează consilieri psihopedagogici și care se ocupă de situația tulburărilor de comportament, dificultăților de adaptare, acordând servicii copiilor în situație de risc și familiilor lor. Totuși, numărul lor este insuficient pe țară¹⁰⁵. Astfel și în R. Moldova au fost constituite structuri la nivel republican, Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică (CRAP) și SAP la nivel raional, ca servicii de sprijin în implementarea EI.

Procedura de identificare, referire, evaluare și reevaluare a copiilor cu CES este reglementată în *Instrucțiunea de aplicare în educația timpurie a Metodologiei de evaluare a dezvoltării copilului* (în continuare Instrucțiune) este elaborată în conformitate cu prevederile Codului Educației aprobat prin Legea nr. 152 din 17 iulie 2014 (art. 16 (3), 32-35), Programul de dezvoltare a educației

---

¹⁰⁴ Hotărârea Guvernului R. Moldova nr. 944 din 14.11.2014 pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.11.2014, Nr. 345-351 (1014).

¹⁰⁵ *Programul de dezvoltare a EI în R. Moldova pentru anii 2011-2020* (Monitorul Oficial al R. Moldova, nr. 114-16, 11. 07. 2011, art. 523)

incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 523 din 11 iulie 2011 (pct.81,lit. f), Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 944 din 14 noiembrie 2014, Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului aprobată prin ordinul Ministerului Educației nr.99 din 26 februarie 2015, Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani și Standardele profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie, aprobate de către Consiliul Național pentru Curriculum la 23 august 2010¹⁰⁶.

Evaluarea inițială se realizează de către educator, ajutat de alți specialiști ai instituției, părinți, asistent social, la solicitare – în cazul existenței unor semne de posibile probleme de dezvoltare ale copilului, în urma observărilor asupra comportamentului lui. În cazul unor probleme – se referă cazul către SAP, care realizează evaluarea complexă a dezvoltării copilului, constată situația, formulează concluzii și recomandări propice prin forma de incluziune, serviciile de suport, perioada de reevaluare. În continuare, în baza raportului, educatorul include unele obiective specifice în planul zilnic și săptămânal, iar la necesitate elaborează planul individualizat de intervenție pe domeniul de dezvoltare.

Un studiu realizat de echipa sectorului *Educație Timpurie* al Institutului de Științe ale Educației – în cadrul proiectului instituțional „*Asigurarea științifică, curriculară și metodologică a calității și eficienței procesului de educație timpurie*” confirmă faptul că, practica demonstrează că IET din țara noastră întâmpină dificultăți la acest capitol, legate de modul în care sunt identificați copiii cu CES și încadrați în respectiva categorie. Aici putem delimita câteva situații. În cazul copiilor cu CES perspectiva de integrare este de a fi înscriși în grădinițe pilot care sunt pregătite

---

¹⁰⁶ *Instrucțiunea de aplicare în educația timpurie a Metodologiei de evaluare a dezvoltării copilului/ Aprobată prin ordinul Ministrului Educației, Culturii și Cercetării nr. 343 din 22 martie 2018*

pentru incluziunea copiilor cu CES, acestea, însă, fiind insuficiente și inaccesibile pentru mulți dintre copiii¹⁰⁷.

Copiii cu dizabilități și necesități speciale de complexitate medie și ușoară ajung să fie înscriși în grădinițe obișnuite conform procedurii prevăzute de lege și, astfel, identificarea CES are loc pe parcurs de către cadrele didactice și specialiști implicați. Adesea părinții evită să anunțe despre dificultățile copilului pentru a evita etichetarea și refuzul grădiniței de a înscrie copilul, invocându-se diverse motive: lipsa locurilor libere, a personalului specializat, a pregătirii profesionale în lucrul cu copiii cu CES, neacceptarea părinților grupului majoritar, numărul mare de copii în grupe etc. Astfel, acești copii sunt în grădinițe, însă nu beneficiază de servicii de suport. Echipele SAP sunt la etapa incipientă în lucrul cu copiii cu CES de vârstă timpurie. Astfel, se constată o serie de dificultăți ce intervin în realizarea unei incluziuni de succes la ciclul preșcolar: lipsa pregătirii profesionale și a experienței pentru domeniul intervenției timpurii, lipsa pedagogilor preșcolari în unele echipe SAP, a instrumentelor specifice de evaluare.

Practica de câțiva ani a demonstrat că majoritatea copiilor cu CES sunt identificați la momentul evaluării gradului de pregătire pentru școală sau pe parcursul clasei întâi, ce nicidecum nu sporește șansele unei adaptări și incluziuni școlare optime.

În același studiu se indică tot o problemă numărul de copii din IET. Deși Regulamentul actual de organizare a IET¹⁰⁸ prevede un număr maxim de 20 copii de 3-7 ani și 15 copii pentru cei de până la 3 ani, în realitate acest număr este frecvent depășit. Situația reală relevă un număr de circa 35-40 copii în fiecare grupă, pentru grădinițele mari, mai ales cele raionale, municipale sau chiar lipsa serviciilor de ET, mai cu seamă pentru copiii de până la 5 ani, odată ce obligativitatea înscrierii în grădinițe la noi este prescrisă vârstei de la 5 ani.

---

¹⁰⁷ Vasian T. (coord.). Aspecte ale politicilor educaționale în educația timpurie” Studiu analitic. Chișinău: IȘE,2018.

¹⁰⁸ https://mecc.gov.md/sites/default/files/regulamentul_institutiei_de_educatie_prescolara.pdf

Totuși, există și o serie de **premise**, care pot facilita incluziunea copiilor cu CES în învățământul preșcolar și, astfel, spori calitatea procesului de ET:

- organizarea procesului educațional centrat pe copil ca și principiu fundamental pe care se axează politica curriculară la ciclul ET – pe nevoile, interesele, particularitățile de vârstă și individuale, temperamentul, ritmul propriu de dezvoltare a copilului, stilul de învățare, tipul de inteligență, implicând activ copilul în propria-i formare și devenire;
- intrarea în vigoare a Codului Educației al R. Moldova, Programului de EI, precum și a altor documente de politici relevante domeniului de ET, în care este stipulată incluziunea copiilor cu CES de vârstă timpurie și care prevede dezvoltarea serviciilor de sprijin în grădinițe, urmând și ajustarea tuturor actelor normative reglatorii la prevederile Codului Educației;
- existența bunelor practici în domeniul incluziunii educaționale timpurii, susținute inclusiv de organizații neguvernamentale recunoscute în promovarea incluziunii, ce pot fi preluate la nivel național.

5.2. Politica privind educația parentală

În conformitate cu politicile relevante în domeniul educației la nivel național și internațional, prin Hotărârea Guvernului nr.1106 din 3 octombrie 2016 a fost aprobată Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022¹⁰⁹.

---

¹⁰⁹ Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022/ HG nr.1106 din 3.10.2016

Strategie se va axa pe promovarea parteneriatelor socioeducaționale și acțiunilor intersectoriale (sănătate, educație, protecție, cultură, justiție, mediu etc.) la toate nivelele – central și local, fortificarea abordării centrate pe necesitățile de dezvoltare ale copilului și de informare, educare, consiliere a familiei, cu accent pe cei mai dezavantajați.

Scopul prezentei Strategii, care constituie platforma viitoarelor acțiuni intersectoriale pe termen mediu, este asigurarea condițiilor pentru realizarea potențialului maxim de dezvoltare al fiecărui copil cu vârsta cuprinsă între 0 și 18 ani prin îmbunătățirea abilităților și competențelor parentale ale familiilor și viitorilor părinți

Strategia stabilește obiectivele și sarcinile pe termen mediu în vederea promovării educației parentale și definește direcțiile strategice privind formarea și dezvoltarea abilităților și competențelor parentale. În scopul coordonării intersectoriale, prevederile Strategiei au fost corelate cu documentele de politici relevante, cu reformele demarate în sistemul de învățământ, cu alte reforme în domeniul protecției copilului și sănătății.

Studiile efectuate în domeniile sănătății, educației, protecției copilului au constatat lipsa sau existența unor cunoștințe, atitudini, practici lacunare și inadaptate condițiilor socioculturale actuale în rândul familiilor, referitoare la aspecte ce țin de îngrijirea, educarea și dezvoltarea copilului.

Studiul „Îngrijirea și dezvoltarea timpurie a copiilor în Moldova”, realizat cu sprijinul UNICEF, în 2003-2004 și repetat în 2009 a constatat că practicile parentale de îngrijire, educație și protecție a copilului mic sunt perimate, depășite. Deși 50% din îngrijitori au admis că întârzierea în educație conduce la întârzieri în dezvoltare, mai mult de jumătate (cca 57%) întâmpină diverse dificultăți în creșterea și educarea timpurie a copiilor, invocând lipsa de timp pentru copil, lipsa de cunoștințe/informare, lipsa accesului la servicii de educație/sănătate. Este îngrijorătoare constatarea că o bună parte a îngrijitorilor (39,2%) nu au nici o sursă de informare cu privire la educarea copilului. Mai mulți

părinți își exercită rolurile parentale în funcție de experiența pe care au trăit-o cu proprii părinți/bunici, reproducând modelele comportamentale tradiționale. Din nevoia de informare, părinții apelează deseori la surse care nu pot fi verificate, care nu prezintă credibilitate și care conduc la confuzii și necunoaștere (prieteni, Internet, alte surse informaționale învechite etc.). O atare stare de lucruri influențează în mod direct dezvoltarea precară a copilului – atât fizică, cât și cognitivă și socio-emoțională și determină, în mare parte, așa fenomene ca insuccesul și abandonul școlar, comportamente antisociale și probleme de sănătate mintală. În mod special, acest fenomen se atestă în familiile cu nivel educațional scăzut, în cele cu statut socioeconomic precar, din mediul rural, din familiile în situații de risc.

Educația parentală reprezintă ansamblul de programe, servicii și resurse destinate părinților/ reprezentanților legali/persoanelor în grija cărora se află copilul, cu scopul de a-i sprijini pe aceștia în creșterea și educația copiilor, în conștientizarea rolurilor pe care le au și de a le dezvolta și îmbunătăți competențele parentale.

Obiectivul principal al activităților de educație parentală este de a-i face pe părinți/reprezentanții legali / persoanele în grija cărora se află copilul conștienți de importanța rolului pe care îl au în susținerea creșterii și dezvoltării acestuia, de a-și îmbunătăți sau modifica unele cunoștințe, atitudini, înțelegeri/viziuni și practici de îngrijire și educație în conformitate cu recomandările psihopedagogiei moderne. Educatorul parental este profesionistul care poate avea o pregătire inițială în domeniul sociouman sau medical (educatori, profesori, medici, asistenți sociali, asistenți medicali, psihologi, psihopedagogi etc.), dar care a participat la un program de formare specializată în domeniul educației parentale.

În 2018 a fost elaborat Curriculum-ul de educație parentală și metodologia de organizare și realizare a programelor de educație parentală și se află la etapa de pilotare în câteva IET. Aceste documente au fost elaborate în cadrul proiectului “Dezvoltarea și testarea/pilotarea Programelor de Educație Parentală

în Republica Moldova”(2016), susținut de UNICEF și implementat de Centrul Național pentru Educație Timpurie și Informare a Familiei (CNETIF).

Programele de educație parentală pentru domeniul Educație Timpurie au fost elaborate în cadrul proiectului Ministerului Educației Parteneriat Global pentru Educație.

Scopul acestor programe constă în producerea schimbărilor la nivelul cunoștințelor, atitudinilor, abilităților și competențelor parentale, favorabile unei bune creșteri și dezvoltări ale copiilor și consolidarea comportamentelor pozitive ale familiilor cu copii mici cu vârsta cuprinsă între 0-6(7) ani.

Programele pentru Educație Parentală (PEP) au ca obiective:

- transmiterea unor cunoștințe și informații în legătură cu rolul de părinte în vederea dezvoltării abilităților și competențelor necesare creșterii și dezvoltării copilului mic;
- formarea conștiinței educative a părinților în scopul îndrumării, îngrijirii și educării eficiente a copilului - să ajute părinții să conștientizeze poziția pe care o ocupă în relația cu copilul lor, natura acestei relații, eficiența activităților de educație parentală;
- modificarea opticii pe care părinții o au asupra întâlnirilor din cadrul activităților cu părinții;

Programele pentru educația parentală sunt destinate următoarelor categorii de beneficiari:

- Părinți/îngrijitori non-parentali ai copiilor de 0-6(7) ani ;
- Profesioniști (cadre didactice, asistenți medicali, asistenți sociali) care lucrează cu familiile copiilor de 0-6(7) ani.

Activitățile organizate în cadrul programelor de educație parentală vor fi orientate pe prevenirea și intervenția în cazul anumitor probleme (de sănătate, educație și protecție) cu care se confruntă părinții/îngrijitorii legate de creșterea, îngrijirea, dezvoltarea și educarea copilului.

Programele de educație parentală se vor dezvolta pentru diferite categorii de părinți/îngrijitori-non-parentali, criteriul de bază fiind vârsta copilului: *perioada prenatală,0-3 ani;3-5 ani;5-7 ani*.Conținuturile programelor se vor axa pe aspectele/problemele generale și specifice ale creșterii, dezvoltării și educației copilului la fiecare perioadă de vârstă.

Educația timpurie pornește de la ideea că vârstele mici constituie baza dezvoltării personalității, iar pentru reușita educațională a copilului e necesar să fie antrenati toți “actorii” cu care acesta interacționează, începând cu membrii familiei, personalul din instituțiile de educație și terminând cu comunitatea.

5.3. Politica privind protecția copilului

Eforturile depuse în contextul respectării angajamentelor asumate de către Republica Moldova la nivel internațional privind asigurarea respectării drepturilor copilului au cuprins mai multe domenii: sănătate, asistență socială, educație etc.

Există progrese importante în implementarea reformei sistemului rezidențial de îngrijire a copilului și dezvoltarea serviciilor alternative de tip familial privind îngrijirea copiilor, în prevenirea abandonului, în dezvoltarea sistemului integrat de servicii sociale și serviciilor de educație incluzivă. Însă nu este de neglijat rolul important, care îi revine familiei, modului în care părinții sunt implicați în educația și îngrijirea copiilor, fapt ce influențează în mod esențial dezvoltarea (fizică și psihică) a acestora, starea de sănătate, rezultatele școlare, interacțiunile cu ceilalți membri ai comunității și nu în ultimul rând protecția copilului etc.

Cu regret, în Moldova, o țară săracă, respectarea drepturilor copiilor se mai confruntă însă cu multe obstacole, cum ar fi necesitatea investițiilor financiare considerabile și a resurselor umane, care sunt destul de minime în domeniul promovării respectării drepturilor copiilor. Republica Moldova, ca și alte țări în

tranziție, se confruntă în prezent cu o explozie neașteptată a problemelor sociale, iar sistemul de protecție socială nu este suficient dezvoltat. Dinamica tranziției a afectat în primul rând familiile și copiii, a căror situație precară este consecința mai multor factori: situația economică, politicile sociale și discrepanța dintre cadrul legislativ și situația reală.

Famiiliile numeroase, îndeosebi cele din zona rurală, famiiliile cu un singur părinte, famiiliile cu copii cu disabilități și alte categorii se confruntă cu un număr mare de probleme de ordinul bunăstării sociale, a educației și asistenței medicale.

Problemele considerabile, cu care se confruntă copiii și famiiliile în Republica Moldova, au influențat Guvernul să definească problemele familiei și copilului drept prioritare pentru acțiunile de protecție socială.

În baza documentului conceptual cu privire la protecția copilului și familiei, adoptat în ianuarie 2002, Guvernul a elaborat Strategia Națională privind Protecția Copilului și Familiei, care a fost adoptată în 2003. Strategia prevede o abordare cuprinzătoare și de lungă durată a problemelor copiilor, în particular a celor mai vulnerabile categorii, cum ar fi copiii privați de grija părintească și copiii cu disabilități¹¹⁰.

Legislația Republicii Moldova respectă acordurile internaționale adoptate pentru protecția drepturilor copiilor cu necesități educaționale speciale și a celor în situație de risc. În urma Forumului Mondial pentru Educație de la Dakar (2000), Republica Moldova a elaborat Strategia "Educație pentru Toți" pentru anii 2004 - 2015¹¹¹, aprobată la 4 aprilie 2003. Scopul-cheie al Strategiei Naționale "Educație pentru toți" constă în asigurarea accesului la educația de calitate pentru toți copiii, în special a copiilor aflați în situații deosebit de dificile: orfanii, copiii privați de îngrijirea părintească, copiii cu disabilități, copiii străzii, copiii din familii socialmente vulnerabile,

---

¹¹⁰ Strategia Națională privind Protecția Copilului și Familiei, care a fost adoptată în 2003

¹¹¹ Strategia "Educație pentru Toți" pentru anii 2004 - 2015

copiii refugiați, copiii aflați în conflict cu legea, copiii neglijați sau supuși abuzului, etc.

Prin strategia “Educație pentru Toți” Republica Moldova a identificat trei direcții prioritare: educația timpurie, accesul la educația de calitate, în special a copiilor aflați în situații deosebit de dificile, și educația neformală.

Obiectivele specifice ale Strategiei Naționale includ dezvoltarea și asigurarea oportunităților egale, ***a drepturilor și îndatoririlor pentru toți copiii***, îndeosebi pentru grupurile vulnerabile (orfani, copiii privați de îngrijirea părintească, copiii străzii, refugiați, etc.) prin îmbunătățirea tuturor aspectelor instituțiilor educaționale; aceasta va include crearea condițiilor de reabilitare și asistența materială pentru integrarea socială, asigurarea copiilor din grupurile vulnerabile cu un program flexibil de studii, care ar satisface cerințele tuturor.

Cu regret, studiile repetate, realizate în ultimii ani în Republica Moldova indică un număr important de copii victime ale violenței. Studiul național *Violența față de copii în Republica Moldova (2007)*¹¹² a constatat că neglijența în familie și alimentarea insuficientă se atestă la unu și, respectiv, trei din zece copii, abuzul emoțional/ psihologic la doi, iar abuzul fizic, respectiv, la patru din zece copii.

Studiul de indicatori multipli în cuiburi, realizat cu suportul UNICEF¹¹³ în 2012 atestă că o parte însemnată dintre părinți își exercită parentalitatea reproducând modele ale impunerii autorității prin forță (76 % dintre copii cu vârste între 2-14 ani au fost supuși unor forme de pedeapsă violentă, și 15 % dintre părinți consideră că un copil ar trebui pedepsit fizic). Aproximativ 50% dintre adolescenții de 10-19 ani cunosc pe cineva din colegii lor care au fost supuși violenței fizice și o cincime – violenței sexuale.

În pofida faptului că în 75% din cazurile de violență sau neglijare erau la curent profesorii, asistenții sociali, personalul

---

¹¹² Studiul național *Violența față de copii în Republica Moldova (2007)*

¹¹³ Studiul de indicatori multipli în cuiburi, realizat cu suportul UNICEF în 2012

medical, poliția și autoritățile publice locale, acestea nu au fost înregistrate, deoarece lipsea procedura de documentare și referire a cazurilor¹¹⁴.

În acest context, au fost aprobate Instrucțiunile privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 270 din 8 aprilie 2014¹¹⁵.

Conform studiilor de indicatori multipli în cuiburi, 47% din copiii cu vârsta de 3-4 ani (36-59 luni) au fost implicați în activități de învățare împreună cu tatăl lor. Copiii din familiile sărace (29%) și cei din mediul rural (40%) au mai puține șanse să învețe și să se pregătească de școală împreună cu tatăl lor. În timp ce jucăriile sunt disponibile în majoritatea gospodăriilor, materialele didactice lipsesc. Se atestă faptul că doar o treime din cele mai sărace familii dispun de trei și mai multe cărți pentru copii. (Studiul de indicatori multipli în cuiburi, 2012).

La moment, în țară programele și activitățile de prevenire pentru copiii de vârste diferite, atât în cadrul curriculumului școlar și cât și a celui neformal nu conțin competențele de bază referitoare la cunoașterea de sine, comunicarea asertivă, gestionarea emoțiilor, soluționarea pașnică a conflictelor, care contribuie implicit la prevenirea violenței și la formarea unor viitori părinți care vor aplica metode pozitive de educație a copilului. O atenție specială urmează să fie acordată abordărilor și metodologiei în prevenirea violenței atât pentru programele adresate copiilor, cât și celor pentru părinții/ îngrijitorii acestora. Metodele de lucru trebuie să includă de la abordări individuale și în grupuri mici a câte 4-5

---

¹¹⁴ Studiul Cunoștințe, atitudini și practici în sănătate și dezvoltarea adolescenților, Servicii Prietenoase Tinerilor, 2012

¹¹⁵ Instrucțiunile privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 270 din 8 aprilie 2014

părinții, care au copii sugari și bebeluși, până la activități de grup a câte 10-20 de părinți, care doresc benevol să participe la activități de formare a abilităților parentale.

Cadrele didactice și nondidactice au nevoie de o pregătire specială pentru a fi capabil să contribuie la formarea competențelor enumerate mai sus, în special în utilizarea unei metodologii bazate pe crearea unui mediu educațional sigur și protectiv la diferite riscuri, încredere și respect pentru experiențele de viață ale fiecărui copil, sensibilitate în examinarea cazurilor/situațiilor suspecte și/sau confirmate de violență.

Este necesar de a implica cadrele didactice din universități în procesul de implementare, monitorizare și evaluare a MIC prin și pentru: a documenta din punct de vedere științific și metodologic experiențele acumulate; integra practicile existente în curricula de formare inițială și continuă a profesioniștilor; implica profesorii și studenții în cercetarea științifico-practică a diferitor aspecte ale MIC; dezvolta proiecte de voluntariat pentru studenți în echipe multidisciplinare; advocacy bazat pe evidențe .

Titularii de obligații de la toate nivelurile să planifice activități de prevenire primară și secundară pentru diferite grupuri de beneficiari, în funcție de nevoile, capacitățile și așteptările acestora, cu alocarea de resurse umane, de timp și financiare în planurile de dezvoltare strategică și operațională.

De a modifica cadrul legal în domeniul educației pentru a introduce obligativitatea unui curs de educație parentală pentru toți părinții care înscriu copiii într-o instituție de educație timpurie.

De a introduce completări în cadrul legal referitor la protecția copiilor în situație de risc, introducând obligativitatea unui curs de educație parentală pentru părinții care neglijează obligațiile și responsabilitățile față de îngrijirea, creșterea și educația copilului.

BIBLIOGRAFIE

1. Aglaida Bolboceanu Accesul, relevanța și calitatea educației în instituțiile de educație timpurie: Studiu de politici publice; Inst. de Politici Publice. – Chișinău : Lexon-Prim, 2014
2. Biroului Național de Statistică, accesat la <http://statistica.gov.md/>
3. Buletinul Biroului de informare al Consiliului Europei în Moldova. - 2005. - Chișinău. - Nr.1. - P.3
4. Brătianu, C., (coord), Ghid pentru elaborarea documentației sistemului de management al calității în învățământul superior, „Vasile Goldiș” Arad, University Press, 2001
5. Brătianu, C., (coord), Ghidul calității în învățământul superior, București, Editura Universității, 2004
6. Brătianu, C., Rinderu, P., Asigurarea calității în învățământul superior. Experiența europeană, în Qmedia, nr.2. , 2000
7. Callo T. *O pedagogie a integralității*. Teorie și practică. Chișinău: CEP USM, 2007
8. *Cadrul de referință al Educației Timpurii*. /coord.: V. Guțu; [et. al.]. Aprobă de către Consiliul Național pentru Curriculum, 25 octombrie 2018, MECC, Chișinău.
9. Ciurea, Corneliu; Berbeca, Veaceslav; Lipcean, Sergiu; Gurin, Marin, Sistemul de învățământ superior din Republica Moldova în contextul Procesului de la Bologna: 2005–2011 ,Chișinău, 2012
10. Chiriac, Argentina, Conceptualizarea educației interculturale în contextul învățământului superior. Chișinău, 2012.
11. *Codul Educației al Republicii Moldova*. În: Monitorul Oficial nr. 319-324, art. nr.634 din 24.10.2014.
12. Cojocaru T. Politici educaționale: concept și tendințe. Didactica PRO nr.1 (85) 2015

13. Consiliul European, Comitetul Director pentru Educație, *Répertoire analytique des textes officiels et projets du Conseil de l'Europe dans le domaine de l'éducation interculturelle*, (DGIV/EDU/DIAL 2004
14. Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications, European commission, june 2005, Brussels, Material disponibil în varianta electronică la adresa www.europa.eu.int/comm/education/policies/2010[Accesat: 25.05.2019]
15. *Curriculum pentru Educație Timpurie*. /coord.: V. Guțu; autori: M. Pavlenco, [et. al.]. Aprobat de către Consiliul Național pentru Curriculum, 01 noiembrie 2018, MECC, Chișinău.
16. Creșterea rolului părinților și comunităților în guvernarea educației: Studii de politici educaționale / Inst. de Politici Publice; resp. ed.:Anatol Gremalschi. – Chișinău: S. n., 2017, Responsabil de ediție: Anatol Gremalschi, Material disponibil în varianta electronică [Accesat: 15.05.2019]
17. Crișan A. Reformă la firul ierbii. Programul *Educația 2000+* sau lecțiile unui proces de schimbare.Un studiu al politicii educaționale.București:Humanitas Educational, 2003
18. Declarația mileniului, adoptată în septembrie 2000 la Summit-ul Mileniului, de 191 țări, a fixat opt obiective de dezvoltare ale mileniului (ODM) în domeniul dezvoltării globale, de atins până în 2015. Unul dintre ele, ODM nr. 2, este: *realizarea accesului universal la educația primară*, a se vedea www.un.org/millenniumgoals/.
19. Drăgulănescu, N., Standarde pentru evaluarea calității în învățământul superior din România, București, UPB, 2003
20. Drăgulănescu, N., Ghid de bune practici pentru legătura dintre universitate și mediul economic, București, UPB., 2003
21. *Enciclopedia Internațională a Educației*, Husen, T.(coord.), 1985, 1995 (vol.3 p.397).
22. European Commission. *Better Regulation „Toolbox”*, 2015. Available at: http://ec.europa.eu/smart_regulation/guidelines/toc_tool_en.htm;

23. Iosifescu Șerban. Tendințe europene în asigurarea calității educației // Tribuna învățământului. - 2006. - București. Nr. 869. - P.11.
24. *ISCED – Clasificarea Internațională Standard a Educației*, UNESCO, 2011.
25. Institutul Intercultural Timișoara, *EURROM – Integrarea culturii romilor în educația școlară și extrașcolară*, Timișoara, 2000, p. 14
26. *Instrucțiunea de aplicare în educația timpurie a Metodologiei de evaluare a dezvoltării copilului/* Aprobată prin ordinul Ministrului Educației, Culturii și Cercetării nr. 343 din 22 martie 2018
27. Instrucțiunile privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 270 din 8 aprilie 2014
28. Ghid de implementare a *Curriculumului pentru educația timpurie, a Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani din perspectiva Cadrului de referință pentru educația timpurie*, Chișinău, 2018
29. Girod R., în Landsheere Viviane de, Landsheere Gilbert de, 1992, p. 23
30. Guțu Vl. *Cadrul de Referință al Curriculumului Național*. Chișinău, Lyceum, 2017
31. Hotărârea nr. 523 din 11.07.2011 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, Monitorul Oficial, nr. 114-116, 15.05.2019
32. Hotărârea Guvernului RM nr. 523 din 11.07.2011 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020. În: Monitorul Oficial al RM, 15.07.2011, nr. 114-116/589.
33. Hotărârea Guvernului R. Moldova nr. 944 din 14.11.2014 pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-

- 2020 „Educația-2020”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.11.2014, Nr. 345-351 (1014).
34. Marinescu, C., Educația – perspectivă economică, București, Editura Economică, 2001
  35. Mățăuan, G., Gheorghe, M., Strategii manageriale de firmă, București, Editura Economică, 1996
  36. Militaru C., „Managementul Calității și procesul de la Bologna în învățământul superior românesc” în „Analele Universității, Facultatea de Relații Economice Internaționale”, București, Editura Sylvi, 2005
  37. Militaru C., „Modele de excelență în educația europeană” în „Provocările cunoașterii în contextul integrării europene”, București, Editura Fundația România de Măine, 2005
  38. Militaru C., Sisteme de management ale calității în învățământul superior economic, București, Editura Printech, 2009
  39. Militaru C. Pavel A. Zafir Politici în domeniul calității educației la nivelul Uniunii Europene, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București, 2011
  40. Nicola I. Tratat de pedagogie școlară. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1996. 490 p.
  41. Pâslaru, Vl., Politici educaționale și reforma învățământului în Republica Moldova// Didactica Pro.2004,nr. 5-6 (27-28)
  42. Petrovici C. Politici educationale de formare evaluare si atestare profesionala a cadrelor didactice. Material disponibil în varianta electronică la adresa <https://www.researchgate.net/publication/280099200>
[Accesat: 10.05.2019]
  43. Pogolșa, Lilia; Petrovski, Nina; Samoilenko, Valentina; Uzirov Nina. Educație interculturală. Curriculum școlar. Clasele I – IX. Chișinău, 2012
  44. Popescu, S., Brătianu, C., (coordonatori), Ghidul calității în învățământul superior, București, Editura Universității, 2004
  45. Politici educaționale în spațiul universitar. C. Crețu, C. Dușe, O. Gavrilovici, V. Ișan, N. Seghedin (Ediție online, 2011)

46. Planul de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020¹, publicat: 17.06.2016 în MO. Nr.163-168 art. Nr : 796
47. *Programul de dezvoltare a EI în R. Moldova pentru anii 2011-2020* (Monitorul Oficial al R. Moldova, nr. 114-16, 11. 07. 2011, art. 523)
48. Railean E. Învățarea pe tot parcursul vieții în context european: impactul economic, social și de mediu din perspectivă metasistemică/ UNIVERS PEDAGOGIC NR 1 (49) 2016/ Material disponibil în varianta electronică [Accesat: 08.05.2019]
49. Regulamentul cu privire la formarea continuă a adulților Aprobate prin Hotărârea Guvernului nr.193 din 24 martie 2017 Material disponibil în varianta electronică [Accesat: 08.05.2019]
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=369645>
50. *Repere metodologice privind organizarea procesului educațional în învățământul preșcolar*. Anexă la Dispoziția Ministerului Educației, nr. 282 din 28 iunie 2016. *Repere metodologice privind organizarea procesului educațional în instituțiile de educație timpurie în anul de studii 2017-2018*. Anexă la Ordinul Ministerului Educației, nr. 253 din 26 aprilie 2017.
51. Secieru D. Integrarea sistemului educațional din Republica Moldova în spațiul European. Studiu elaborat în cadrul Programului "Politici Educaționale"-Chișinău, 2007
52. Spînu S. Dimensiunea europeană a educației interculturale în învățământul superior din Republica Moldova/ Administrarea Publică, nr. 3, 2017
53. *Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani*. /coord. Guțu V., Vrânceanu M.; autori: Pavlenco M. [et. al.]. Aprobate de către Consiliul Național pentru Curriculum, 25 octombrie 2018, MECC, Chișinău.
54. Streatfield D., Markless S. *What is impact assessment and why is it important?* In: Performance Measurement and Metrics, 2009, Vol. 10 (2), p. 134-141

55. Stomff, S., Introducerea cerințelor sistemului de management al calității în economie – factor determinant pentru integrarea României în Uniunea Europeană, în Standardizarea, nr. 4, București, 2004
56. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”
57. Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022/ HG nr.1106 din 3.10.2016
58. Strategia Națională privind Protecția Copilului și Familiei, care a fost adoptată în 2003
59. Strategia “Educație pentru Toți” pentru anii 2004 – 2015
60. Studiul național Violența față de copii în Republica Moldova (2007)
61. Studiul de indicatori multipli în cuiburi, realizat cu suportul UNICEF în 2012
62. Studiul Cunoștințe, atitudini și practici în sănătate și dezvoltarea adolescenților, Servicii Prietenoase Tinerilor, 2012
63. Tiron, S., Politica europeană în domeniul calității, studiu elaborat în cadrul proiectului „Politici educaționale”, Chișinău, 2001
64. Țîbulac M. Tendințe europene în asigurarea calității culturii și educației în republica Moldova și România/ S T U D I A U N I V E R S I T A T I S *Revistă științifică a Universității de Stat din Moldova*, 2007, nr.10
65. Jurnalul oficial al UE, Concluziile Consiliului privind internaționalizarea învățământului superior, 26.05.2010.
66. Jurnalul oficial al UUE, Concluziile Consiliului privind competențele în sprijinul învățării pe tot parcursul vieții și inițiativa „Noi competențe pentru noi locuri de muncă”, 26.05.2010.
67. Vasian T. (coord.). *Aspecte ale politicilor educaționale în educația timpurie” Studiu analitic*. Chișinău: IȘE,2017.
68. www.europa.eu

69. <https://ru.scribd.com/document/48271069/Politici-Educationale-Petrovici-07>
70. WADI D. HADDAD. *Education policy-planning process: an applied framework*. Paris 1995. UNESCO: International Institute for Educational Planning.
71. UNESCO Handbook on Education. Policy Analysis and Programming. UNESCO 2013
72. <http://moldova-suverana.md/article/proiectul-consolidarea-politicilor-educationale-si-creterea-nivelului-de-sustinere-a-acestora-de-catre-beneficiarii-directi-si-indirecti-ai-sistemului-educational-10306>
73. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=301786>
74. https://mecc.gov.md/sites/default/files/regulamentul_institutiei_de_educatie_prescolara.pdf

ANEXE

FIȘA DISCIPLINEI

Denumirea programului de studii	Metodologia educației preșcolare
Ciclul	ciclul II, masterat
Denumirea cursului	Politici educaționale
Facultatea/catedra responsabilă de curs	Facultatea științe ale educației și informatică Catedra Pedagogie Preșcolară, Educație Fizică și Dans
Titular de curs	dr., conferențiar universitar Efrosinia Haheu-Munteanu
Cadre didactice implicate	
e-mail	ehaheu.munteanu@gmail.com

Codul cursului	Număr de credite ECTS	Anul	Semestrul	Total ore	Total ore	
					contact direct	studiu individual
S.01.0.012	5	I	II	150	35	115

Descriere succintă a integrării cursului în programul de studii

Cursul „Politici educaționale” contribuie la formarea unui orizont larg de cultură juridică, filozofică, politologică, sociologică, psihologică și economică, care i-ar permite viitorului cadru didactic din instituțiile de educație preșcolară să își asume responsabilitățile vieții într-o societate liberă și să se poată adapta operativ și eficient la modificările societății în tranziție.

Competențe dezvoltate în cadrul cursului

Dezvoltarea competențelor în domeniul metodologiei de analiză a politicilor educaționale:

- identificarea orientărilor și tendințelor în reformele de învățământ contemporane;
- descrierea politicilor educaționale și legislația învățământului din Republica Moldova;
- caracterizarea orientărilor de politică educațională din învățământul european;
- analiza politicii educaționale și legislația educației timpurii din Republica Moldova raportată la următoarele paliere: reformele principale și actele legislative, organizarea generală și structura sistemului educațional preșcolar, administrarea educației, personalul didactic, evaluarea;
- identificarea unor dimensiuni referențiale de analiză comparativă a politicilor educaționale timpurii la nivelele instituționale, naționale și internaționale;
- înțelegerea culturilor și tradițiilor altor țări și sisteme de alternativă.

Finalități de studii

La nivel de cunoaștere și înțelegere

- să definească etapele elaborării politicilor în stat
- să descrie politicile educaționale ale statului
- să descrie specificul actelor normative în activitatea profesională;
- să distingă diverse abateri de la aplicarea legilor la nivel de sistem;
- să prezinte încălcări a drepturilor copiilor la educație și să propună modalități de prevenire a lor;
- să distingă situații de încălcare a legislației în activitatea profesională.

La nivel de aplicare

- să aplice corect actele normative în activitatea profesională;
- să determine relații între documente normative (curriculum, standarde, regulament de funcționare a instituției) și corectitudinea organizării procesului instructiv-educativ în instituția preșcolară;
- să estimeze dimensiunea europeană a procesului de instructiv educativ pentru vârsta timpurie;
- să prezinte exemple de sisteme educaționale de alternativă sistemului național;
- să aplice modalități de optimizare a implementării politicilor educaționale la nivel de țară.

La nivel de integrare

- să elaboreze activități care ar contribui la implementarea eficientă a politicilor educaționale;
- să proiecteze și să aplice strategii de reglementare și eficientizare a educației timpurii oferite de noile strategii educaționale cu referire la domeniul prescolar ;
- să integreze cunoștințele specifice domeniului educației prescolare din sisteme de alternativă din Europa și lume (continuturi, metodologie etc.) în activitatea profesională;
- să valorizeze valențe specifice educației incluzive, interculturale, nondiscriminatorii;
- să conștientizeze necesitatea sporirii cunoștințelor și formării continue a competențelor profesionale, legătura dintre contextul european și cel local în activitatea profesională;
- să promoveze creativitatea educațională prin formularea de ipoteze, întrebări, sugestii; cooperarea în vederea rezolvării unor aspecte problematice specifice educației preșcolare;
- să participe activ la dezbateri și elaborări de strategii educaționale la nivel de sistem.

Precondiții

Pentru atingerea finalităților, masterandul trebuie să posede cunoștințe din sferele pedagogiei, filosofiei, istoriei, sociologiei și politologiei.

Unități de curs

1. Delimitări conceptuale privind politicile educaționale
2. Aspecte epistemologice a politicii educaționale europene
3. Politici privind dreptul la educație și egalitatea în educație
4. Reforma educației timpurii
5. Monitorizarea implementării politicilor la nivel de educație timpurie

Strategiile de predare-învățare

Strategiile de predare-învățare în cadrul programului de masterat sunt centrate pe cel ce învață.
Forme de organizare a instruirii: curs (tematic, integrat, sandwich, mixt, dezbateri, problematizare);
seminarii (seminarul - dezbateri, seminarul în baza proiectelor; seminarul în baza exercițiului).

Metodologie:

Metode, tehnici, procedee: discursul expozitiv; proiecte de grup, simulări, studii de caz

Mijloace didactice: suport de curs, materiale mediate; instrumente TIC (curs plasat pe platforma MOODLE; prezentări powerpoint, materiale video/audio, postere multimedia etc.)

Forme de organizare a activității masteranzilor: individuală; în grupuri; frontală.

Strategii de evaluare

Evaluări curente : participarea la dezbateri, studii de caz, aplicații practice
Evaluarea sumativă. portofoliu

Bibliografie

Obligatorie:

- Aspecte ale politicilor educaționale în educația timpurie. Studiu analitic realizat în cadrul Proiectului instituțional:
Asigurarea științifică, curriculară și metodologică a calității și eficienței procesului de educație timpurie. IȘE, Tatiana Vasian, (Coord.). Chișinău 2018
- Bucun N., Pogolșa L., Bolboceanu A. et al. Standarde de competență – instrument de realizare a politicilor educaționale. Chișinău: „Print-Caro” SRL, 2010.
- Cadrul de referință al Educației timpurii, 2018
- Codul Educației al R. Moldova Nr. 152 din 17.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.10.2014, Nr. 319-324/634.
- Educația preșcolară. <http://www.statistica.md>.
- Hotărârea Guvernului R. Moldova nr. 944 din 14.11.2014 pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.11.2014, Nr. 345-351
- Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului (Ordinul ME nr. 99 din 26. 02. 2015). http://edu.gov.md/sites/default/files/ordin_me_nr_99_26_02_2015.pdf

- Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 15. 07. 2011, Nr. 114-116 (589).
- Strategia națională „Educație pentru toți” pe anii 2004-2015. Hotărârea Guvernului nr.410 din 04.05.03. 2004

Opțională:

- Regulamentul instituției de educație preșcolară (Colegiul Ministerului Educației, Hotărârea nr. 8.5 din 16 decembrie 2010, Ordinul Ministerului Educație nr.04 din 4 ianuarie 2011; www.edu.md 2010
- Regulamentul instituției de învățământ „Grădiniță - Școală primară” (Colegiul Ministerului Educației, Hotărârea nr. 8.7 din 16 decembrie 2010, Ordinul Ministerului Educației nr.04 din 4 ianuarie 2011; www.edu.md; 2010
- Regulamentul cu privire la organizarea obligatorie a pregătirii copiilor către școală de la vârsta de 5 ani. (Colegiul Ministerului Educației, Hotărârea nr. 8.6 din 16 decembrie 2010, Ordinul Ministerului Educației nr.07 din 4 ianuarie 2011; www.edu.md 2010
- Regulamentul de organizare și funcționare a Centrelor Comunitare de Dezvoltare Timpurie a copiilor de 3-6(7) ani. Hotărârea Guvernului nr.567 din 10.09.09, Monitorul Oficial nr.144-147 (3477-3480) din 18.09.09. 2009
- Curriculumul pentru Educație Timpurie (CET) 2018
- Standarde de învățare și dezvoltare pentru copilul de la naștere până la 7 ani, Editat din sursele proiectului Educație pentru Toți – Inițiativă de Acțiune Rapidă.Ministerul Educației. 2010/2018
- Standarde profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie. Editat din sursele proiectului Educație pentru Toți – Inițiativă de Acțiune Rapidă.Ministerul Educației. 2010/2018

TEME PENTRU SEMINAR

Nr.	Tema	Strategii didactice	Observații
1	Articularea demersurilor naționale cu cele europene în stabilirea priorităților de politică educațională.	conversația euristică, dezbaterile, studiul de caz,	Compatibilizarea sistemului educațional național cu cel european: provocări, bune practici, reflecții critice.
2	Diagnoza problemelor în domeniul educației la nivel național. Factorii interesați și rolul lor în formularea politicilor publice relevante.	problematizarea, simularea de situații, lucrări practice, ateliere de lucru, proiectul, investigația, metode de dezvoltare a gândirii critice,	Studierea subcapitolului 1.3. Politica educațională – o nouă filozofie a conducerii din „Programul de dezvoltare al sistemului educațional raional/municipal: Ghid metodologic. Chișinău: CEP USM, 2014 elaborat de Andrițchi V., Cojocaru T. După algoritmul propus de autori se elaborează proiectul unui document politic în domeniul educației la nivel național
3	Politici privind educația pentru toți și egalitatea în educație (educația incluzivă; educația interculturală, învățarea de-a lungul întregii vieți, educația parentală, educația	portofoliul, studiul documentelor	Prezentări de analize critice de politici educaționale pe diferite problematice, la alegere.

	nonviolentă etc.)		
4	Documente de politici educaționale privind profesia de pedagog		Discuții pe marginea documentelor de politici educaționale (strategii, legi, programe și planuri de acțiuni ce vizează educația, în general, și cea timpurie, în special; principalele documente reglatoare ale procesului educațional în ET, curricula și standardele de dezvoltare, precum și profesionale, atât în context național, cât și cel internațional);
5	Atelier de lucru privind elaborarea „Programului de dezvoltare al IET după modele europene,,		Se impune necesitatea analizei stării actuale a sistemului și procesului de ET din țară și european, pentru a identifica necesitățile de dezvoltare din perspectiva sporirii calității serviciilor educaționale și a accesului către acestea, iar astfel asigurând realizarea prevederilor documentelor de politici europene.

SARCINI PENTRU LUCRU INDIVIDUAL

Pentru realizare lucrului individual se solicită documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate și pe teren

Nr.	Subiectul	Produsul preconizat	Metode de evaluare	Criterii de evaluare	Distribuția fondului de timp:
1.	Analiza evoluției politicilor educaționale din aspect: filosofic și socio-istorică; sociologică; Ideologiilor politice ca sursă de analiză a politicilor educaționale, pedagogic, demersuri interdisciplinare contemporane.	Referat	Observația sistematică, Autoevaluare, Probe scrise, Portofoliul, Investigația, Conversație, Dezbateri	1. Elaborarea lucrării finale, respectând solicitările minimale formulate și termenii.	
2	Prezentarea argumentată a cel puțin 3 instrumente de politică educațională (instrumente normative de decizie și reglatoare, care fundamentează politica publică și oferă detalii cu privire la modalitatea de implementare, monitorizare și evaluare: standarde ocupaționale/ profesionale; standarde de formare continuă; de personal de conducere etc.). - descrie și analizează problemele	Analiza SWOT (Strengths – puncte tari, Weaknesses – puncte slabe, Opportunities - oportunități, Threats – riscuri/ amenințări)		2. Capacitatea de a prezenta argumentat produsul final. 3. Gradul de implicare în dezbateri. 4. Cunoștințe	

	<p>existente;</p> <ul style="list-style-type: none"> - identifică obiectivele aferente problemei vizate; - definește instrumentele de soluționare a problemei/problemelor și impactul așteptat. 			<p>temeinice în problematica disciplinei.</p> <p>5.Capacitate sporită de transfer a informației de specialitate;</p> <p>6.Calitatea temelor de studiu individual (referate, eseuri, proiecte, studii de caz, etc.)</p>	
3	<p>Analiza de impact a implementării politicii în domeniul educației incluzive la nivel de instituție:</p> <ul style="list-style-type: none"> • impact pedagogic; • impact economic (inclusiv, financiar); • impact social; • riscuri; • grad de urgență a schimbărilor propuse. 	Eseu argumentativ			
4	Articularea politicilor privind educația timpurie din RM cu cele europene	Proiect individual			
5	Instituția de Educație Timpurie - organizație care învață și produce învățare	Proiect de grup			